

Sosial kapital som byggestein for bærekraftig samfunnsutvikling

En casestudie av #vårtagder
- en regional samhandlingsstruktur på Agder

JANTHRA SRIBAN HAUGEN

VEILEDER

Jon P. Knudsen

Universitetet i Agder, 2023

Handelshøyskolen

Institutt for Arbeidsliv og innovasjon

FORORD

Denne masteroppgaven er et produkt av «stå på vilje», hardt arbeid og masse kjærlighet og støtte fra min familie, venner og kollegaer. Samtidig så rommer denne oppgaven de første to årene som tilflytter til Sørlandet og en utrolig kunnskapsreise!

Master i Innovasjon og kunnskapsutvikling har utvidet horisonten min og gitt meg en dypere forståelse på hvordan samfunnet fungerer, og hvilke virkemidler vi har for å kunne håndtere komplekse samfunnsutfordringer på nye måter. Jeg har lært at innovasjon ikke bare er et «fancy» begrep som kun innebærer digitalisering og nye patenter, men at det også kan være nye måter å løse komplekse samfunnsutfordringer på. Studiet legger til rette for nødvendig kunnskap for å kunne jobbe med bærekraftig samfunnsutvikling.

Denne oppgaven har også gitt meg muligheten til å bli kjent med en ny region, nye koblinger og kontakter, samt viktige perspektiver på de utfordringene vi sammen må jobbe med fremover. Mitt ønske er å kunne koble denne kunnskapen opp mot min HR-kompetanse og systematisk jobbe med FNs bærekraftsmål og samfunnsutvikling. På den måten bidra til å løfte region.

For at jeg har kommet hit jeg er i dag og er klar for å levere mitt «livsverk», har jeg mange å takke for. Først og fremst vil jeg takke min fantastisk mann Jan-Inge og mine to flotte sønner Oscar og Filip som har tålmodig ventet i to år på at mamma skal bli ferdig som student og endelig skal ha tid til gøyale ting. Jeg ønsker også å takke mine kollegaer som har holdt ut med meg gjennom hver semesterinnlevering og for at de har lagt arbeidshverdagen til rette for at jeg kunne fullføre masteren. Takk for at dere alle har heiet på meg!

Jeg ønsker også å takke KS Agder og Agder fylkeskommune for problemstillingen til oppgaven, tilgang til dokumenter og tilliten dere har gitt meg. I tillegg en stor takk til alle informantene som har med stor åpenhet bidratt til viktig innsikt og perspektiver.

Til sist vil jeg takke min veileder og professor Jon Knudsen som har gitt meg gode råd, stilt meg de viktige spørsmålene til egen refleksjon og med oppriktighet veiledet meg gjennom denne «prøvelsen».

Janthra S. Haugen, juni 2023

SAMMENDRAG

Formålet med studien er å se på etableringen av samhandlingsstrukturen og nettverksmodellen #vårtagder og hvordan denne regionale samhandlingen på tvers av sektorer og fagområder kan være et virkemiddel for å løse komplekse samfunnsutfordringer.

Fordi nettverksmodeller ikke bare er strukturelle, men også relasjonelle og kognitive, ønsker jeg å utforske disse dimensjonene i lys av teorier innen sosial kapital. *Sosial kapital*, som ifølge litteraturen er essensielt for mobilisering av den kollektive drivkraften i sivilsamfunnet (Putnam 1995, referert i Normann. et. al. 2014). Sosial kapital som fenomen er brukt som en indikator for å analysere tilnærmingen som er brukt for etableringen av #vårtagder og den sosiale prosessen som forgår i samhandlingsstrukturen.

Det store spørsmålet er om *#vårtagder er en fremtidsrettet nettverksmodell for samfunnsutvikling eller et luftslott?*

For å kunne besvare problemstillingen er det nødvendig å se på etableringsprosessen gjennom sosiale nettverksteorier og sosial kapital. Tre forskningsspørsmål vil ta for seg prosessen rundt dannelsen av sosial kapital både på et individ- og samfunnsnivå.

I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell, relasjonell og kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Altså, om fylkeskommunen har lyktes med å legge til rette for tverrsektoriell samhandlingsstruktur i regionen gjennom nettverksmodellen #vårtagder. Forhåpentligvis vil jeg gjennom innsiktsarbeid av nettverket og relasjonelle koblinger kunne studere hvordan sosial kapital utvikles i sosiale prosesser og hvordan ulike trekk ved sosial kapital er med å stimulere regionale aktører til felles satsninger og deltagelse av tverrsektorielle regionale samhandlingsstrukturer.

INNHold

FORORD.....	1
SAMMENDRAG.....	2
1 INNLEDNING.....	5
1.2 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING.....	7
1.3 BAKGRUNN OG CASE.....	9
2 TEORI.....	13
2.1 INDRE OG YTRE KONTEKST FOR SAMARBEID.....	13
2.1.1 <i>Behov for nettverk- og governance tilnærming</i>	15
2.2 SOSIAL KAPITAL- SAMFUNNETS INFRASTRUKTUR.....	16
2.2.1 <i>Strukturelle dimensjonen ved sosial kapital</i>	18
2.2.2 <i>Relasjonelle dimensjonen ved sosial kapital</i>	20
2.2.3 <i>Kognitive dimensjonen ved sosial kapital</i>	25
2.3 OPPSUMMERING OG TEORETISK RAMMEVERK.....	25
2.3.1 <i>Ulemper og barrierer ved sosial kapital</i>	27
3 METODE.....	28
3.1 VALG AV METODE OG UNDERSØKELSESDSIGN.....	28
3.2 UTVALGSMETODE OG DATAINNSAMLING.....	29
3.3 METODISK TILNÆRMING.....	30
3.4 DATAANALYSE.....	30
3.5 METODENS KVALITET- STYRKER OG SVAKHETER.....	33
3.6 FORSKNINGSETIKK.....	34
4 PRESENTASJON AV EMPIRI.....	35
4.1 STRUKTURELLE ASPEKTER VED SOSIAL KAPITAL.....	36
4.2 RELASJONELLE ASPEKTER VED SOSIAL KAPITAL.....	37
4.3 KOGNITIVE ASPEKTER VED SOSIAL KAPITAL.....	38
5 ANALYSE OG DRØFTING.....	39
5.1 DEN STRUKTURELLE DIMENSJON AV SAMHANDLINGSSTRUKTUREN.....	39
5.1.1 <i>Bonding, bridging og linking sosial kapital</i>	40
5.1.2 <i>Oppsummering og delkonklusjon</i>	51

5.2 DEN RELASJONELLE DIMENSJONEN AV SAMHANDLINGSSTRUKTUREN	52
5.2.2 Bonding vs. bridging sosial kapital.....	53
5.2.3 Tillit vs. makt.....	57
5.2.4 Oppsummering og delkonklusjon.....	67
5.3 DEN KOGNITIVE DIMENSJONEN AV SAMHANDLINGSSTRUKTUREN	69
5.3.1 Formelle og uformelle normer og verdier.....	70
5.3.2 Oppsummering og delkonklusjon.....	75
6 KONKLUSJON OG VEIEN VIDERE	76
6.1 VEIEN VIDERE.....	82
7 REFERANSELISTE	84
VEDLEGG NR. 1 INTERVJUEGUIDE	86
VEDLEGG NR. 2 SAMTYKKESKJEMA.....	88

FIGURLISTE:

Figur 1 #vårtagder nettverksmodell for samhandling i Agder	11
Figur 2 Organisering av foraene for samfunnsutvikling.....	12
Figur 3 Analytisk modell over den sosiale prosessen.....	27
Figur 4 Analytisk rammverk- sosial kapital.....	81

TABELLISTE:

Tabell 1 Ulike kombinasjoner av tillit.....	22
Tabell 2 Oversikt over ulike kilder til makt.....	24
Tabell 3 Analytisk tabell og operasjonalisering.....	32
Tabell 4 Oppsummering av funn- den strukturelle dimensjonen.....	36
Tabell 5 Oppsummering av funn- den relasjonelle dimensjonen.....	37
Tabell 6 Oppsummering av funn- den kognitive dimensjonen.....	38
Tabell 7 Tillitsaspekter.....	58
Tabell 8 Maktaspekter.....	64

1 INNLEDNING

Det som kommer frem i dagens situasjonsbilde er at det er nødvendig med nye måter å løse komplekse samfunnsutfordringer på, sammenlignet med hva som har blitt gjort hittil. Perspektivmeldingen drøfter viktige utfordringer og legger føringer for en mer strategisk regional- og distriktpolitikk hvor fylkeskommunene har fått en sentral rolle som samfunnsutvikler (Meld.St.14.(2020-2021)). I tillegg ligger det forventninger og forpliktelser om bærekraftig omstilling og implementering av FNs bærekraftsmål som et bakteppe for regional bærekraftig samfunnsutvikling. Med denne føringen og rolleforventningen som ligger til den nye fylkeskommunen Agder blir spørsmålet hvordan klare å mobilisere, involvere og samle ulike aktører i samfunnet til store felles satsinger innen sosial bærekraft og regional næringsutvikling. Selv om nøkkelansvaret for implementering og arbeid med bærekraftsmålene ligger lokalt på kommunenivå, er det fylkeskommunens ansvar å tilrettelegge og følge opp kommunenes arbeid innenfor dette rammeverket.

I dette arbeidet er styringsdokumentet og handlingsplanen *Regionplan Agder 2030* et verktøy for regionalt arbeid med store komplekse samfunnsutfordringer og bærekraftig økonomi- og samfunnsutvikling (Meld.St.14.(2020-2021)).

«Bærekraftsmålene gir en ramme å arbeide ut fra. De binder det globale sammen med det lokale, og inspirerer til innsats på alle nivåer og på tvers av aktører.» (Regjeringen, 2022).

Anbefalinger fra Regjeringen om å legge til rette for nettverksbasert samhandling er i tråd med både tidligere forskning og nyere forskning på feltet (Regjeringen, 2022; Jacobsen 2014; Røiseland & Vabo, 2016; Normann et al 2014).

Ifølge en FoU-rapport gjennomført ved Agderforskning er spesielt nettverkstenking blitt godt dokumentert og forankret i førende regionale utviklingsteorier om regionale innovasjonssystemer, klyngedannelser, smart spesialisering, åpen innovasjon, m.m. (Normann et al. 2014). Som et virkemiddel for å samle og mobilisere regionale aktører på tvers av fag, organisasjoner og sektorer ligger utfordringen i at organisatoriske nettverk er komplekse, mens store organisasjoner på tvers av sektor er fragmenterte (Schieffloe, 2015).

I kjølvannet av fylkeskommune sammenslåingen i 2020 blir et slik nettverksbasert samhandling etablert som et virkemiddel for å fremme arbeidet med Regionplan Agder 2030. Hensikten er å samle regionale aktører om et felles Agder. Nettverksmodellen #vårtagder som en regional samhandlingsstruktur skal romme arbeidet om felles mål og være fylkeskommunes virkemiddel for å ivareta forventninger og forpliktelser som ligger i rollen som samfunnsutvikler.

For å kunne evaluere fylkeskommunes initiativ og tilrettelegging for tverrsektorielt samarbeid gjennom en regional samhandlingsstruktur er det nødvendig å forstå *hvorfor, hvordan og hva* som må til for å mobilisere regionale aktører til å bidra til å løse komplekse samfunnsutfordringer. Nohria (referert i Schiefloe, 2007) tar for seg viktigheten med å jobbe i nettverk og nevner tre grunner til hvorfor nettverkstenking har blitt så utbredt. Det handler om å øke konkurransekraft, utvikling av informasjon- og kommunikasjonsteknologi, samt forstå koblingen mellom nettverksteori og organisasjonsteori. I dette tilfellet vil økt konkurransekraft for å oppnå innovasjon og omstillingsevne, utvikling av gode IKT løsninger og etablering av kunnskap om uformelle strukturer være viktige investeringer for Agder regionen. Kunnskap og forståelse om nettverks- og organisasjonsteorier er kanskje ikke tilstrekkelig for å drive frem endringsarbeidet #vårtagder nettverksmodellen har som formål å oppnå.

Et fenomen som ofte blir trukket frem i tospann av nettverksstrukturer er viktigheten av sosial kapital i sosiale prosesser, respektivt i arbeidet med næringsutvikling og regional omstilling (Rypestøl, 2022; Fløysand & Sjøholt, 2007; Normann et al 2014). Sosial kapital har blitt forsket på av mange over lang tid, men selv om studiene går i mange retninger er store deler av litteraturen rettet mot det offentlige og demokratiet. Innen dette fagfeltet er det statsviteren Robert Putnam med sin forskning om sosial kapital på et samfunnsnivå som er den mest siterte (Wollebæk & Seggaard, 2011; Hernes, 2007).

«Sosial kapital refererer til de trekk ved en sosial organisasjon som nettverk, normer og tillit som letter koordinering og samarbeid for gjensidig utbytte.» (Putnam, 1995, sitert av Hernes 2007).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Med denne masteroppgaven vil jeg se nærmere på den regionale samhandlingsstrukturen i Agder. Oppgaven vil ta utgangspunkt i fylkeskommunes koordinerende rolle som regional samfunnsutvikler og etableringen av nettverksmodellen #vårtagder. I hvilken grad og på hvilken måte lykkes fylkeskommunen med å tilrettelegge for regional samhandling og en samlet Agder i arbeidet med store komplekse samfunnsutfordringer? Det er interessant å undersøke sammenhenger mellom innsats og faktisk utfall for fylkeskommunens initiativ til å øke samhandlingsgraden mellom tverrsektorielle regionale aktører. Spesielt spennende blir det å se etableringen av #vårtagder opp mot de tre ulike dimensjonene av sosial kapital. Utgangspunktet i analysen vil være basert på Rypestøls (2022) utforskning av sosiale dimensjoner som strukturell, relasjonell og kognitiv sosial kapital som et rammeverk for regional omstilling.

Spørsmålet er hvorvidt fylkeskommunen har klart det de ønsket å oppnå:

«.. en helhetlig samhandlingsstruktur for ordførere, kommunedirektører, kommunale fagfolk, eksperter, næringsliv, akademia og andre gjør at vi lettere kan kople satsinger som hører sammen og få omsatt gode ideer i handling. Dette gjør også at vi mer effektivt kan kople på felles analyse- og FoU-miljøer, samt nyttiggjøre oss internasjonal kompetanse der det er relevant ...» (Agder fylkeskommunen, 2023).

Det store spørsmålet er om **#vårtagder er en fremtidsrettet nettverksmodell for samfunnsutvikling eller et luftslott?**

For å kunne besvare problemstillingen er det nødvendig å se på etableringsprosessen gjennom sosiale nettverksteorier og sosial kapital. Tre forskningsspørsmål vil ta for seg prosessen rundt dannelsen av sosial kapital både på et individ- og samfunnsnivå.

Disse er som følgende;

1. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?
2. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?
3. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Hvilken grad fylkeskommunen greier å få til en koordinert endring avhenger av deres arbeid med å tilrettelegge for at det er rikelig tilgang med sosial kapital fra alle tre dimensjonene og deres evne til å skape verdier gjennom nye måter å gjøre ting på (Tsai og Ghoshal, 1998, referert i Schiefloe, 2015, s.229).

For å besvare forskningsspørsmålene er oppgaven strukturert på følgende måte; kapittel 2 blir relevant litteratur innen sosial kapital og dens dimensjoner belyst i rekkefølge i følgende underkapitler. Teorien om sosial kapital blir presentert og fremstilt som et analytisk rammeverk som vil bli brukt som et verktøy for å analysere funnene fra innsiktsarbeid gjennom dokumentanalyse og intervjuer. Før funnene presenteres i kapittel 4, vil kapittel 3 ta for seg fremgangsmåten for innsiktsarbeidet og metoden som er blitt brukt i denne studien. I kapittel 5 vil forskningsspørsmålene bli besvart etter at funnene har blitt analysert og drøftet opp mot relevant litteratur. Til slutt i kapittel 6 vil konklusjonen bli presentert og problemstillingen besvart, samt en anbefaling og veien videre.

Avgrensning

Retning for denne masteroppgaven er valgt med ønske om å finne en annen måte å evaluere samhandlingsstrukturer som er rigget av fylkeskommunen for hele regionen. Formålet med nettverksmodellen er å få flest mulige regionale aktører til å prioritere arbeidet med FNs bærekraftsmål som er utgangspunktet for Regionalplan Agder 2030. Derfor vil jeg bruke sosial kapital som et analytisk rammeverk for å besvare og belyse valgt problemstilling. For å gjøre det mer oversiktlig har jeg valgt å se sosial kapital inn i indre kontekst og selve nettverksmodellen i ytre kontekst.

Etter en litteraturgjennomgang fant jeg flere artikler om nettverksetablering, samhandling og regional omstilling der mange trekker inn sosial kapital som et mer økonomiske perspektiv (Rypestøl, 2022; Fløysand & Sjøholt, 2007; Malecki, 2012). Derimot fant jeg at sosial kapital i ett offentlig-sektor perspektiv i hovedsak er rett mot samskaping og involvering av sivilsamfunnet (Putnam, 1993; Guribye, 2018). I offentlig sektor har litteraturen vært konsentrert rundt interessen for nettverkssamarbeid og «governance» tilnærming, der både artikler og bøker er skrevet om samstyring og interkommunalt samarbeid (Jacobsen, 2014; Røiseland & Vabo, 2016).

Ut ifra mine litteratursøk og gjennomgang fant jeg ikke helt den ene teorien som kunne brukes for å evaluere Agder fylkeskommunes innsats med etableringen av nettverksmodellen og samhandlingsstrukturen #vårtagder. Er det mulig at fylkeskommunes forsøk på å drive frem regionalt samfunnsutvikling og mobilisering av ulike regionale aktører tverrsektorielt bare er en idelogi av det som kommer frem i forskningen om innovasjonsnettverk? Eller er det slik at litteraturen innen «governance» og samstyring kan utvides og inkludere både kommuner, akademia, næringslivet, frivilligheten og sivilsamfunnet?

Hvilke andre faktorer kan være virkemidler for å mobilisere aktørene til samhandling?

I denne oppgaven er jeg derfor interessert i å ta i bruk sosial kapital som evalueringsverktøy. Inspirasjon en er tatt i fra Putnams (1993) «Making Democracy Work» og Rypestøl (2022) «Exploring the social dimension of regional industrial restructuring». Begge tar for seg sosial kapital både fra et individ- og samfunnsperspektiv og dreier forskningen overordnet inn mot regional omstrukturering og demokratisk utvikling. Begge retningene beskriver godt fylkeskommunes nye rolle og oppgavens retning.

1.3 Bakgrunn og case

Agder fylkeskommune

Den nye Agder fylkeskommune var i januar 2020 et resultat av regionreformen der Vest-Agder og Aust-Agder frivillig slo seg sammen til Agder fylke med 25 kommuner. Agder fylkeskommune har omtrent 3000 ansatte og deres samfunnsoppdrag er oppsummert i Regionalplanen Agder 2030. Samfunnsoppdraget uttales som: "Sammen skal vi utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår!" (Agder fylkeskommunen, 2023).

Regionplan Agder 2030

Regionalplan Agder er overordnende styringsdokument for utvikling av regionen Agder. Den beskriver de viktigste utfordringene og mulighetene for landsdelen, et ønsket fremtidsbilde og hva som skal til for å nå konkrete mål. Spesielt ligger FNs 17 bærekraftsmål som et fundament for bærekraftig samfunnsutvikling og felles arbeidsplan på regionalt og lokalt nivå (Agder fylkeskommune, 2022; Regjeringen, 2022). Gjennom evaluering av Regionalplan Agder 2020 kom det frem av PwC rapport bestilt av Vest-Agder fylkeskommune, at flere endringer måtte

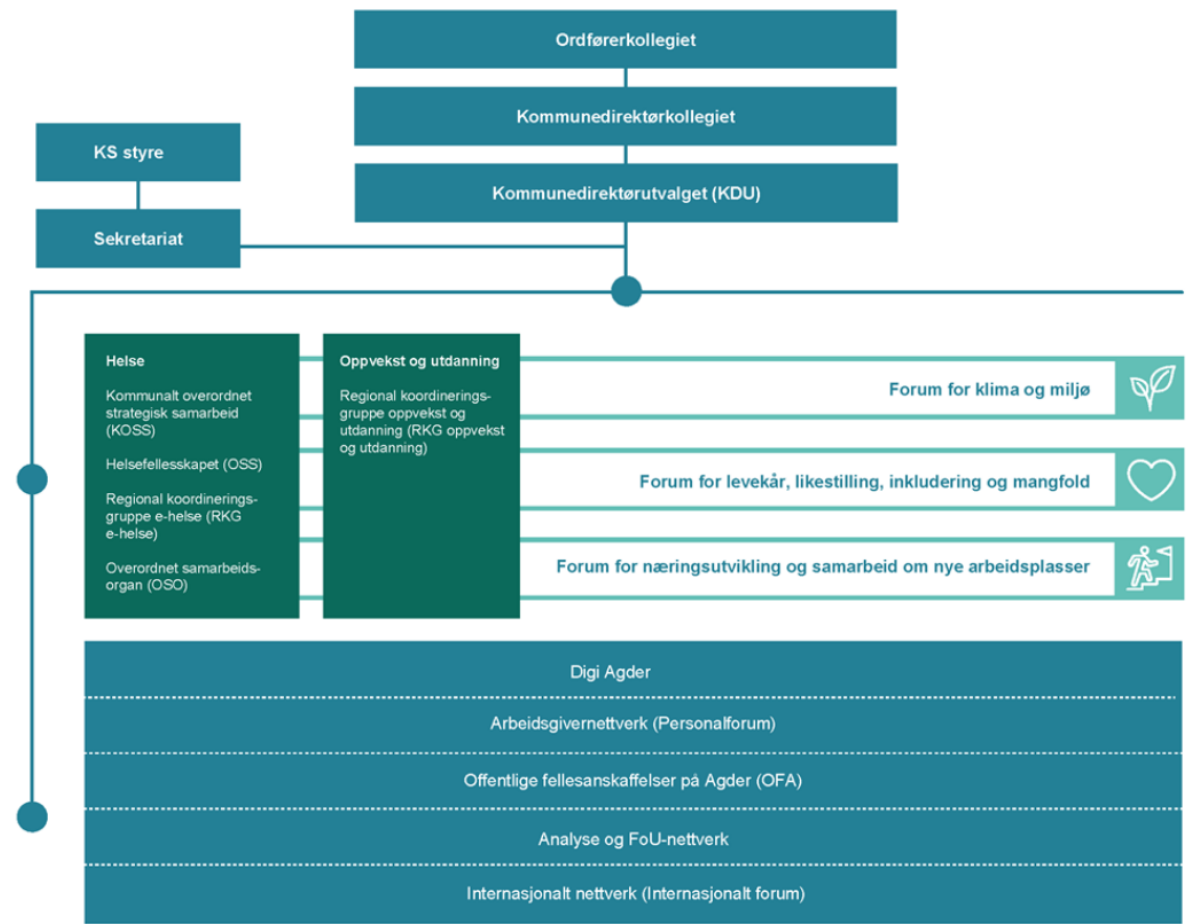
til for at regionen kunne jobbe samlet om å nå de satte målene i Regionalplan 2030. Blant deres anbefalinger var endringer i samordningsstrukturen, systematisk involvering av ikke-kommunale aktører og deling av suksesshistorier (Agder fylkeskommunen, 2023).

Samhandlingsstrukturen: #vårtagder

I forbindelse med samhandlingsstrukturen vedtok kommunedirektørutvalget (KDU) den 23.11.2020 å etablere en regional samhandlingsstruktur med målsetting om å styrke den regionale gjennomføringskraften og Agders posisjon nasjonalt. Dermed ble #vårtagderstrukturen opprettet som et virkemiddel og et verktøy for arbeidet med Regionplan Agder 2030. En tydelig handlingsplan og felles samhandlingsstruktur med tverssektorielle aktører som jobber sammen for å strategisk løse komplekse regionale utfordringer og samfunnsflokke. Utfordringene som er i regionen preges av høy kompleksitet som går på kryss og tvers av fagfelt, sektorer og organisasjoner. Samskaping og regional samhandlingsstruktur ble trukket frem som tiltak for å løse disse store samfunnsutfordringene. Ved å sette sammen toppledere og nøkkelpersoner fra både offentlig sektor, næringslivet og academia forsøker fylkeskommunene å legge til rette for kunnskap og synergieffekter for arbeidet om bærekraftig samfunnsutvikling i tråd med Regionplan Agder 2030 (Agder fylkeskommune, 2023).

Samhandlingsstrukturen #vårtagder har en tydelig struktur som inkluderer regionale møteplasser, fag- og støttenettverk. Nettverksstrukturens kjerne er de tre fora for samfunnsutvikling. Sentrale møtearena er Forum for samfunnsutvikling, her blir konferanser knyttet arbeidet med Regionplan Agder 2030 arrangert 1-2 ganger i året på ulike steder på Agder (Agder fylkeskommune, 2023).

Figuren under viser #vårtagder strukturen som er satt i system.

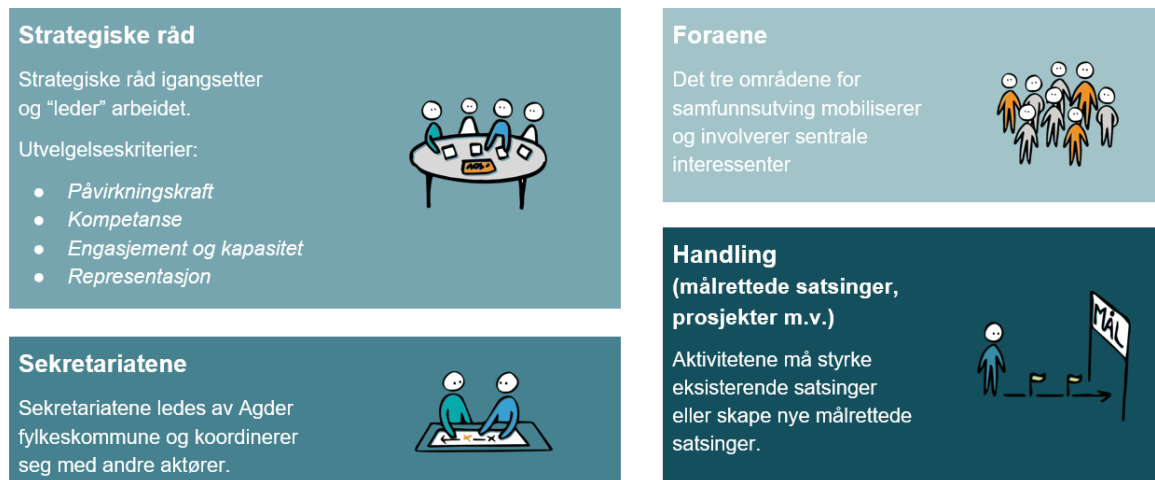

Figur 1 #vårtagder nettverksmodell for samhandling i Agder (Agder fylkeskommune, 2022)

Kjernen av samhandlingsstrukturen #vårtagder består av forum for samfunnsutvikling. De tre ulike foraene er knyttet opp mot tre viktige satsinger i Regionplan Agder 2030, som er sosial bærekraft, økonomisk bærekraft og klima og miljømessig bærekraft. Hvert forum for samfunnsutvikling har et sekretariat som ledes av Agder fylkeskommune, mens de i strategiske rådene er tverrsektorielt satt sammen av toppledere og nøkkelpersoner fra ulike fagfelt og sektorer.

Disse menneskene er satt sammen for å jobbe med å fremme regional kultur for åpenhet og deling og legge til rette for bred mobilisering og involvering for å fremme målrettede handlinger. Arbeidet i forumene skal demonstrere tverrfaglighet, innovasjon og forskningsbasert samarbeid. Hvert fora har eget sekretariat som koordinerer og sikrer fremdrift i dette arbeidet (Agder fylkeskommune, 2023).

Figuren under viser den indre strukturen i nettverksmodellen og deres arbeids- og ansvarsområder.

Figur 2 Organisering av foraene for samfunnsutvikling. Regional samhandlingsstruktur med talepunkter (Agder fylkeskommunen, 2021)

Flere statistikker peker på svakheter i Agder regionen som levekårsutfordringer og miljømessige som preger arbeidet med å nå FN's bærekraftsmål og arbeidet med bærekraftig samfunnsutvikling. Disse satsningsområdene er gjenspeilet i Regionplan Agder 2030 (Agder fylkeskommune, 2019).

Regionreform og krav til omstilling gir nye muligheter der Agder som region kan vise sine styrker. Regionreformen, ved å slå sammen Vest- og Aust- Agder til et fylke ser ut som første skritt til å mobilisere og styrke fylkeskommunes rolle som samfunnsutvikler. Arbeidet med å nå løse store komplekse samfunnsutfordringer i tråd med Regionalplan Agder 2030 krever en mer koordinert samhandling og nye innovative måter å jobbe på (PwC- rapport, 2019).

2 TEORI

For å skape en forståelse av hvorfor det er viktig å evaluere overordnede samfunnsmessige tiltak som samhandlingsstrukturen #vårtagder, må vi se det i sammenheng av samfunnsutvikling gjennom regional omstilling og behovet for nye måter å løse komplekse samfunnsutfordringer på. I dette kapitlet vil først indre og ytre kontekst bli trukket frem, altså rammeverket for fylkeskommunens behov for å drive nettverksbasert tilnærming. Deretter vil ulike teorier som understøtter sosial kapital i nettverksbygging, sosiale prosesser, bli redegjort i lys av samfunnsutvikling.

2.1 Indre og ytre kontekst for samarbeid

Utfordringer med samarbeid i regionale sammenhenger kan, om de ikke håndteres på rett måte, skape hindringer for å arbeide med felles målsettinger som Regionplan Agder 2030. Dette kan sees i sammenheng med at tradisjonelle og territorielle strukturer har vært under press de siste tiår fordi samfunnet blir mer mangfoldig, dynamisk og komplekst (Kooiman, 2003, referert i Jacobsen, 2014). Det som er spesielt krevende når de regionale utfordringene er territorielt grenseoverskridende, der flere kommuner blir berørt av de samme problemer som utbygging, infrastruktur, beredskap og forvaltning av felles ressurser (Agranoff & MCGuire 2003, Jacobsen, 2014, s.46). Karlsen (2010) har i sin forskning kommet frem til at regional kompleksitet handler om interessekonflikter mellom regionale aktører. Det at ulike aktører har ulike interesser og prioriteringer kan ifølge Karlsen både føre til hindringer i samarbeidet, men det kan også fremme innovasjon dersom aktørene evner å eksponere ulike meninger for hverandre (Karlsen, 2010).

Ifølge Jacobsen (2014) er utfordringsbildet i regionene slik at disse grenseoverskridende problemene har vokst i takt med utvikling av det han kaller for sterke funksjonelle regioner. Fenomenet med at folk bosetter seg i en kommune, jobber i en annen og benytter seg av ulike tilbud i nærliggende kommuner. Dette har i tillegg bidratt til å gjøre det vanskeligere for den enkelte kommune å planlegge for behov og forvaltning av ressurser som areal for boliger og næring, samt arbeidet med samfunnsmessige utfordringer som levekår og kommunale tilbud blir mer krevende. Med dette utfordringsbildet øker behovet for koordinering på tvers av kommunegrenser (Selstad 2033, referert i Jacobsen).

Dette kan sees i sammenheng med samfunnsmessige utfordringer, såkalt «wicked problems». Problematikken ligger i at det er vanskelig å finne klare løsninger, ofte fordi løsningene vil skape nye problemer eller avdekker utfordringer som krever nye og utradisjonelle arbeidsmåter. Blant annet er bred mobilisering og innsats fra tverrsektorielle aktører med tverrfaglig kompetanse avgjørende for arbeidet med å løse komplekse samfunnsutfordringer (Rittel & Webber, 1973, referert i Jacobsen, 2014, s.46).

Samarbeid i nettverk kan være med å gi kommunene større kapasitet til styringsarbeidet. Spesielt nyttig, ifølge Jacobsen (2014) vil et nettverksamarbeid gjøre mindre kommuner som har lite ressurser bedre i stand til arbeidet med grenseoverskridende utfordringer. Uansett vil et samarbeid kunne styrke styringskapasiteten til aktørene som inngår i nettverket, og dermed muliggjøre arbeidet på tvers av kommunegrenser knyttet til regional utvikling. Siden de komplekse samfunnsutfordringene har et regionalt preg, blir det vanskelig å motarbeide disse uten at regionen samlet kan gjøre det på en koordinert måte (Farsund & Leknes 2005, 2011, referert i Jacobsen 2014).

I Agder regionen er det mye av beskrevet situasjon, der grenseoverskridende utfordringer som levekår, vekst, infrastruktur og klima krever samarbeid og koordinering på et regionalt nivå. (Regionalplan Agder 2030). Gjennom Regionalplan Agder 2030 skal FN bærekraftsmålene settes på agenda og handlingsplaner utarbeides for strategisk utviklingen av hele Agder (Regionalplan Agder 2030). Fylkeskommunen har etter regionreform fått flere oppgaver som blant annet samferdsel, næring, kompetanse og integrering, helse og levekår, klima, miljø og naturressurser, desentralisert fra staten (Regjeringen, 2018). Dette er med å utløse nasjonale forventninger til regional utvikling og arbeidet med bærekraftsmålene der fylkeskommunen har fått en tydelig koordinerende rolle (Regjeringen, 2022).

Regjeringen er tydelig på at fylkeskommunen har ansvar for gjennomføring og oppfølging av bærekraftsmålene, og legger til; «*Nettverksbasert samhandling og samarbeid med kommunene, regional statsforvaltning, kompetanseinstitusjoner og frivillige og private aktører gir fylkeskommunene et godt utgangspunkt for å jobbe med bærekraftsmålene i egne planer, i uttalelse til kommunale planer og i veiledningen av kommunene.*» (Regjeringen, 2022)

«Alle må bidra....» for å nå bærekraftsmålene innen 2030. Da må alle deler av samfunnet bidra, men det særskilte ansvaret ligger på regionale og lokale myndigheter. Det er kommunene og fylkeskommunen som kan påvirke den sosiale og fysiske infrastrukturen som påvirker befolkningens levekår og utviklingsmuligheter. Arbeidet krever medvirkning av og samhandling mellom ulike regionale aktører som offentlig- og privatsektor, sivilsamfunnet og akademia for å sammen mobilisere ressurser og tenke nytt for å levere løsninger på felles utfordringer (Meld-St.40 (2020-2021)).

2.1.1 Behov for nettverk- og governance tilnærming

Med bakgrunn i litteratur om regionale omstillinger, hvordan endringer som støtter næring- og samfunnsutvikling dannes, vet vi gjennom ulike studier at både nettverk og sosial kapital spiller en viktig rolle (Fløysand & Sjøholt, 2007; Rypestøl, 2022; Norman et al 2014). Videre påpeker Fløysand og Sjøholt (2007) at det er hensiktsmessig å se på faktorene som er knyttet til geografisk, kulturell og historisk kontekst når effekter skal måles. Deres forskning med nettverksanalyse av industriell utvikling i Stryn er et bidrag til å forstå hvordan utvikling av regioner og distrikter skjer i Norge og viktigheten med etablering av sosiale relasjoner.

Dette er spesielt interessant for Agder som i 2020 ble slått sammen fra to fylker, Aust-Agder og Vest-Agder. Etter regionformen og desentralisering av oppgaver har fylkeskommunen i tillegg til forvaltningsrollen, fått en viktig rolle som samfunnsutvikler. Dette har krevd nye måter å gjøre ting på, samt behovet for bredere samhandling blant de ulike aktørene i regionen. Ifølge forskere på feltet er samhandlings- og nettverksmodeller med å løse siloer i hierarkiske organisasjoner. Argumentasjonene er at nettverksorganisering skaper arenaer der mer kompleks informasjon kan utveksles mellom ulike aktører på tvers av sektor og fagfelt (Normann et al. 2014).

Selv om det virker klart at omstrukturering av nettverk og tilrettelegging for bredere samhandling mellom ulike aktører er en strategi for bedre samhandling, sier Norman et al. (2014) at det kan være utfordrende å dra nytte av nettverksmodellen. Utfordringen er ofte at det er krevende å få til strategiske endringer på nasjonale og regionale institusjoner, da det spesielt krever operasjonelle grep for å skape ønskede resultater fra nettverksmodeller (Normann et al. 2014).

Oppgavens problemstilling har mange aspekter og mulige retninger. Det som er interessant ved etableringen av samhandlingsstrukturen #vårtagder kan ifølge styringslitteratur for det første sees til å være fylkeskommunes form for etablering av en koordineringsmekanisme som virkemiddel for bedre samhandling gjennom nettverksrigg. Ved å bringe sammen ulike regionale aktører og få disse til å sette av ressurser for arbeidet med felles målsetting vil en slik koordinert nettverksmodell skape synergieffekter. Governance tilnærming krever både strukturering og koordinering av målorienterte aktiviteter. Slik som Røiseland og Vabo (2016) redegjør for nettverk som styrings- og koordineringsmekanisme for samfunnsutvikling gjennom samstyring og samhandling, reiser spørsmålet i hvor stor grad effekten av samhandlingen og nettverksbyggingen avhenger av variabelen *sosial kapital* (Røiseland & Vabo, 2016).

2.2 Sosial kapital- samfunnets infrastruktur

«Social capital here refers to features of social organization, such as trust, norms, and network, that can improve the efficiency of society by facilitating coordinated actions.»
(Robert Putnam, 1993, s.167).

I sin studie «Making Democracy Work» i Italia fant Robert Putnam sosial kapital som en viktig faktor for etablering av demokratisk prosesser blant medlemmer. Deres evne til å delta, forsvare og utvikle samfunnsånd korrelerte med graden av sosial kapital (Putnam, 1993). Studien viste at gjennomgripende institusjonell reform er avhengig av kontekst og omgivelse. Selv om politikktutforming og den institusjonelle designet var identiske for Nord- og Sør-Italia, fikk Nord-Italia mye bedre resultater og dette forklares med kulturelle forskjeller og strukturen i det sosiale nettverk (Wollebæk & Segard, 2011, s.27).

Fenomenet sosial kapital har gjennom tiden blitt beskrevet av mange og på mange ulike måter. Allikevel er det slik at overordnet beskrives sosial kapital som limet i samfunnet. Det er en prosess som kobler aktører sammen og skaper fundament for effektiv informasjon- og ressursdeling. I et samfunnsøkonomisk perspektiv blir sosial kapital ansett som en regional ressurs, en dynamisk, innovativ kapabilitet som bringer regional økonomisk utvikling gjennom regionale innovasjonsnettverk. Forklaringen er at sosial kapital evner å binde samfunnet sammen, som gjør at nettverket og samfunnet blir mer handlingskraftig (Malecki, 2012).

Sagt på en annen måte så kan sosial kapital også sees på som en ressurs som kan konverteres og byttes for noe annet. Ifølge Pierre Bourdieu (1986, referert i Schiefloe, 2007) gjelder dette fenomenet både på et individ og gruppenivå. Hans argumentasjoner er at sosial kapital er en konsekvens eller produkt av investeringsstrategier, dermed ligger ressursene og kvalitetene ved nettverket ofte i selve de sosiale relasjonene og forpliktelsene mellom aktørene. Det vil si ressursene knyttet til nettverket eller de institusjonaliserte relasjoner preget av gjensidighet, kjennskap og annerkjennelse (Schiefloe.2007, s.213).

Wollebæk og Seggaard (2011) beskriver sosial kapital som mange andre, at den kan forstås som en ressurs i form av sosial tillit og nettverk, men advarer mot at uheldige analyse kan gi politiske konsekvenser (Wollebæk & Seggaard, 2011). Dette kan sees innen nettverk- og styringslitteratur som også bekrefter viktigheten med sosial kapital, men viser til at strukturelle relasjoner ved et nettverk ikke gjør seg gjeldene på samme måte globalt. Her viser forfatterne Røiseland og Vabo (2016) at i Europa blir sosial kapital brukt for å beskrive hvordan politikktutforming skjer mellom tverrsektorielle aktører. Dette i motsetning til den amerikanske tilnærming som tar for seg kartlegging av uformelle maktstrukturer i politikken (s.25).

Litteratur om sosial kapital i innovative næringsmiljøer har i senere tid fått mer fokus, blant annet har Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd bestilt utredning fra academia hvor de etterspør mer kunnskap om de tilnærmingene som er forbundet med fenomenet og hvordan dette kan bidra med å styrke samarbeidsrelasjoner (Normann et al. 2014.: Hvinden, B., et al. 2005). Tankegangen om innovative næringsmiljøer kan også overføres til fylkeskommunens initiativer om å etablere samhandlingsarena for å fremme samhandlingsstrukturen som ligger på Agder gjennom nettverksmodellen #vårtagder. Med mål om å styrke regionens handlekraft der tverrsektorielle regionale aktører samhandler for løse å komplekse samfunnsutfordringer.

Ifølge Hvinden et al. (2005) som har skrevet en rapport om den sosiale kapitalens betydning for Norges forskningsråd, legger forfatterne frem at det nye med sosial kapital er at det gir oss perspektiver på samfunnsutvikling med et helhetlig bilde er det mulig å få kunnskap om faktorer som fremmer utvikling i regionen. Dermed er sosial kapital en viktig del av samfunnets infrastruktur.

Flere anerkjente forskere som blant annet Putnam (2000) og Malecki (2012) (referert i Rypestøl, 2022) argumenter for at etableringen av sosial kapital er en fler-nivå prosess som bygger på forståelsen om at denne ressursen kan benyttes og være både kapital på individ, regionalt og nasjonalt nivå. Det vil si at den systemiske prosessen rundt etableringen av sosial kapital kan sees på fra ulike perspektiver. Strukturelle, relasjonelle og kognitive dimensjonene legger premisser for den sosiale prosessen (Rypestøl, 2022).

2.2.1 Strukturelle dimensjonen ved sosial kapital

Bourdieu (1983, 1986) så på sosial kapital som en kapitalform på lik linje som kulturell og økonomisk kapital der det er mulig å gjøre en form for byttehandel. Synlige koblinger mellom mennesker og sosiale nettverk kjennetegner den strukturelle dimensjonen av sosial kapital som et verktøy for den enkelte å oppnå noe (Wollebæk & Seggaard, 2011). Verdien i nettverket ligger i etableringen av selve koblingen, men også i hvem man har en tilknytning til. På den måten vil et nettverk med mange tilkoblinger, ifølge den strukturelle dimensjonen ha større verdi enn et nettverk med få koblinger (Bourdieu, 1986, referert i Rypestøl: Nahapiet & Ghoshal, 1998).

Ifølge Grootaert og Van Bastelaer (2002, referert i Malecki, 2012) skaper den strukturelle dimensjonen i sosial kapital muligheter for informasjonsdeling, kollektive handlinger og beslutninger gjennom etablerte roller og kvaliteter. Disse sosiale prosessene styrkes ofte av regler og prosedyrer innad i nettverket som igjen forsterker praksisen blant medlemmene.

Bonding, bridging og linking sosial kapital

Videre trekker Rypestøl (2022) frem viktige konsepter innen sosial kapital, nemlig arbeidet til Putnam (2020), der han skiller mellom «bonding» og «bridging» sosial kapital. I «bridging», ligger verdien av sosiale kapitalen i at nettverksposisjonen evner å bygge broer til ellers urelaterte aktører i et annet nettverk, altså brobyggende kvaliteter. «Bonding» handler om kvalitetene ved relasjoner som ressurser som utvikler seg gjennom at deltagerne samhandler over tid og bygger tillit og skaper en felles følelse av tilhørighet (Jakobsen & Lorentzen, 2015, referert i Rypestøl, 2022).

Mens tidligere litteratur argumenterte for at sterke sosiale bånd er en kollektiv ressurs som kunne bygge grunnlaget for innovativ atferd (Fitjar, Isaksen & Knudsen, 2016), har nyere

forskning kommet frem til at selv om arbeidet med å fremme kollektive handlinger til en viss grad krever «bonding» sosial kapital, kan for tette relasjoner hindre innovasjon og utvikling i nettverkene. Forklaringen ligger i det at tette nettverksstrukturer ekskluderer nye input fra utsiden. Dermed uttrykkes dette med kollektiv blindhet hvor homogeniteten i form av tett relasjoner forsterkes blant medlemmene. I motsetning kan for mye brobygging hemme utviklingen av sosiale prosesser gjennom fremmedgjøring og manglende tillit. Dette vil igjen skape utfordringer for kunnskapsdeling og muligheten for å øke kvaliteten i nettverket. (Malecki, 2012; Rypestøl, 2022). Denne utfordringen vil ifølge litteraturen være større desto flere «bridging» koblinger det er i strukturen (Rypestøl, 2022).

I senere tid har en tredje form «linking» gjort seg nødvendig i arbeid med institusjonaliserte sektorer på tvers i samfunnet. Litteraturen beskriver denne formen for sosial kapital som tillitsfulle samarbeidsrelasjoner mellom mennesker som sitter i ulike posisjoner der ressurs, status og formell- og institusjonalisert makt spiller en viktig rolle i samspillet og autoritetsgradient i samfunnet blir referert som selvet «linking» sosial kapital (Woolcock, 1998, referert i Schiefloe, 2015; Guribye, 2017). Derfor kan det se ut som denne typen for sosial kapital har en viktig rolle i den demokratiske utviklingen i samfunnet (Schiefloe, 2015, s. 200).

Videre argumenterer Guribye (2017) for at «linking» sosial kapital kan være en viktig faktor for å få til effektive vertikale samarbeidsrelasjoner tverrsektorielt, dermed et grunnleggende fundament for kollektive handlinger for å nå felles målsettinger som samfunnsutvikling og arbeid med fattigdomsbekjempelse (Guribye, 2017, s.79; Schiefloe, 2015, s.200). “Linking” sosial kapital i form av offentlig tilrettelegging av møteplasser for sivilsamfunnsaktører kan fremme utviklingen av «bridging» sosial kapital, som muliggjør kunnskapsutvikling og koblinger til andre miljøer. Det er i denne konteksten offentlige myndigheter og politikken bør ta en tydeligere rolle relatert til sosial kapital (Guribye, 2017).

Oppsummering

Oppsummert handler mye av den strukturelle dimensjonen om selve koblingene i nettverket, de fysiske omgivelsene og normative forhold som driver frem informasjonsdeling, kollektive handling og beslutninger. Dette sett i lys av nettverksmodellen #vårtagder er det tydelig at den strukturelle dimensjonen er sterk fremtreden og styrende for etableringen av samhandlingsstrukturen i Agder.

2.2.2 Relasjonelle dimensjonen ved sosial kapital

Ifølge Normann et al (2014) er teorier om sosialt nettverksteorier og sosialt kapital overlappende, dermed er det relasjonelle aspektet i samhandlingsstrukturen viktig for å kunne si noe om nettverksmodellen og dens effekt som virkemiddel for samfunnsutvikling.

Sterke- og svake bånd (strong and weak ties)

Fra det relasjonelle perspektivet, ifølge Rypestøl (2022) ligger verdien av en analyse i interaksjonen som utspiller seg mellom nettverksaktørene og ikke i selve koblingene disse er til hverandre og nettverket. Sosial kapital fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv kan ifølge sosiologen James Coleman (1988) sees på som en ressurs som er forankret i en sosial struktur og i relasjonene mellom aktørene (Rypestøl, 2022; Schiefloe, 2007). Coleman var spesielt opptatt av å trekke frem egenskaper ved sosial kapital som en ressurs for å løse komplekse samfunnsutfordringer. Her trekker han frem tre viktige kriterier som gjensidig forpliktelse og forventninger, informasjonskanaler i form av sosiale nettverk og sosiale normer og sanksjoner (Wollebæk & Seggaard, 2011).

Han argumenterte med at sammenhengen i sosial kapital måtte sees i forhold til individets rasjonelle handlinger og individets deltakelse i større sosiale strukturer. På den måten kan forsterket relasjonelle koblinger fremme samarbeid både på individ-, gruppe- og organisasjonsnivå (Rypestøl, 2022; Schiefloe, 2007). Dermed handler den relasjonelle dimensjonen om kvalitetene av personlige forhold som menneskene har utviklet med hverandre gjennom interaksjon over tid. Kriterier som delt historie, tillit, respekt og vennskap er viktige faktorer for å styrke den relasjonelle dimensjonen av sosial kapital (Nahapiet & Ghoshal 1998, s. 244).

Hvilke kvaliteter som ligger i relasjonene mellom nettverksaktørene kan, ifølge Granovetter (1973), sees i form av de tilknytningene eller båndene mellom medlemmene. I nettverk legger sterke bånd til rette for godt samarbeid med stor tillit og gjensidighet mellom aktørene, mens «bridging» kan svake bånd gi tilgang til ny kunnskap og nye muligheter gjennom nye koblinger (Granovetter, 1973; Rypestøl, 2022). Denne teorien om «The strenght of weak ties» trekker Granovetter linjer mellom sterke og svake bånd. I sosial kapitalens litteratur argumenteres det med at det ikke er de sterke båndene som er bygd opp gjennom tid og tillit som fremmer vekst og innovasjon, men de svake båndene til perifere aktører, altså «bridging»

som er kilde til kunnskapsutvikling og nye muligheter (Granovetter, 1973; Rypestøl, 2022; Wollebæk & Seggaard, 2011).

Nyere forskning har kommet frem til at både sterke og svake bånd er viktig i arbeidet med å fremme samarbeid og innovasjon, der tilstedeværelse av tillit og visse trekk ved sosial kapital er med å legge grunnlag for vellykkede samarbeid. Det er selvforsterkende faktorer som er med å styrke relasjonene mellom ulike aktører. En komparativ fordel nordiske land har av nettverksmodell er at det er lettere å bygge gjensidig forpliktelse i et nettverkssamarbeid i et samfunn der sosial kapital og tillit allerede er til stede (Normann et al. 2014; Wollebæk & Seggaard, 2011).

Tillit

Det er gjennomgående enighet om at aspektet tillit er en viktig forutsetning for etableringen av sosial kapital både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Det å ha positive forventninger til andres atferd og intensjoner i situasjoner som det er vanskelig å kontrollere, kan beskrives som tillit. Tillitsaspektet forutsetter at man kan stole på at motparten holder det som er lovet og at kontroll ikke er nødvendig. Dette innebærer både sårbarhet og risiko og derfor kan det ta tid å bygge opp tillit, men det gir også betydelige muligheter. I den sammenheng er det nødvendig å betrakte tillit både på et aktørnivå og på et samfunnsnivå. Det er spesielt *institusjonell tillit* i samfunnet som trekkes frem, der trekk av dette påvirker i hvilken grad innbyggere har tiltro til rettssystemene, politikk, offentlig administrasjon og forvaltning.

Selv om litteraturen har kategorisert mange ulike typer for tillit er det noen som er mer utpreget i en sosial kapital kontekst. Utgangspunktet handler det om måter vi håndterer usikkerheter og risiko på i den moderne samfunn (Luhmanns 1968, referert i Wollebæk & Seggaard, 2011). Forfatterne bygger videre på Grimens (2009) tredeling av tillit med utgangspunkt i at tillit gis til noen om et formål om å få «noe» tilbake, forutsetningen om få forholdsregler og at man overlater ansvaret for «noe» til noen andre.

Så det å gi tillit fører med seg mange usikkerheter, men er helt nødvendig for å få til handlinger som samarbeid. Tillit kan på den ene siden være basert på nyttemaksimering der handlinger er formål siktet og til egen fordel, men den kan også være basert på sosial forpliktelse i forhold til følelsen av tilknytning til andre og at man vil hverandre vel. Det er i tette relasjoner denne verdiorienteringen har sitt utspring og blir sterkere jo tettere båndene er (Wollebæk & Seggaard, 2011).

Det interessante er hvordan Wollebæk og Seggaard (2011) drøfter sosial kapital i forhold som overskridende «bridging» og sammenbindende «bonding» tillit. Det som blir trukket frem er aspekter som at tillit mellom mennesker i sammenbindende tilfeller styres av likhetstrekk som blant annet etnisitet, språk, religion og ideologiske tilhørighet, mens overskridende tillit er tillit mellom mennesker med ulike kjennetegn. Selv om tillit gir trygghet og skaper fortrolighet i samhandling med andre, så kan sterk sammenbindende tillit gi hindringer og utenforskap mot de som ikke har samme likhetstrekk. Konsekvenser av lukkede sosiale grupper og subkulturer er hindringer som hemmer kollektiv handling mellom mennesker av ulike bakgrunn, dermed kan dette være en barriere som skader samhandlingsevnen på samfunnsnivå (s.31).

Generalisert tillit handler om hvorvidt tilliten er til stede i interaksjon mellom aktører hvor man ikke deler personlig erfaringer. Denne formen for tillit er spesielt viktig for utvikling av sosiale nettverk som bygger på brobyggende tilknytninger og tilnærminger hvor en er i interaksjon med fremmede. Tillit kan igjen deles i partikulær tillit som er med å styrke forutsetningen for samarbeid blant kjente, mens generalisert tillit styrker muligheter for samarbeid med de man ikke kjenner. At det er ulike grad av tillit målt i ulike land gir oss en innsikt på de forutsetningene som er til stede (Schieffloe, 2015: Wollebæk & Seggaard, 2011).

Det at nordiske land scorer høyest på både partikulær og generalisert tillit skaper et fundament for samarbeid og muliggjør kollektiv handling. Fordi tillit i relasjoner er selvforsterkende, er den en styrkende faktor for samarbeid og samhandling gjennom nettverk (Fountain (2001, s.72, referert i Wollebæk & Seggaard, 2011). Videre redegjør de for ulike former for tillit, der de spesielt trekker frem fire aspekter ved tillit som kan være avgjørende for etableringen og vedlikehold av sosial kapital. Tabellen nedenfor viser aspekter av tillit som påvirkende faktorer for sosial kapital.

	Partikulær tillit -styrker samarbeid med kjente	Generalisert tillit -Styrker samarbeid med ukjente
Sammenbindende tillit -likehetstrekk som styrer	Stole på familie og nære venner	Medlemmer av samme gruppe med samme interesse
Overskridende tillit -Mangfold som styrer	Kollega jeg stoler på som har annen bakgrunn og er ulik meg selv	Nordiske land scorer høyt på tillit- derfor er det lett å stole på nordmenn

Tabell 1 Ulike kombinasjoner av tillit (Wollebæk & Seggaard, 2011)

Ulike maktspekter

Som det finnes mange former for tillit, finnes det også mange tilnærming til makt og kilder til å besitte makt. Fordi samhandlingsstrukturer og nettverksmodeller som #vårtagder består av både enkelt mennesker, organisasjoner og grupper på ulike nivåer i organisasjonene er makt ofte middelet til å fremme egne interesser og måloppnåelse. Den mest synlig kilden til makt er nok den formelle makten som gir utvalgte i en posisjon lovlig rett til sosial kontroll, men makt kan også være uformell som å skaffe seg innflytelse for å fremme gjensidighet og samarbeid. Det som kanskje må knyttes til makt er retten og muligheten til å ta beslutninger som påvirker andre (Bolman & Deal. 2018, s.234).

Autoritet er en viktig faktor for å gi makt legitimitet og utøve sosial kontroll Derfor vil *posisjonsmakten* uten autoritet ikke være særlig utøvende i lengden. En annen styrende faktor er tillit, for gjennom tillit kan posisjonsmakten legitimeres og opprettholdes. Maktaspektet i posisjoner kan også være knyttet hvilken gruppe en er medlem av, som igjen kan gi makt i form av innflytelse og påvirkningskraft (Bolman & Deal. 2018, s.236).

En annen form for å utøve makt er gjennom *kontroll over belønninger*, der nøkkelpersoner i politikken og «stammehøvdingene» bruker sine fordeler for å skaffe lojale støttespillere ulike former for belønninger. *Gjennom informasjon og ekspertise* får de med fagkunnskap makt fordi de har det som skal for å løse viktige problemer. Dette kan blant annet være rådgivende stillinger i store prestisje konsulentfirmaer eller politiske rådgivere som bidrar med å få politikere valgt (Bolman & Deal. 2018, s.236). Kotter (1982, referert i Bolman & Deal, 2018) beskriver nettverksbygging og pleie av venner og allierte som avgjørende forskjeller mellom framgangsrike og ikke framgangsrike toppledere. For gjennom *allianser og nettverk* kunne de bruke makten til påvirke og få utrettet sine interesser i nettverk og organisasjoner. (Bolman & Deal, 2018)

Makt styres også gjennom *tilgang til og kontroll over agendaer* som handler om at noen mennesker får lettere tilganger til de beslutningsarenaer som er i organisasjoner og politiske systemer enn andre. Det at de får «rett til å sitte ved bordet» gjør at deres interesser blir godt representert, mens interesser til de fraværende partene ofte blir forvrengt eller ignorert. Tilganger har ofte en pris, dermed er disse ofte mer tilbøyelig til å gi noe tilbake. Siste, men kanskje den viktigste uformelle formen for makt er den *personlige makten* den enkelte person kan besitte, der deres attraktivitet og sosial dyktighet tildeler dem unik makt i form av

innflytelse og fordeler som er uavhengig av andre makt kilder (Bolman & Deal, 2018). Ofte er disse karismatiske personene bevisst bruken av ulike teknikker for å påvirke andre (Cialdini, 2008, 2016, referert i Bolman & Deal, 2018, s. 238).

Tabellen nedenfor viser en oversikt over makt og kilder til makt som påvirkende faktorer for sosial kapital.

Kilder til makt	Indikator	Maktutøvelse
Posisjonsmakt	Ledere eller andre i sentrale posisjoner som er bundet til den strukturelle maktposisjonen	Formell makt gjennom tiltrådd posisjon-avhenger av autonomi og tillit
Kontroll over belønninger	Nøkkelpersoner i politikken og stammehøvdinger bruker sin fordeler	Tar sosial kontroll i bytte mot belønninger som å skaffe jobber og tjenester
Informasjon og ekspertise	De som har fagkunnskap og er eksperter og får uformell makt	Gjennom sin kunnskap og ekspertise kan disse løse viktige problemer
Allianser og nettverk	Nettverksbygging og –pleie av tette relasjoner og allianser	Gjennom venner og allierte kan man bedre få til endringer
Tilganger til og kontroll over agendaer	Enkelte personer og grupper får adgang til beslutningsarenaer	De som får sitte ved bordet får være med å fremme sine interesser når beslutninger skal tas
Personlig makt	Den enkelte person, gjennom attraktivitet og sosial dyktighet får unik innflytelse	Utøver makt gjennom teknikker som påvirker andre, ofte uten deres viten

Tabell 2 Oversikt over ulike kilder til makt inspirert av Bolman & Deal (2018)

Maktaspektet skjer på alle nivåer i en organisasjon (Bolman & Deal. 2018, s.234), men makt kan også ifølge Putnam (1993, referert i Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 34) utløpe seg i hierarki og horisontale nettverk. Dermed utspiller makten seg horisontalt som symmetriske og jevnbyrdige relasjoner mellom nettverksmedlemmene, eller som asymmetriske maktrelasjoner i et hierarkisk system uten gjensidighet mulighet til sosial kontroll (Wollebæk & Seggaard, 2011, s. 34).

Oppsummering

Sosial kapital sett i lys av samfunnsutvikling, så er ulike typer for tillit en avgjørende faktor for å stimulere til samarbeid og samhandling. Nordiske land har høy grad av hele tillitsaspektet, derfor er det gode forutsetninger for å utvikle og styrke eksisterende samhandlingsnettverk i Norge.

Makt er en viktig faktor som kan påvirke sosial kapital fordi det både ligger i de strukturelle og relasjonelle dimensjonene. Hvordan noen får og bruker sin innflytelse og «makt» for å fremme egne interesser i beslutninger som berører flere aktører er med å påvirke samhandlingsstrukturen. Maktstrukturen går ikke nødvendig tjenesteveien slik at den som formelt har posisjonsmakt faktisk også setter dagsordenen. For noen ganger er det de dominerende medlemmene i interessegrupper eller koalisjonene som har fått legitimitet som makthavere.

2.2.3 Kognitive dimensjonen ved sosial kapital

Den tredje og siste dimensjonen som er trukket frem av Nahapiet og Ghoshal (1998) er hvorvidt nettverksaktørene har et delt verdsett og styres av felles forståelser. Forfatterne trekker spesielt frem den kognitive dimensjonen, som etter deres mening ikke var blitt drøftet tilstrekkelig i forhold til viktigheten (s.244).

Formelle og uformelle normer og verdier

At kognitiv sosial kapital inneholder faktorer som formelle lover og regler, og uformelle normer og verdier, betyr at den har mange likhetstrekk med hvordan institusjoner er bygd opp og inneholder mange elementer fra organisasjonsteori (North, 1990, referert i Rypestøl, 2022). Dermed ligger den kognitive dimensjonen litt dypere og utvikles over tid. Høy grad av kognitiv sosial kapital er observert i nettverk der medlemmene deler kultur, språk og kulturelle koder. Ifølge Nooteboom et al., (2007, referert i Rypestøl, 2022) har de nettverksgruppene med høy kognitiv konsistens mindre motstand mot endringer, men konsensus kan føre til blindsoner og hindre utvikling av mulig innovative ideer eller se potensielle katastrofale konsekvenser (Isaksen, 2015, referert i Rypestøl, 2022).

Ifølge Wollebæk og Seggaard (2011) er det viktig å kunne historien for å kunne forstå omfanget av sosial kapital, fordi det er en ressurs som er tidkrevende å utvikle. De viser til studier som til nå peker i retning av at sosial kapital er et produkt av historiske, strukturell og institusjonelle faktor. (s. 45)

2.3 Oppsummering og teoretisk rammeverk

I litteraturen har flere forskere kommet frem til at det er tydelig sammenheng mellom ulike strukturelle, relasjonelle og kognitive aspekter ved sosial kapital og dannelse av innovasjon.

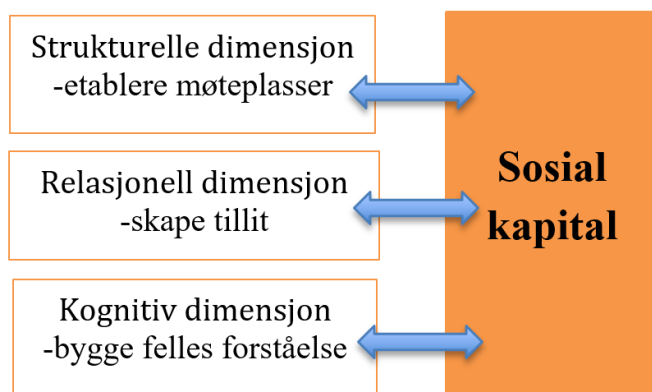
(Rypestøl, 2022; Tsai & Ghoshal, referert i Schiefloe, 2015. s.228). Det vi vet er at sosial kapital utvikles over tid gjennom en territoriell prosess som krever innsats og mulighet for å dyrke tillit og troverdighet. I de tilfeller hvor sosial kapital ikke bare er en territoriell prosess og tilgjengelig ressurser i samfunnet, har man klart å bygge opp innovative næringsmiljøer og regioner. Utfallet er at de har klart å få etablert sosial kapital både på jobb, på privaten og samhandling mellom næringslivet og offentlig sektor (Malecki, 2012).

Tillitsfulle relasjoner har en tendens til å være selvforsterkende, fremmer gjensidig forpliktelse og styrker samhandlingen, og vil på den måten være et konkurransefortrinn (Barney & Hansen, 1994, referert i Malecki, 2012).

Det som trekkes frem i teorien om sosial kapital er blant annet at sosiale prosesser, som i dette tilfellet er regional omstrukturering, kan analyseres og forstås gjennom rammeverket av ulike sosiale dimensjoner. Den strukturelle dimensjon ser på antall og typer koblinger, samt mangfoldet som finnes i nettverket. Den relasjonell dimensjon som etableres gjennom tillit, forventninger og forpliktelser vil kunne si noe om kvaliteten mellom aktørene i nettverket. Den kognitive dimensjon analyserer den institusjonelle og kulturelle konteksten som nettverket er bygd på, i hvilken grad er det etablert felles forståelse og uformelle normer som er med å legge premisser for felles handlinger (Rypestøl, 2022).

Tradisjonelt beskriver litteraturen at dannelse av sosial kapital påvirkes av alle tre dimensjonene på samtidig. Som vist i figur 5, inspirert av analysemodellen til Rypestøl (2022). Her redegjøres det for at sosial kapital, som i denne undersøkelsen blir sett på som virkemidler for å mobilisere og fremme samhandling mellom ulike aktører tverrsektorielt, skapes gjennom en territoriell prosess (Malecki, 2012). Enkelt sagt fremmer det nødvendige endringer for å få aktørene i Agder til å ville sette av tid og ressurser til arbeide om felles målsettinger.

Inspirert av den analytiske modellen til Rypestøl (2022), fremstiller figuren den sosiale prosessen ved dannelse av sosiale kapital i kontekst av etableringen av samhandlingsstrukturen #vårtagder.

Figur 3 Analytisk modell over den sosiale prosessen som danner sosial kapital. Inspirert av «Exploring the social dimension of regional industrial restructuring.» Rypestøl, 2022.

2.3.1 Ulemper og barrierer ved sosial kapital

Sosial kapital fremmer kollektive handlinger og samhandling både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Det er samspillet mellom tillit og nettverk som fremmer forutsetningene for kollektiv handling (Wollebæk & Seggaard, 2011). Selv om tillit er en kritisk faktor kan for tette relasjoner med sterke bånd være til hinder for utvikling og omstilling. Motsatt er det stor sannsynlighet for at brobyggende «bridging» sosial kapital fremmer utvikling og innovasjon, kan mangel på tillit være en barriere for samhandling og et hinder for kollektiv handling i samfunnet (Rypestøl, 2022).

Det er spesielt tre egenskaper Cross og Thomas (2009, referert i Schiefloe, 2015) trekker frem ved organisatoriske nettverk som kan være en barriere for innovasjon. Det at nettverksorganisasjoner ofte er *fragmenterte*, som lukkede nettverk med funksjonelle skiller og subkulturer av faglig spesialiserte klynger, kan gjøre det vanskeligere å få til effektive samarbeidsrelasjoner og nytteverdi av kunnskapsdeling. Mens barrierer som *dominans* der sentrale aktører holder fast på tidligere sannheter og tradisjonelle måter være en hindrer for nye tanker og ideer. Ofte skaper disse endringsmotstand og gjennom sin atferd forhindrer utvikling.

På sammen måte kan for tette bånd og mangel på mangfold innad i nettverket skape hindringer fordi andre ikke slipper til. Det siste de trekker inn er *manglende koblinger* eller *avsondring* mellom organisasjonsinterne nettverk og potensielle ressurser utad. Hvis det ikke legges til rette for koblinger av brobyggende relasjoner ut, vil det være vanskelig å finne frem og dra nytte av relevant ekstern ekspertise (Schiefloe, 2015, s.230).

Et annet viktig bidrag er koblingene, Tsai og Ghoshal (1998) gjorde mellom innovasjon i komplekse organisasjoner og sosial kapital. De fant en tydelig sammenheng mellom de tre dimensjonene strukturell, kognitiv og relasjonell sosial kapital og organisasjonens evne til verdiskaping gjennom innovasjon. Forklaringen var at gjennom sosiale prosesser kunne kompleks informasjon deles og kombineres mellom tverrfaglige spesialister. Dermed kunne produkter og prosesser bli presentert og utviklet i samspillet mellom aktørene (Schieffloe, 2015, s.228).

3 METODE

3.1 Valg av metode og undersøkelsesdesign

Innsamling av datamaterialet har vært for å forstå etableringen nettverksmodellen #vårtagder og hvordan sosial kapital har hatt innvirkning på samhandlingsstrukturen i Agder. Hvis vi tar utgangspunkt i Putnams (1993) teori om at politikktutforming og institusjonell design avhenger av graden av sosial kapital, er det tenkelig at det er gjeldene for Agder regionen også. Dermed er det interessant å bruke fenomenet *sosial kapital* som en indikator for å analysere tilnærmingen som er brukt for etableringen av #vårtagder og den sosiale prosessen som forgår i samhandlingsstrukturen #vårtagder.

Gjennom kvalitativ tilnærming har det vært mulig å få frem en nyansert beskrivelse av nettverksmodellen, hvordan aktørene i og utenfor nettverket lar seg påvirke til samhandling. Metodikken har gitt grunnlag for å avklare det som ligger i nettverksdannelse og betydningen av sosial kapital i denne konteksten (Jacobsen 2015, s.133). Jeg har vært interessert i å fange dybden og sammenhengen mellom aktørene og konteksten gjennom en åpen tilnærming, men da kvalitative tilnærminger er ressurskrevende og intensive, har datainnsamlingen vært begrenset til ti informanter (Jacobsen, 2015, s. 90, 133). Intervjuene ble gjennomført med en semistrukturert intervjuguide, i tillegg har jeg supplert med å bruke sekundærdata, som offentlige dokumenter, rapporter og referater fra interne møter i #vårtagder (Jacobsen 2015, s. 150-151).

3.2 Utvalgsmetode og datainnsamling

I kvalitativ metode vektlegges det hvilke respondenter som er mest relevante og interessante med tanke på hensikten med studien. Dette er personer som har direkte kjennskap til og som representerer den gruppen vi ønsker å undersøke (Jacobsen, 2015, s.178). Som første skritt hadde jeg et formøte med kontaktpersonene i KS Agder og Agder fylkeskommunes koordinator for #vårtagder samhandlingsstrukturen. Etter møtet fikk jeg en oversikt over nøkkelpersoner som både var i nettverksstrukturen og utenfor nettverket. I tillegg til denne listen har jeg valgt å avgrense utvalget til Østre Agder-samarbeidet (ØAS), som består av 8 av de 25 kommunene som er plassert i Agder fylke som referansepunkt for å se nærmere samhandlingsstrukturen.

Blant de åtte kommunene i ØAS har jeg valgt å intervju personer jeg mener bør ha en påvirkning inn mot #vårtagder samhandlingsstrukturen i de to største kommunene, Arendal og Grimstad kommune. Begrunnelsen for valget er at disse kommune har nok ressurser som jobber inn mot Regionalplan Agder 2030, både innen næringsutvikling, sosial bærekraft (levestandardutfordringer) og miljø. For å få et helhetlig bilde av den sosiale prosessen rundt arbeidet med etableringen av samhandlingsstrukturen, intervjuet jeg også fylkeskommunen og nøkkelpersoner som sitter i det strategiske råd i #vårtagder strukturen. Fordi de tre strategiske rådene er satt sammen av representanter fra ulike privat og offentlige virksomheter, var det viktig med strategiske utvalg.

Utvalget kan i mindre grad generaliseres, men slik analysen viser kan deres subjektive uttalelser være med å gi en pekepinn om samhandlingsstrukturen berører de ulike aktørenes arbeid og kommunene i helhet. Dessverre fikk jeg ikke intervjuet noen av de små og mellomstore bedriftene (SMB) fra næringslivet som har vært involvert i samhandlingsstrukturen #vårtagder. Som en god representant for privatsektor og SMBer, intervjuet jeg NN Næringsforening som har over 300 medlemmer fra både store og små bedrifter fra ulike sektor og segmenter. I tillegg fikk jeg stor nytte av å kunne intervju leder for “Med hjerte for Arendal” som er et klyngenettverk med over 100 lag- og organisasjoner basert på frivillighet, offentlige- og private aktører.

3.3 Metodisk tilnærming

I denne delen av oppgaven redegjøres det for fremgangsmåte og metodikk som er brukt for å svare på forskningsspørsmålene. For å best mulig danne en bred forståelse og overordnet overblikk over samfunnsutviklingen før og etter lansering av #vårtagder, så jeg det som hensiktsmessig å rekruttere et utvalg på ti personer gjennom nettverk og deres rolle i samhandlingsstrukturen. Dette var relevante nøkkelpersoner som har vært med i etableringsfasen, nøkkelpersoner i samhandlingsstrukturen, relevante involverte tverrsektorielle aktører og ikke-kommunale aktører.

Intervjuene ble tatt opp på lydbånd for å kvalitetssikre at informasjonen gjengis korrekt. Både det analytiske rammeverket og analysetabellen har vært nyttige verktøy for å analysere og forstå fenomenet sosial kapital og den konteksten som #vårtagder er i. Ved å ta utgangspunkt i Rypestøl (2022) sin forskning av sosial kapital som sosiale prosesser for å oppgradere virkemidler for regional omstilling, kunne jeg tilpasse en allerede verifisert metode og teste sosial kapital som et analytisk verktøy i en annen kontekst og ramme.

Med utgangspunkt i teori om nettverk og sosial kapital valgte jeg en deduktiv tilnærming, men selv om jeg hadde en klar tanke hvilke teorier jeg vil teste ut, ble noe av litteraturen tilpasset etter hvert som jeg fikk mer informasjon og innsikt om samhandlingsstrukturen.

3.4 Dataanalyse

Gjennom intervjuene har jeg fått rikelig med innsikt og datagrunnlag for å kunne evaluere arbeidet med samhandlingsstrukturen #vårtagder. Dataanalysen startet med å gjøre tale om til tekst, transkriberingsprosessen har vært både tidskrevende og frustrerende. Fordelen var at det var lettere å bevege seg i og mellom intervju notatene som igjen gjorde at det var lettere å trekke ut og kategorisere funnene. Fordi intervjuer er rik på informasjon er det nødvendig å analysere og forenkle datamaterialet som er samlet inn. Gjennom å sammenstille intervjuene er det lettere å se mønster og avvik, dermed også lettere å kategoriseres funnene i forhold til trekk ved sosial kapital. (Jacobsen, 2015, s.197-202).

Ved å systematisere og kategorisere spørsmålene til trekk ved sosial kapital ble det lettere å kategorisere funnene til de tre dimensjonene i sosial kapital. For å kunne bruke de tre dimensjonene ved sosial kapital som et analytisk rammeverk var det nødvendig å finne de «kvalitetene» eller trekkene som lå i hver av dimensjonene. Disse ble satt i en tabell og sett i

sammenheng med spørsmålene i intervjuguiden. På den måten kunne svarene plasseres i riktig kategori. Ulempen med denne tilnærmingen var at informantene ikke alltid svarer konkret på spørsmålene, dermed var det nødvendig å utforske og vurderes svarene før endelig kategorisering (Jacobsen, 2015, s. 199).

Den analytiske tabellen presentert under er satt sammen av ulike sentrale litteratur innen sosiale nettverksteorier og gir en oversikt over ulike variabler som styrer den sosiale prosessen og sosial kapital i et nettverkssamarbeid. (Jacobsen, 2015, s.199).

Trekk ved sosial kapital	Strukturelle dimensjon	Relasjonell dimensjon	Kognitiv dimensjon	Operasjonalisering
<i>Bonding og bridging</i>	<i>X</i>	<i>X</i>		<ul style="list-style-type: none"> - Kan du fortelle litt om med hvem, hvor og hvordan din organisasjon skaper endring og resultater? - Har du deltatt i noen av samlingene som har blitt arrangert? Hvis ja, fikk du noen nye relasjoner (utvidelse av eget nettverk)? - I hvor stor grad opplever du at disse «sosiale aktiviteter» er med å skape synergieffekt og nye relasjonelle koblinger mellom aktørene? -Hvor nyttig/ relevant opplever du #vårtagder som plattform for samhandling.
<i>Tillit</i>		<i>X</i>	<i>X</i>	<ul style="list-style-type: none"> -Hvordan har samhandlingsstrukturen til nå bidratt til å nå målene i regionplanen? -Hvor stor nytte ser du av å samles med andre kommuner, sektorer og bedrifter fra hele regionen på denne måten?
<i>Makt</i>	<i>X</i>	<i>X</i>		<ul style="list-style-type: none"> -Ser du noen utfordringer med dette arbeidet? -Hvilken rolle ser du som den viktigste fylkeskommunen har i dag? - I hvor stor grad blir ditt arbeid påvirket av samhandlingsstrukturen #vårtagder? (direkte/ indirekte gjennom forumene eller nettverkene).

<i>Løse og sterke bånd (strong and weak ties)</i>		X		<p>-Hvordan drar dere nytte av interaksjonene og relasjonelle koblinger mellom aktørene som oppstår i samhandlingsstrukturen?</p> <p>-Er det noen aktører dere ønsker å koble dere opp mot eller dere ser er kritiske for arbeidet med å løse samfunnsutfordringer?</p>
<i>Språk</i>			X	<p>-Hvordan bidrar du til å skape endringer i egen organisasjon?</p> <p>- Hvordan får dere med aktører i det private næringslivet?</p>
<i>Felles forståelse</i>			X	<p>-I hvor stor grad opplever du at fylkeskommunen gjennom nettverksmodellen #vårtagder har klart å skape en felles forståelse for Agder sine felles utfordringer og målsettinger?</p> <p>-Hvilke utfordringer ser du med arbeidet om å nå Regionalplan Agder 2030?</p> <p>- I hvor stor grad prioriterer du/din organisasjon deltakelse i samhandlingen i disse foraene/nettverkene?</p>
<i>Formelle lover og retningslinjer (styring)</i>			X	<p>Kan du nevne noen tiltak/ aktiviteter som er satt i gang der du mener har gjort en forskjell for samfunnsutviklingen i regionen?</p> <p>-Etter din mening, hvorvidt mener du at nettverksmodellen #vårtagder har oppnådd sitt formål om å styrke samhandlingen blant aktørene i Agder?</p>
<i>Normer og verdier- kulturelle koder</i>			X	<p>- Hvorvidt mener du at samhandlingsstrukturen #vårtagder har bidratt til en mer positiv holdning til regionalt samarbeid?</p> <p>- I hvilken grad vil du si at fylkeskommunen har fått til en koordinert endring gjennom nettverksmodellen?</p>

Tabell 3 Utgangspunktet for modellen er den sosiale prosessen ved dannelse av sosial kapital fra Rypestøl 2022.

3.5 Metodens kvalitet- styrker og svakheter

Kvalitativ tilnærming innebærer ulike utfordringer når vi gjennom analyse av datamaterialet skal trekke frem funn og jobbe frem konklusjoner basert på dataanalysen.

Dette kan være spørsmål ved *intern gyldighet*. Validering handler om resultatene oppfattes som riktige og hvorvidt forskerens tolkning samsvarer med virkeligheten (Jacobsen 2015, s.228). Som nevnt i forrige avsnitt er det fare for at kategoriseringen som er blitt gjort i denne undersøkelsen bærer preg av subjektive vurderinger ved at jeg har forsøkt å beskrive trekk ved sosial kapital som ikke er observerbar. Flere av faktorene som tillit, makt, felles forståelse og uformelle normer er vanskelig å observere, dermed er undersøkelsen avhengig av at informantene gjengir riktig informasjon (Jacobsen 2015, s.230). Validiteten av innsamlet data er preget av at datamaterialet har ulike grunnlag, som igjen kan øke validiteten på innhentet informasjon fra:

- kilder med god kunnskap om emnet
- førstehåndskilder (nærhet)
- flere uavhengige kilder
- som kommer uoppfordret fra informantene

Ifølge Jacobsen (2015) kan vurderinger av disse kildene bidra til si noe om den innhentede informasjonen er pålitelig eller gyldig. I konklusjonen bør derfor forskeren ta en kritisk vurdering til datagrunnlaget og i størst mulig grad fremme en troverdig slutning (s.232).

Det er viktig å presisere at disse funnene kan ha lavere *intern og ekstern gyldighet* på grunn av utvalgets omfang, informantenes fremstilling av virkeligheten og min evne til å tolke datamaterialet og fremstille resultatene korrekt. Fordi kvalitativ metode alltid vil inneholde styrker og svakheter i undersøkelsesopplegget, foreligger det større muligheter for å gjøre en teoretisk generalisering. Det vil si å avdekke fenomener, etablere årsakssammenhenger og avdekke spesielle forutsetninger for at noe skal ha en effekt (Jacobsen, 2015, s. 237).

Viktige spørsmål å stille er hvorvidt disse faktorene og andre påvirkningsfaktorer som kan ha påvirket selve resultatet. Faktumet er at alle synlige undersøkelser bidrar til å skape form for stimuli eller signaler, som igjen er med å påvirke intervjuobjektene. I tillegg kan den som undersøker også bli påvirket av de relasjonene som oppstår i datainnsamlingsprosessen (Jacobsen (2015)). I dette tilfellet kan flere av intervjuene, både i positiv og negativ forstand, bære preg av bekjentskap og min rolle som HR-rådgiver i Arendal kommune. Inntrykket jeg

satt igjen med var allikevel at de fleste av informantene svarte utfyllende og åpnet på spørsmålene. I noen få tilfeller var svarene litt mer generalisert, dermed ble disse fulgt opp med oppfølgingsspørsmål. Dette kan selvfølgelig også ha påvirket den totale innsamlede dataen, fordi noen informanter fikk flere oppfølgingsspørsmål enn andre. Dette er klart en svakhet ved undersøkelsesopplegget.

Fordi innsamlet data er usystematisk kan dette påvirke dataanalysen, som igjen påvirker datamaterialets *pålitelighet*. Datamaterialet som ble samlet inn fra ti informanter var rik på innhold, men samtidig som den var usystematisk og krevende å kategorisere. Svakheter ligger i det at datamaterialet kan være unøyaktig eller feil kategorisert på grunn av subjektive skjønnsmessige vurderinger. Ifølge Jacobsen (2015) kan denne svakheten minimeres ved å gjøre en kryssjekk om kategoriseringen er korrekt eller ved at en annen forsker gjør kategoriseringen (Jacobsen, 2015, s.246). I mitt tilfelle har dette ikke vært mulig.

Med dette utgangspunktet blir graden av generaliserbarheten lavere når det gjelder empirien, men styrken i kvalitativ metode ligger i *teoretisk generalisering*. Som betyr muligheten for å koble trekk ved sosial kapital opp mot de forutsetningene som har kommet frem i undersøkelsen, som igjen kan si noe om årsakssammenhenger i denne undersøkelsen. Det er viktig å presisere at disse funnene kan ha lavere *intern og ekstern gyldighet* på grunn av utvalgets omfang, informantenes fremstilling av virkeligheten og min evne til å tolke datamaterialet og fremstille resultatene korrekt (Jacobsen, 2015, s. 237).

3.6 Forskningsetikk

Samfunnsvitenskapelige undersøkelser kan medføre konsekvenser for omgivelsen. Først og fremst fordi intervjuprosessen kan i flere sammenhenger innebære etiske forhold eller dilemmaer som kan påvirke informanten eller datamaterialets pålitelighet. Ut ifra etiske utfordringer som ærlighet og pålitelighet har jeg ikke hatt hensikt med å skjule hensikten med oppgaven, dette igjen ha påvirke noen informanter til å opptre annerledes enn hva de hadde gjort elles. Slike uønsket effekter er vanskelig å oppdage, dermed må man ta høyde for risikoen ved generalisering (Jacobsen 2015, s. 45-46).

For å ivareta de etiske formkravene for å gjennomføre datainnsamling ble meldeskjema for datahåndtering sendt til Sikt.no. Med meldeskjema var det krav om å sende inn dataplan,

intervjuguiden og utarbeidet samtykkeskjema. Sikt vurderer med bakgrunn av innsendt søknad, om kriteriene for behandling av personopplysninger er oppfylt (Sikt, 2023). Samtykkeskjemaet ble sendt ut til alle som ble forspurt om å delta i intervjuet og ble signert før intervjuet startet. Formålet samtykkeskjemaet var å gi informantene kort informasjon om prosjektet, hensikten med innsiktsarbeidet og oppgavens problemstilling. I tillegg fikk de informasjon om konfidensialitet og at dere de kunne til enhver tid trekk samtykkeskjemaet.

4 PRESENTASJON AV EMPIRI

I dette kapittelet vil jeg kort presentere funnene fra innsiktinnhentingene fra ti informanter, deretter supplere med informasjon fra sekundærdata som referater fra de strategiske rådene, samt funn fra masteroppgave skrevet om samhandlingsstrukturen #vårtagder (Høyer-Berntsen, 2022). Ved å presentere funnene knyttet til de ulike sosial kapital dimensjonene, vil jeg trekke frem ulike faktorer som er med å påvirke sosial kapital.

For å synliggjøre og forenkle empirien vil disse relevante funne bli trukket frem og kategorisert i en analytisk tabell for hver av dimensjonene i sosial kapital perspektivet. Analysetabellen er kategorisert etter respondenter og variabler som er med å styrke eller svekke sosial kapital. For å nyttiggjøre oversikten i tabell er utsagende blitt syntetisert. Fordelen ved å sammenfatte funnen i intervjuene på den måten er å gjøre det komplekse enkelt. Det er viktig å ha i tankene at dette datamaterialet består av ord og uttrykk som den enkelte informant ut ifra sitt ståsted forstår og fortolker, som deretter blir kategorisert ut ifra skjønnsmessige vurderinger. På den måten kan skille mellom ulike utsagn og aspekter i sosial kapital dimensjonene være kunstig.

Allikevel kan en slik tabell være nyttig i forhold til å få oversikt over funnene, på den måten vil det også være mulig å besvare de tre forskningsspørsmålene som handler om:

I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell, relasjonell og kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Muligheten for å kartlegge aspektene ved den strukturelle dimensjonen ved sosial kapital, har blitt gjort gjennom transkribering og analyse av datamaterialet fra intervjuene.

4.1 Strukturelle aspekter ved sosial kapital

I dette avsnittet vil funnene som er knyttet til det grunnleggende aspektet ved strukturelle dimensjoner bli trukket frem på en sammenfattende måte. Disse funnene legger grunnlaget for å si noe om hvordan den strukturelle dimensjonen påvirker samhandlingsstrukturen og omvendt, hvilke relasjonelle koblinger oppstår i nettverksmodellen #vårtagder og synliggjøring av aktiviteter og arena for samhandling. Funnene vil bli samlet og kategorisert i følgende trekk i sosial kapital; *bonding*, *bridging* og *linking*. Kvalitetene for disse faktorene beskrevet i kapittel 2.2.1. Tabellen viser funn sammenfattet som kan kobles opp mot den strukturelle dimensjonen i sosial kapital.

Strukturelle dimensjon	Muligheter	Hindringer
Bonding	-Nettverksstrukturen er ikke avgjørende for å få til regionale satsinger, men den må være mindre komplisert får å til en effekt. -Aktørene bør jobbe mer kunnskapsbasert når man skal gjøre endringer.	- Det er mange offentlig aktører både i det strategiske råd, som gir en skjevrepresentasjon. For Regionplan er for alle, men næringslivet er stadig fraværende.
Bridging	-Det er lett å komme i kontakt med noen i fylkeskommunen, hvis ikke de kan hjelpe så blir man koblet videre til noen som kan. -De ansatte i #vårtagder strukturen har som målsetting om å bli kjent med så mange som mulig og holde seg oppdatert i alt som rører seg i regionen, på den måten kan de bidra til å skape flere koblinger mellom aktører og initiativer.	-I en liten region så møter mange av beslutningstakere på ulike arenaer, ofte med de samme formålene. -Næringslivet er i større grad fraværende, det er spesielt små og mellom store bedrifter som er savner på disse arenaene.
Linking	-Etter sammenslåingen ser det ut som at fylkeskommunen har vært opptatt av å konsolidere en del arenaer. -Mange aktører i de større kommunene og de som har nøkkelroller prioriterer å delta på #vårtagder samlingene. Særlig fremtreden er de med høyere status, ofte med beslutningsmyndighet som i mindre grad prioritere å delta på forum for samfunnsutvikling i regi av #vårtagder.	-Formelle arenaer for unge og tilflyttere ser ut som det er behov for. -Det kommer frem at ungdommene er fraværende i #vårtagder samhandlingsstruktur. Deres stemmer etterlyses av flere. -Det var ønske om å kunne tilby de unge og tilflyttere formelle arenaer som de kunne bidra i arbeidet med samfunnsutvikling.

Tabell 4 Oppsummering av funn som kan kobles opp mot den strukturelle dimensjonen.

4.2 Relasjonelle aspekter ved sosial kapital

I dette avsnittet vil funnene som er knyttet til de grunnleggende aspektene ved den strukturelle dimensjonen bli trukket frem på en sammenfattende måte. Disse funnene legger grunnlaget for å si noe om hvordan den relasjonelle dimensjonen på virker sosial kapitalen og omvendt i samhandlingsstrukturen. Ifølge nyere forskningen er kvalitetene i relasjonene mellom aktørene i et nettverk viktige faktor for å fremme samarbeid og innovasjon, dermed trekkes ulike aspekter av tillit inn som grunnlag for å få til et vellykket samarbeid (Normann et al., 2014). Som det finnes ulike aspekter for tillit, finnes det også ulike tilnærminger til makt og påvirkning i en samhandlingsstruktur. Derfor er maktaspektet lagt inn som en påvirkende faktor for sosial kapital, sett fra den relasjonelle dimensjonen. Funnene vil bli samlet og kategorisert i følgende trekk i sosial kapital; *Tillit, makt, sterke- og svake bånd*. Kvalitetene for disse faktorene er beskrevet i kapittel 2.2.1. Tabellen viser funn sammenfattet som kan kobles opp mot den relasjonelle dimensjonen i sosial kapital.

Relasjonelle dimensjon	Muligheter	Hindringer
Svake og sterke bånd	-Jeg tror vi bygger relasjonell velferd, altså vi forebygger konflikter mellom kommuner, så det blir mye større samhandlingsvilje ved å møtes.	-Det er manglende deltagelse fra de på toppledernivået og de med beslutningsmyndighet. - For små bedrifter er det vanskeligere å sette av nok tid til å delta. Utfordringene er å få til den felles forståelsen om at #vårtagder er et prosjekt for å løfte vår region.
Tillit	-Det oppleves stor grad av medvirkning ned i de enkelte prosjektene. Der det kommer frem at fylkeskommunen ved flere anledninger har koblet seg på, spurt og ønsket å inngå dialog.	-Tillit gis til de med mye sosial kapital, mens tillit til fagpersoner og deres kunnskap er lav. -Det er også til en viss grad mangel på tillit til faglige anbefalinger fra strategisk råd.
Makt	-Har man klart å få plassert de nøkkelpersonene med nødvendig sosial kapital sammen. Folk med en viss autonomi og handlingsrom og sosial kapital i tett kontakt med hverandre sånn at de kan videreutvikle kapitalen.	-Strategisk råd har høy grad av sosial kapital og uformell makt, men til deres frustrasjon har de uklar mandat og ingen beslutningsmyndighet. - De med makt vet hvordan de skal navigere i systemet for å få gjennom ting. Det er ikke alltid at det er disse som sitter i ledelsen. Man må bli super strategisk for å få til ting

Tabell 5 Oppsummering av funn som kan kobles opp mot den relasjonelle dimensjonen.

4.3 Kognitive aspekter ved sosial kapital

I dette avsnittet vil funnene som er knyttet til de grunnleggende aspektene ved den kognitive dimensjonen bli trukket frem på en sammenfattende måte. Disse funnene legger grunnlaget for å si noe om hvordan den kognitive dimensjonen påvirker sosial kapitalen og omvendt i samhandlingsstrukturen.

En kartlegging av felles språk og forståelse, formelle og uformelle normer og verdier innad i samhandlingsstrukturer vil muligens gi en indikasjon på graden av kognitiv konsistens mellom aktørene, dermed kunne si noe om de har en felles forståelse og dermed evner til å ta kollektiv beslutninger (Rypestøl, 2022).

Tabellen viser funn sammenfattet som kan kobles opp mot den kognitive dimensjonen i sosial kapital.

<i>Kognitive dimensjon</i>	Muligheter	Hindringer
Formelle lover og retningslinjer	-Det er et langsiktig arbeid. Tommelfingerregelen sier at god forankring tar ca. 7 år. Har vi kommunisert dette godt nok til aktører i #vårtagder?	-Høy grad av institusjonalisering kommer frem som en hindring får endringsarbeid i organisasjonen. Selv om dette tilfelle kommer det frem at utydelig og manglende retningslinjer og mandat har skap forsinkelse og frustrasjon innad i #vårtagder kjernestrukturen.
Uformelle normer og verdier (forventninger)	-Det oppleves at det er i større grad enn tidligere klart å sette viktige og riktige saker på agendaen. Det trekkes frem ambisjonsprosjekter som Næringsmiljøsatsingen, Industrisatsingen, Kompetanseutvikling.	-I stor grad settes det spørsmåltegn om regionen har klart å forenes om samme tankegang. Etter fylkeskommunes sammenslåing, der to ulike kulturer fusjoneres har ikke tiden vært tilstrekkelig for å gjøre endringsarbeid. -Det kommer frem at det er både geografiske avstander, men også sprik i endringsviljen til de som sitter i de funksjonene i beslutningsorganene.

Tabell 6 Oppsummering av funn som kan kobles opp mot den kognitive dimensjonen.

5 ANALYSE OG DRØFTING

For å kunne besvare problemstillingen: *#vårtagder- en fremtidsrettet nettverksmodell for bærekraftig samfunnsutvikling eller bare et luftslott?* er det nødvendig å trekke frem sammenhengende utsagn og sitater, for å drøfte disse opp mot de ulike faktorene i sosial kapitalens tre dimensjoner.

Derfor vil jeg i dette kapittelet se nærmere på de funnene som er presentert i forrige kapittel for å analysere og drøfte disse i forhold til presentert teori om nettverksteori og sosial kapital. Ved å bruke samme struktur i analyse og drøftingsdelen, vil det være mulig å skille mellom ulike faktorer i de ulike dimensjonene, selv om mange av faktorene skilr i hverandre og dermed overlapper på noen dimensjoner.

For å strukturere dette kapittelet vil jeg trekke frem og drøfte hver av de tre forskningsspørsmålene i under kapitlene, for deretter oppsummere trekk som viser om fylkeskommunen har fått til en koordinert endring gjennom etableringen av nettverksmodellen #vårtagder.

Disse forskningsspørsmålene skal hjelpe meg å besvare problemstillingen som er satt:

1. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?
2. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?
3. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

5.1 Den strukturelle dimensjon av samhandlingsstrukturen

I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Viktige indikatorer på den strukturelle sosial kapitalen er hvorvidt fylkeskommunen har greid å etablere møtearenaer der ulike aktører møtes for å styrke eksisterende relasjoner gjennom «bonding» og i hvilken grad de er i stand å legge til rette for brobyggende nettverksbygging

blant tverrsektorielle og urelaterte aktører. (Jakobsen & Lorentzen, 2015, referert i Rypestøl, 2022). Tillegg vil graden av tilrettelegging for deltagelse av sivilsamfunnet og fylkeskommunens evne til å skape broer for kunnskapsutvikling på tvers av ulike miljøer være et trekk som viser til linking sosial kapital (Guribye, 2017).

I neste avsnitt vil faktorer som «bonding», «bridging» og «linking» sosial kapital vil bli trukket frem og drøftet opp mot funn fra intervjuene.

5.1.1 Bonding, bridging og linking sosial kapital

Sosial kapital i den strukturelle dimensjonen er det vi observerer mest i samfunnet generelt, tette relasjoner som er bygd opp gjennom partikulær tillit over tid skaper bånd mellom mennesker som kjenner til hverandre (Jakobsen & Lorentzen, 2015, referert i Rypestøl, 2022).

Etablering av samhandlingsstrukturen #vårtagder og mobilisering av kollektiv handlekraft i Agder er kanskje ikke helt sammenlignbart med Putnam (1993) sin studie av demokratiutvikling i Nord-Italia i 1993, men allikevel er det mulig å trekke noen fellestrekk. Det handler om å utvikle medlemmenes evne til å delta, forsvare og utvikle felles forståelse for felles utfordringer og mobilisere evne og vilje til å samhandle om territoriell grenseoverskridende utfordringer (Agranoff & MCGuire 2003, Jacobsen. 2014, s.46).

For å klare å mobilisere, involvere og samle ulike aktører i samfunnet til store felles satsinger innen sosial bærekraft og regional næringsutvikling blir samhandlingsstrukturen #vårtagder etablert som et virkemiddel for å styrke samhandlingen mellom ulike regionale aktører og som et verktøy for arbeidet med målsettingen i Regionplanen (Agder fylkeskommune, 2023).

I kjølvannet av fylkessammenslåingen blir eksterne konsulenter engasjert inn for først å evaluere regionplan 2020. Etter en evaluering av samordningsstrukturen, er blant annet deres anbefalinger å omstrukturere samordningsstrukturen for å legge til rette for systematisk involvering av ikke-kommunale aktører, møtearenaer og deling av suksesshistorier. (PwC, 2019).

Informasjon fra intervjuene tilsier at samme konsulentfirma ble engasjert for å utarbeide den regionale samhandlingsstrukturen i regi av fylkeskommunen og andre gjeldene aktører. Prosessen rundt etableringen av nettverksmodellen beskrives av en informant på denne måten:

«De fikk beskjed om å lage riggen og tiden var knapp på grunn av regionreformen og fylkeskommunes sammenslåing. På grunn av manglende tid og ressurser ble et konsulentfirma hyret inn for å utvikle den nye samhandlingsstrukturen, medvirkningsprosessen var i form av en serie av møter der de forankret prosjektet.» (Informant 5)

Vedtatt dokumentasjon som regionale samhandlingsstrukturer som ligger på fylkeskommunens hjemmeside bekrefter dette, der den viser til bred medvirkning av tverrsektorielle aktører fra tidsrommet september til november 2020 (Agder fylkeskommune, 2023). Selv om dette er tilfelle kommer det ikke tydelig frem i intervjuene om denne medvirkningsprosessen for etableringen var bare for Regionplan Agder 2030, eller om de hadde lignende medvirkningsprosess for etableringen av samhandlingsstrukturen.

Denne uklarheten preget flere av intervjuene, der informantene snakket om ulike prosesser som var forbundet med fylkeskommunens initiativer om hverandre.

For eksempel forteller en informant om sitt eget bidrag;

«Kommunen har jo medvirket i #vårtagder, om det har vært meg eller administrasjonen så føler jeg at vi har vært med å medvirke. Jeg føler litt eierskap til det, men likevel når du skal operasjonalisere og gjøre dette konkret og så sette ting ut i livet, det er jo da det står sin prøve.» (Informant 3)

Agder er en liten, men relativt sterk funksjonell region hvor folks liv leves på kryss av mange kommuner. Dermed blir det også mer krevende for hver enkelt kommune å forvalte og drifte etter innbyggerne behov og kommunens ressurser i tillegg til å stå alene med samfunnsmessige utfordringer. Fordi nettopp disse, også kalt «wicked problems», er mer grenseoverskridende og derfor vanskeligere å finne klare løsninger til er det behov for nye og kanskje også utradisjonelle måter å løse på (Rittel & Webber, 1973, referert i Jacobsen. 2014, s. 46).

Gjennom Regionplan Agder 2030 er målsettingen å utvikle en bærekraftig samfunnsutvikling i tråd med FNs bærekraftsmål (Agder fylkeskommune, 2023). For å kunne samles om disse felles utfordringene oppstår det et stort behov for koordinering på tvers av kommunegrense, sier Selstad (2003, referert i Jacobsen 2014). Agder har på mange måter jobbet med regionale utfordringer som blant annet kompetanseheving, viktig infrastruktur og skapt flere

arbeidsplasser gjennom grønn industrisatsing (Agder fylkeskommune, 2023). Det kommer frem at flere av informantene hadde jobbet lenge og hatt flere nøkkelposisjoner i fylket. Til utfordringsbildet og hvorfor dette arbeidet er så vanskelig, forteller en informant:

«Den største utfordringen er at Agder i seg selv er ganske fragmentert, regionen består av både store, mellomstore og små kommuner. Det gjør at det blir ganske skjevt i forhold til når vi skal påvirke ulike saker og jobbe med ulike saker. Det tenker jeg er en utfordring som Agder har og når man da skal lage en plan som skal favne både store kommuner og disse andre små kommunene, så kan det være at planene blir først generelle, fordi at det er så ulikt grunnlag for å kunne samle seg.» (Informant 3)

Fordi komplekse samfunnsutfordringer ofte har et regionalt preg er det, ifølge Farsund & Leknes (2005, 2011) helt nødvendig at regionen samlet motarbeider dette på en koordinert måte (Jacobsen 2014). Det kan se ut til at det er interessekonflikter mellom regionale aktører som gjør det regionalt komplisert å få til felles mobilisering av ressurser og felles satsninger i arbeidet med Regionplan Agder 2030 (Karlsen 2010).

Selv om utvalget er konsentrert til Østre Agder samarbeidet og de to største kommunene i dette samarbeidet, "Med Hjerte for Arendal" og NN Næringsforening kommer det tydelig frem i intervjuene at det ikke er lett å bli enige om satsingsområder og forenes om felles aktiviteter. Flere av informantene synes at regionplanen er for generell og uttrykker et ønske om en mer spisset plan. Her nevner flere av informantene et ønske om at fylkeskommunen kunne ta en mer koordinerende rolle for å samle kommuner med like utfordringer, slik at det er mulig å sammen jobbe ut problemene raskere. Som en adressert utfordring opplever flere at «alle skal med»-tankegangen er til hinder for fremdrift av arbeid med lokale satsinger eller utfordringer. Både informanter utenfor og innenfor #vårtagder strukturen tar opp at endringsarbeidet ofte bunner ut i den enkeltes evne og vilje til å samhandle.

Informant 8 legger til at når endringsarbeidet avhenger av at den enkelte i kraft av sin posisjon tar med kunnskapen tilbake til sin kommune kan manglende evne og vilje til endring være til hinder for fremdrift og samarbeid om de store satsingene. Det kommer til slutt an på ildsjeler i organisasjon. En annen informant utdyper dette med å si:

«Om det er geografien, kommunegrensen, strukturen eller personen, for av og til koker det ned til hvem som sitter der. Det som er litt interessant er å vite om nettverksteorier sier noe mer enn struktur, at dette med at det koker ned til personer. Altså hvilke typer personligheter sitter og faktisk har vilje og evne til å samarbeide.» (Informant 1)

Fra næringspolitiske perspektiv kommer det frem at fylkeskommunen kanskje oppleves som perifer og dermed er utfordringen at de ikke klarer å være relevant nok for næringslivet. Informanten legger til at næringslivet i sin kommune ikke er opptatt av hva fylkeskommunen gjør, men hva egen kommune gjør. Den samme informanten legger til:

«Man trenger gode eksempler på at fylkeskommunen også har bidratt i noen store satsinger. Det føles som om at fylkeskommunen fortsatt leter etter dette. Hvilke satsningsområder kan vi jobbe sammen om? For levekårsutfordringer er ikke næringslivets problem, men ringvirkninger som økt sysselsetting vil kunne gi positive effekter.» (Informant 9)

Til fylkeskommunens rolle og endringsarbeid svarer en annen informant:

«Jeg opplever at fylkeskommunen er tett på oss og sett utenfra er de også tett på samfunnet, regionen i seg selv. Det oppleves at de tar en tydelig rolle gjennom disse arenaene. Den største utfordringen de har, som de også vet selv, er skjev representasjon. Regionalplanen er for hele regionen, alle sektorer, men aktørene i næringslivet er stadig fraværende. Og det er en utfordring.» (Informant 1)

Disse utfordringene beskriver godt at fenomenet sosial kapital er en fler-nivå prosess som bygger på forståelsen om at den påvirkes både fra et individ, regionalt og nasjonalt nivå (Rypestøl, 2022). Hvis vi ser på sosial kapital fra et samfunnsutviklingsperspektiv, vil det kunne gi viktige kunnskap om viktige faktorer som fremmer regional utvikling (Hvinden et al., 2005).

I det strukturelle dimensjonen av sosial kapital oppstår sosiale prosesser i nettverk som er med å koble mennesker sammen, ofte som et resultat for den enkelte å oppnå (Wollebæk & Seggaard, 2011). Blant informantene er det flere som trekker frem fordeler med de sosiale prosessene som skjer i #vårtagder nettverksstrukturen, der de synes at det er positivt med samhandlingen. En informant utdyper med å fortelle dette:

«Den samhandlingen, den kontakten og den enkelheten som gjør at man blir lett kjent, man blir trygg på hverandre. Det er lett å ringe, det er lett å ringe til en annen nærings sjef som du ikke kjente så godt fra før, men som du blir litt kjent med i dette fora. Sånn blir terskelen lavere for å ta kontakt, både i forhold til vanskelige saker, men og i forhold til samarbeid.»
(Informant 2)

«Vi drar nytte av at vi møter hverandre på ulike arenaer, vi ser at vi er helt avhengig av andre og at gjennom denne samlingsstrukturen så kommer nye aktører inn på banen og så klarer vi å samhandle med de ulike aktørene.» (Informant 6)

Mens flere informanter verdsetter muligheten #vårtagder møtearenaene gir for å bli kjente med ulike relevante aktører, som viser mer til en brobyggende «bridging» sosial kapital, altså evnen til å koble seg på urelaterete aktører i et annet nettverk (Jakobsen & Lorentzen, 2015, referert i Rypestøl, 2022), trekker andre informanter frem fordeler med å styrke eksisterende relasjoner som like viktige eller kanskje enda viktigere, hen forklarer det slik:

«På mange av disse møteplassene er det mange av de samme menneskene som går igjen, derfor ser jeg det som viktig å styrke etablerte relasjonene, for da blir det enklere å samarbeide.» (Informant 9)

Denne beskrivelsen av nettverksbygging handlinger om kvalitetene i selve relasjonen og ikke i verdien av hvor mange nettverkskoblinger som er i nettverket, dette samsvarer godt med det Putnam (2020) beskriver som kvaliteter ved «bonding» sosial kapital, som går ut på deltageres evner til å etablere felles følelse av tilhørighet gjennom samhandling over tid og gjennom tillit (Jakobsen & Lorentzen, 2015, referert i Rypestøl, 2022).

Selv om rådene om systematisk involvering av ikke-kommunale aktører er anbefalt som viktige grunnstein for regional samhandlingsstruktur (PwC, 2019, s. 40), kommer det frem at flere savner større deltagelse av aktører fra næringslivet. Ikke-kommunale er definert som flere tverrfaglige aktører enn næringslivet (PwC, 2019, s. 40). Gjennom intervjuene kommer det frem at begge kommune har gode møtearenaer i egne nettverksstrukturer med næringslivet og andre relevante ikke-kommunale aktører. På spørsmål om de samhandler med næringslivet svarer en informant følgende:

«Ja, de har vi egne fora som vi samhandler med, de 20-25 største bedriftene i Arendal har vi eget fora som vi snakker med. De heier på næringsutviklingen som skjer. Mange av de lokale næringsbedrifter har allerede begynt å merke større pågang og de får store kontrakter og de jubler. Vi kaller det for Næringspolitisk topplederforum, og så har vi jo veldig god kontakt med næringsforeningen i Arendal ja som også har vært med helt fra dag én knyttet til etableringen.» (Informant 3)

Selv om slike nettverksbyggende og linking sosial kapital i form av tillitsfulle samarbeidsrelasjoner oppstår på tvers av sektor oppfattes som en positiv effekt, blir det stilt spørsmål om hvorvidt fylkeskommunen evner å tilrettelegge for ikke-kommunale aktører i samhandlingsstrukturen. Denne undringen virker å prege flere informanter. Blant annet forteller en informant (7) at det ofte er de i offentlig sektor som er i disse møteforaene, så hen savner større deltagelse fra næringslivet. Det er spesielt små og mellomstore bedrifter som det refereres til, for næringsforeningene og klyngene i regionen allerede er deltagende. En direkte konsekvens av at viktige økonomisk aktører i næringslivet er fraværende i samhandlingen, kan relateres til det Cross og Thomas (2009, referert i Schiefloe, 2015) beskriver som organisatoriske barrierer for innovasjon. Forfatterne trekker frem at fragmentering i nettverksorganisasjoner kan gjøre det vanskelig å skape nyttige samarbeidsrelasjoner og nødvendig kunnskapsdeling (s.230).

Funn i datamaterialet viser til at fylkeskommunen gjennom #vårtagder bruker ganske mye tid på å få til en koordinert informasjonsdeling der de har møter med kommunene for å få med tillitsvalgte, ansatte og politikere rundt om i kommunene. Dette arbeidet kan kobles opp til det Tsai og Ghoshal (1998, Schiefloe, 2015) beskriver som tilrettelegging for innovasjon. Kompleks informasjonsdeling mellom tverrfaglige spesialister i sosiale prosesser kan skape viktige koblinger mellom innovasjon i komplekse organisasjoner og sosial kapital (s.228). En informant i #vårtagder strukturen forteller hvordan de jobber for å være relevante:

«Jeg tror #vårtagder gav oss en mulighet til å løfte temaet både regionalt og lokalt, og få det ut til en bredere mottakergruppe enn hva vi hadde greid uten. Vi er selv 'i ilden' og forsøker å bli kjent med så mange som mulig, og holde oss så oppdatert som mulig på alt som rører seg i regionen innen vårt ansvarsområde. Dette gjør at vi kan bidra til å skape flere koblinger mellom aktører og initiativer.» (Informant 5)

Det som kommer frem som kan være problematisk er det at aktørene i #vårtagder fortsatt er veldig uenige om hva hensikten med #vårtagder er, hvordan de bør jobbe, hvem som har hvilke roller og hva som bør være hovedmål for arbeidet (informant 5).

Informanten legger til:

«Erfaringsmessig ser man også at aktører ikke ønsker å ta en risiko med å drive frem utvikling i denne type arena, uten at de enten får et betydelig formelt eierskap, eller får økonomisk støtte fra aktørene de anser som 'eiere'.» (Informant 5)

En annen utfordring som tas opp, er det at noen informanter opplever at fylkeskommunen har manglende kompetanse på å rigge for samhandling og at møtearenaene, selv om de beskriver møtearenaene som aktuelle, interessante og viktig. En informant utdyper dette følgende:

«Fylkeskommunen har dessverre for klein kompetanse på noen områder når det gjelder å etablere arenaer for samhandling. Derfor oppleves det ikke som om #vårtagder varemerket har oppnådd sitt formål om å etablere arenaer for samhandling. Det er altså veldig positivt når man henvender seg og dersom det er kompetanse på det, men det er noen «missing links», men dette er vel i støpeskjeen, det er jo litt sånn ting går seg til.» (Informant 2)

Slik det kommer frem i intervjuene spriker både opplevelsen av møtearenaen og oppfattelsen om #vårtagder samhandlingsstruktur. Forklaring kan kanskje være det en informant hevder:

«Ansvarsforholdet mellom fylkeskommunen og #vårtagder er uklart, og 'flat' struktur fungerer ikke i samhandlingsstrukturer. Formelt holder fylkeskommunen sekretariatet, og aktører i regionen skal ellers selv bidra i utviklingsarbeidet. Fra forskningen ser vi at aktører som regel vil se fylkeskommunen eller andre store aktører som starter denne type samhandlingsarena som 'eiere' av arenaen.» (Informant 5)

Mens flere informanter kritisk reflekterer over fylkeskommunen koordinerende rolle og samhandlingsstrukturens form, var det flere informanter som fortalte at de opplevde mer og bedre samhandling mellom kommunene og fylkeskommunen, deriblant trekkers fylkeskommunen initiativ og evne til å koble seg på ting som skjer i de forskjellige kommunene. For eksempel sier informant 4 følgende:

«Det som er positivt, og jeg tror er bra akkurat nå med #vårtagder, er mens de famler seg litt sånn frem på det overordnete, at de har disse berøringsmøtene der de henter og sanker eksempler og de spør og de forteller.» (Informant 4)

Ifølge, Malecki (2012) er det i disse sosiale prosessene at prosedyrer innad i nettverket er med å styrke hvordan aktørene oppfører seg. Altså den strukturelle dimensjonen av sosial kapital som muliggjør for mobilisering av kollektive handlinger og beslutninger gjennom etablerte roller og kvaliteter. Et eksempel fra et av intervjuet er et godt eksempel på dette:

«Jeg liker å tro at det er veldig viktig hvis du selv bryr deg om å bygge den andre siden av broen, men de har gjort det mulig. Så er det jo sånn at en bro har to brohoder, man må jo møtes. Det fordres at de ulike kommunene og kommunens ledelse har samskaping som plattform, sammen med sivilsamfunnet som er vedtatt i bystyret. Det fordrer igjen at man er brobygger selv også. Når kommunen her får den type henvendelser går det kjemperaskt ut, der jeg blir spurt om å dele dette i nettverket, og kulturavdelingen deler og spør hvem som kunne tenke seg å være med. Faren kunne ha vært hvis slike henvendelser stoppet på internt ledelsesnivå.» (Informant 4)

Flere gode eksempler på at fylkeskommunen jobber brobyggende er det en informant forteller om hvordan det får til å jobbe med endringsarbeidet i egen kommune:

«Vi har Penta Helix modell, der offentlig, forskning og privat næringsliv i tillegg til organisasjonene og ildsjelene. Ildsjelene kan være en som jobber i planavdelingen eller det kan være kulturaktør eller kultursjefen eller en som er en sånn driver. Synergieffekten ligger i den enorme organisasjonskompetanse som sitter i organisasjonene våre og det kobles med frivillighet som ofte finnes der og da næringslivet eller bylivet og sammen kommer for å arrangere ting. Denne modellen som vi får lov å trekke inn til #vårtagder.» (Informant 4)

Et annet eksempel er endringsarbeid fylkeskommunen kan få til på en koordinert måte. Her beskriver en informant hvordan de bidrar til nettopp dette:

«Jeg tenker nok at #vårtagder, hvis jeg konkretiserer det til personer, så tenker jeg at det er lettere for fylkeskommunen å ta kontakt med 8 kommuner via meg hvis det gjelder næringsutvikling. På den måten kan de ta opp en henvendelse med meg og jeg tar det opp i

felles fora med de 8 kommunene eller så kan jeg knytte det til den kommunen jeg tror det passer til. Istedenfor at fylkeskommunen skal forholde seg til 8 kommuner, og det skal jo godt gjøres å alltid treffe på den personen som egentlig har det ansvaret. For i mindre kommuner så er det jo sånn at det er noen nøkkelpersoner som har ansvar for veldig mye og det trenger ikke å være åpenbart eller henge sammen» (Informant 2)

Det er spesielt de synlige koblingene mellom mennesker og sosiale nettverk som gir denne dimensjonen et særpreg, på den måten etableres sosial kapital som et verktøy for den enkelte å oppnå, men samtidig som den er med å lette koordinering for samhandling (Wollebæk & Seggaard, 2011). Det er her nettverksmodellen #vårtagder kanskje har aller størst potensiale med tanke på etableringen av møtearenaer for ulike aktører på tvers av samfunnet. Selv om alle informanter som ble spurt opplevde at det er relevant og nyttig å samles på tvers, varierte graden av hvor mye de selv prioriterte de samlingene i regi av #vårtagder. Mens en informant forteller om stor nytteverdig av samlingene og sier at hen opplever i svært stor grad at aktivitetene i regi av #vårtagder er med å skape synergieffekter og nye relasjonelle koblinger mellom aktørene og legger til at:

«Jeg tenker at det som er viktig er kontakten med menneskene, at du blir introdusert for nye mennesker som jobber med spesifikke ting. Den menneskelige kontakten er på en måte alfa omega tror jeg, for å få til noe som helst. Det er helt avgjørende at du treffer rett person som har ansvar for det du er på jakt etter. Der blir deltagelse i samhandlingen i disse fora og nettverkene prioritert i svært stor grad.» (Informant 2)

Informant 8 bekrefter nytteverdien av en slik møtearena og legger til at Forum for samfunnsutvikling har bidratt til at hen som nyansatt på en raskt og effektiv måte har tilegnet seg nødvendig kunnskap om utfordringene på Agder og etablert nettverk av stor viktighet for arbeid i egen rolle. Vedkommende utdyper med:

«I min rolle ønsker jeg å bruke det forumet for å knytte meg til mennesker som kan påvirke det arbeidet vi gjør. For å bli bedre kjent med dem og få fart i de prosjektene jeg jobber med. I tillegg så er det et viktig fora for informasjonsdeling og her kan man skape legitimitet for viktige prosjekter på tvers av Agder.» (Informant 8)

Denne formen for sosial kapital kan i stor grad sees i sammenheng med Pierre Bourdieu (1986) teori om at sosial kapital er en konsekvens av investeringsstrategier, der kvalitetene ved nettverket er knyttet til sosiale relasjoner og forpliktelser mellom aktørene. Bourdieus tanke var at sosial kapital er en ressurs som kunne brukes i en byttehandel (Schiefløe, 2007, s.93). Selv om denne tankegangen og ressursutnyttelsen er en viktig del av sosial kapital er det i senere tid mange teorier som går ut på at sosial kapital er limet i samfunnet. Der prosesser som #vårtagder møtearenaer er med på å koble ulike aktører sammen og bidrar til effektiv informasjon- og ressursdeling (Malecki, 2012). Men for at denne strukturelle dimensjonen i sosial kapital skal kunne drive frem muligheter som effektiv informasjonsdeling, kollektiv handling og beslutninger er det nødvendig at disse møtearenaene og de sosiale prosessene formes og koordineres (Grootaert & Van Bastelaer, 2002, referert i Malecki, 2012).

I intervjuene kommer det frem at det finnes veldig mange samhandlingsplattformer på Agder, der mange gjør mye av det samme og snakker om det samme på ulike plattform. En informant setter ord på dette og kaller det for en slags «arenakonflikt» der det oppstår overlapp av møteplasser, og forteller at Agder er en liten region der mange av beslutningstakere møtes på ulike arenaer med kanskje de samme formålene. Et klart budskap fra en informant;

«Det er veldig lite nytte at man sier det samme hele tiden i alle disse fora, det har veldig lite for seg. Så da er jo spørsmålet om #vårtagder har greid å spisse nok inn. For det blir fort gjentakelse. Jeg sier ikke nødvendigvis at det er feil, men at man kanskje kunne ha sett på hva andre fora også gjør» (Informant 3)

Selv om det ser ut som fylkeskommunen etter sammenslåingen har vært opptatt av å konsolidere en del arenaer, ligger det allikevel litt undringer til koordineringen av møteplasser sier informanten:

«Det har jeg inntrykk av at fylkeskommunen prøver å rydde litt oppi og strukturere disse arenaene, men samtidig oppstod spørsmålet om hva denne skulle oppnå i forhold til de andre arenaer som vi møtes på.» (Informant 1)

I evalueringsrapporten (PwC, 2019) gis det anbefalinger på grunnlag av erfaringer fra Trøndelag på etableringer av viktige møteplasser. Det å skape arenaer der aktørene møtes for

å snakke om utvikling i regionen, helt konkret har PwC gitt anbefalinger at de store konferansene bør videre utvikles og benyttes mer i oppfølgingen av målene i regionplanen. Selv om målgruppen som var trukket frem var beslutningstakere i offentlig sektor, næringslivet og akademia, fikk fylkeskommunen råd om å inkludere andre deler av befolkningen til de store møtearenaene, blant annet studenter (PwC, 2019).

Selv om dette var anbefalingene fra PwC og råd fra Trøndelag, var det flere av informantene som også nevnte at unge og studenter ikke var representert i nettverket eller på samlingene, og ikke godt nok representert i planstrategiene til fylkeskommunen. Informant 4 mener at dersom vi skal jobbe med fremtidig bærekraftig samfunnsutvikling, så bør de unge også få muligheten til å være med å forme denne fremtiden. En annen informant trekker frem at vi trenger yngre «røster» og mer mangfold som er med å påvirke viktige beslutninger. Hen avslutter med:

«Jeg synes at det har vært et paradoks at når vi møtes for å snakke om fremtidens utfordringer så er de unge ikke representert. Vi diskuterer en fremtid som de unge skal være en del av. De ungenes stemmer er fraværende på disse arenaene. Få rollen til studentene og elevene inn og ansvarliggjøring dem ved å invitere de inn til disse arenaene synes jeg er viktig.» (Informant 1)

Ifølge Normann et al. (2014) er en av fordelene med samhandling- og nettverksmodeller disse etablerte møtearenaene hvor kompleks informasjon mellom ulike aktører av samfunnet kan utveksles. Selv om dette er en strategi for tilrettelegging for bredere samhandling er det ikke sagt at det er lett. Det å skulle legge til rette for bred involvering og samtidig gjøre #vårtager møtearenaen relevante for alle ser ut til å være en utfordring som kommer tydelig frem i intervjuene. Selv om det inviteres bredt er det for eksempel ikke tilstrekkelig deltagelse fra de på toppledernivået og utøvernivået eller aktører fra næringslivet.

Slik det kommer frem i datamaterialet ser det ut som «arenakonflikter» er en reell utfordring, der de viktige beslutningstakere på grunn av full kalender ikke kan eller velger å delegere deltagelsen til andre i organisasjonen. Fordi deltakerne på arrangementene for det meste er i midten av disse to nivåene, blir det vanskeligere å dra nytte av nettverksmodellen. Strategiske endringer krever at noen med rett posisjon operasjonaliserer tiltakene og skaper resultater (Normann et al. 2014). Spørsmålet om disse møtearenaene er lagt til rett for å skape synergieffekter, svarer en informant:

«Skal man få til synergieffekt som du spør om, så må du legge til rette for at det ikke bare blir enveiskommunikasjon. Man må kunne fortell om sine opplevelser, sitt prosjekt og så videre, men hvis du skal få noe mer ut av det, så må du jo få en samtale til. At vi både er flinke til å oppsøke hverandre og sånne ting når man har pauser, ja definitivt.» (Informant 3)

Mens møtearenaene for flere informanter oppleves som viktig og god mulighet for å koble seg på det som skjer regionalt, er disse møteplassene for noen, et sted ulike aktører kan møtes på tvers for å knytte nyttige kontakter og for andre et sted der de kan samhandle om utfordringene på Agder. En av informantene forteller:

«Så jeg tenker at man får liksom litt volum i denne møteplassen, litt takhøyde hvis man kan si det så banalt. Man øver seg på å snakke sammen om ganske mange krevende saker og det gir en evne til å tolke og forhandle for andre.» (Informant 4)

Det er nettopp dette med å løse siloer i hierarkiske organisasjoner som er blant flere fordeler med å jobbe i nettverksstrukturer. (Normann et al., 2014). Blant annet krever en slik nettverksbasert samhandling- «governance» tilnærming både strukturering og koordinering av målorienterte aktiviteter (Røiseland & Vabo, 2016).

5.1.2 Oppsummering og delkonklusjon

Nettverksbygging er en viktig aktivitet i samhandlingsstrukturen #vårtagder. Flere ganger i året inviteres det bredt ut til ulike aktører på Agder med tematikk som er rettet mot arbeidet med Regionplan Agder 2030 og FNs bærekraftsmål. Hensikten med disse samlingene er blant annet å løfte opp handlingsplanen og invitere ulike aktører til en dialog (Agder fylkeskommune, 2023)

Funnene viser først og fremst at de fleste av informantene er villig til å prioritere deltagelse i nettverksstrukturen fordi de opplever fylkeskommunens initiativ som en nyttig mulighet til å koble seg på det overordnede som skjer på Agder. Allikevel ser det ut som nytteverdien av nettverksbygging med andre relevante aktører er størst.

Det er to funn som er mest fremtredende i datamaterialet. Det første er at de informantene som allerede jobber i ulike nettverk og i tillegg sitter i høyere stillinger, så mindre nytte av eller prioriterte nettverkssamlingene mindre. Det andre at de ansatte som ikke hadde ledende

stillinger, men som i kraft av sin rolle fikk jobbe med relasjonsbyggende aktiviteter, hadde høyere grad av opplevd nytteverdi og synergieffekt av deltagelse på de samme nettverksmøtene. Et negativt trekk som kan se ut til å være årsaken til lavere prioritering, var full kalender og den opplevelsen av at det var mye av de samme folkene og tema som gikk igjen på de ulike plattformene.

Dette kan dessverre ha vært med å redusere relevansen til #vårtagder samhandlingsstruktur og opplegg. Et positiv trekk som kom frem var at disse møtearenaene ble sett på som viktige for å styrke allerede etablerte koblinger. Denne egenskapen og kvaliteten ved sosial kapital gjør koordinering av samhandling mellom aktører på tvers av fag og sektor lettere.

Nå som vi har sett litt på hvordan fylkeskommunen har jobbet med å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom informasjonsdeling og tilrettelegging for at ulike aktører møtes, enten det er første gang eller for å knytte sterkere bånd, er det flere indikatorer som viser til positive effekter gjennom #vårtagder samhandlingsstrukturen. Med det utgangspunktet at den regionale strukturen for samhandling ble etablert noen måneder før pandemien i 2020 har implementeringsprosessen blitt noe forsinket (informant 6), ser det likevel ut som samhandlingsstrukturen og nettverksmøtene legger til rette for bedre tverrsektoriell samhandling på tvers. Men fordi fylkeskommunen ikke helt har klart å gjøre samhandlingsstrukturen relevant nok for næringslivet, har de til gode å jobbe med dette før man kan si at de har lykket helt med å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder.

5.2 Den relasjonelle dimensjonen av samhandlingsstrukturen

I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lykket i å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Viktige indikatorer på den relasjonelle sosial kapitalen er hvorvidt fylkeskommunen gjennom #vårtagder-initiativet har greid å skape en interaksjon mellom de ulike aktørene på Agder og av hvilken kvalitet. Siden #vårtagder skal være et virkemiddel for å mobilisere bredt og på tvers av samfunnet gjelder mange som nettverksaktører, men for å avgrense vil det være hensiktsmessig å se på relasjonene til ulike beslutningstakere, de som i kraft av sin rolle jobber med oppgaver knyttet til Regionplan Agder 2030, aktørene fra næringslivet og

Akademia. Ifølge Normann et al. (2014) er teorier om sosialt nettverksteorier og sosialt kapital overlappende, dermed er det relasjonelle aspektet i samhandlingsstrukturen viktig for å kunne si noe om nettverksmodellen og dens effekt som virkemiddel for samfunnsutvikling.

Faktorer som kvaliteter i relasjonene som sterke og svake bånd, tillit og makt vil bli trukket frem og drøftet opp mot funn fra intervjuene.

5.2.2 Bonding vs. bridging sosial kapital

Det relasjonelle perspektivet gir oss muligheten til å analysere interaksjonen som skjer mellom nettverksaktørene, etter at koblingene har oppstått (Rypestøl, 2022). Disse kvalitetene er også ressurser som er nyttig som virkemiddel for løse komplekse samfunnsutfordringer, dette synet på sosial kapital har vært viktig fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Coleman (1988) trakk frem flere viktige kriterier, blant annet gjensidig forpliktelse og forventninger og interaksjon i sosiale nettverk (Wollebæk & Seggaard, 2011). For å se verdien av den relasjonelle dimensjonen er det nødvendig å på sammenhengen mellom nettverksaktørens rasjonelle handlinger og den enkelte aktørs deltagelse i større samhandlingsstrukturer (Rypestøl, 2022; Schiefloe, 2007).

Deltagelse i større sosiale strukturer og interaksjon i sosiale nettverk er viktige forutsetning for å kunne etablere relasjoner som Coleman (1988, Wollebæk & Seggaard, 2011) trekker frem (s.27). Som forrige kapittel viste var det opprettet flere samlinger i regi av #vårtagder, der flere av informantene fortalte at de hadde deltatt opptil tre til fire ganger. Ut ifra besvarelsen på forskningsspørsmål 1, har fylkeskommunen til en viss grad lykkes med å skape en plattform der folk møtes for å samles om felles utfordringer på Agder. Selv om de ikke helt har klart å få med aktører fra næringslivet, har de likevel klart å skape en samhandlingsstruktur som ulike aktører prioriterer. Trekk på relasjonelle koblinger kommer frem i datamaterialet på ulike måter, blant annet forteller en informant følgende:

«Jeg tror vi bygger relasjonell velferd, altså vi forebygger konflikter mellom kommuner, så det blir mye større samhandlingsvilje ved å møtes. Ved å “leke” sammen så kan det skje litt “knuffing” av og til. Og det tror jeg er viktig, jeg opplever ikke dette som en sånn salmesang det er ikke sånn at alt er bra. Vi er alle venner, men det som jeg føler med disse mange arenaene er at man har løftet takhøyden for å kunne diskutere det utroligste og da får man på en måte en litt romsligere dialog form.» (Informant 4)

Flere av informantene som prioriterte #vårtagder samlingene fortalte at de gjennom samhandlingsstrukturen fikk enten styrket eksisterende relasjoner eller at de fikk kontakt med nye relevante folk. Begge former for opplevelse viser til trekk i den sosiale prosessen som Rypestøl (2022) viser til i sin forskning. Det handler altså om den fler-nivå prosessen som er grunnleggende for å oppnå sosial kapital, som er mer enn bare den byttbare instrumentelle ressursen som Bourdieu (1986, referert i Schiefloe, 2007) trekker fram i sin teori, men handler om dypere kvaliteter som dannes mellom aktørene som samhandler med hverandre over tid (s.93).

Det var mange av informantenes som la frem at det var nyttig å bli kjent med andre aktører på Agder og det å kunne knytte folk til «organisasjonskartet», på den måten bidro samlingene til å fjerne barrieren for å ta kontakt. En informant beskriver dette slik:

«Jeg tenker at det er mange ting som gjør at det er positivt, både de konkrete prosjektene som vi er med på, men også den samhandlingen. Den kontakten og den enkelheten som gjør at man blir lett kjent, man blir trygg på hverandre og at det er lett å ringe til en annen næringssjef som du ikke kjente så godt, men som du ble litt kjent med i dette fora sånn at terskelen er lavere for å ta kontakt, både i forhold til vanskelige saker, men og i forhold til samarbeid.» (Informant 2)

Et annet tilfelle som er med å bekrefte brobyggende kvaliteter ved den sosiale prosessen som skjer i regi av #vårtagder:

«Det som er nyttig er den erfaringsutvekslingen og en del interessant presentasjoner. For vi sitter i hver våre kommuner og det å få tilgang til hva skjer i regionen er viktig. Man snakker med folk, som igjen gjør det lettere å ta kontakt med hverandre i etterkant. Selv om jeg synes at det er veldig viktig å samles sånn på tvers, så er kanskje det viktigste for meg når de samler alle næringssjefer i regionen.» (Informant 7)

På denne måten legger møteplattformen #vårtagder til rette for at det er trygt å bli kjent med andre og enklere å koble seg til urelaterte aktører. Selv om det er tilsynelatende mange fordeler med brobyggende kvaliteter i sosial kapital perspektiv slik som Granovetter (1973) beskriver det som «The strength of weak ties» er svake eller løse bånd ikke bare lett å dra nytte av. Utfordringen ligger til dels i det kulturelle aspektet og at det er mange tette bånd på

Sørlandet generelt. Som også vist i sitatet overfor, var det flere informanter som var enige om at det er et bra initiativ å kunne bli kjent på tvers, men uttrykte tydelig at det også er viktig å styrke etablerte relasjoner. Informanten legger til at i et miljø (geografisk) er det mange av de samme menneskene som går igjen på de ulike møteplassene. Derfor mener informant 9 at det er viktig å utvikle relasjonene, for det er med å gjøre samarbeid enklere. En annen informant beskriver fenomenet veldig godt:

«Arendal hadde mye båndbyggende sosial kapital gjennom vennskap og nettverk, at folk har vokst opp sammen, er i samme klynger også videre. Det som da er en utfordring, er at man må jobbe sammen for å utvikle mer av den brobyggende sosial kapital. Så dette forsøker jeg på. Jeg sitter på et stort nettverk og kanskje er det derfor jeg blir invitert med i så stor grad. For å bygge tillit til demokratiet for ungdommene.» (Informant 4)

I intervjuene kommer det også frem at for flere av de som satt i høyere posisjoner synes at det var lett å ta kontakt med nøkkelpersoner både i kommunene og i fylkeskommunen. Det virker å være slik at de som har vært i «gamet» lenge har opparbeidet seg et tettere nettverk, som gjør det enklere å manøvrere seg rund i «landskapet». Blant annet forteller en informant følgende:

«Jeg føler vel at veldig mange er koblet opp, men igjen så tenker jeg de viktigste vi kan koble oss opp mot, det er de enkelte kommunestyrene og politikerne ute i lokalsamfunnet. Det er der vi må være tettere på hvis vi skal lykkes.» (Informant 6)

Disse trekkene ved sosial kapital beskriver godt det som har vært fundamentet i sosial kapital litteraturen, nemlig at det krever til en viss grad «bonding» av typen sterke bånd (Granovetter, 1973) for å fremme kollektive handlinger gjennom sosiale prosesser. Selv som sterkere bånd mellom nettverksaktørene letter samarbeid og samhandling, er det en viss fare for at disse tette relasjonene ekskluderer nye innspill fra utsiden og dermed utsettes for kollektiv blindhet. (Malecki, 2012; Rypestøl, 2022).

På et samfunnsnivå kan slike sosiale trekk påvirke ulike satsninger for noen, men ikke for andre. Arealregnskap er et eksempel på en kollektiv fremgangsmåte for å håndtere regionale kompleksitet, men selv om det kommer frem i intervjuene at det er en generell enighet om at det er et godt verktøy forteller en informant om interessekonflikter. Ser man funnene opp mot

teorien kan det se ut som de største kommunene i større grad er med å legge premissene. En informant beskriver mulige utfordringer:

«Man er ofte litt usikker på fordelingsnøkkelen og derfor er det er viktig å fylkeskommunen har overordnet styringsrolle for å skape en balanse når det kommer til arealregningsskapet. Hvis ikke kan dette skape konflikter mellom kommunene.» (Informant 7)

Mens noen aktører er opptatte av å utvikle sterke sosiale bånd for å drive frem kollektive handlinger, er det viktigere for andre å etablere brobyggende relasjoner for å tiltrekke seg ny kunnskap. En informant forteller de er veldig utadvendte og at de alltid deler det de kan dele. De blir invitert av både kommuner, fylkeskommuner, og privat næringsliv på grunn av kunnskapsdeling. Informanten forteller videre at:

«Man er i kontakt med alle kommunene på Agder, der vi prøver å sette dagsorden i forhold til de viktigste sakene for Sørlandet både regionalt, men også nasjonalt også. Vi har kontaktpunkt inn mot nasjonale aktører sånn som Stortinget og stortingsbenken til Agder, i nasjonale bedrifter så videre.» (Informant 3)

Brobyggende relasjoner gir, ifølge Granovetter (1973, referert i Fitjar et al., 2016) tilgang til ny kunnskap og nye muligheter gjennom nye koblinger, dermed blir også «bridging» sosial kapital i nyere forskning forbundet med større innovasjonskapasitet. Dette kommer særlig godt frem i eksemplet ovenfor, der informant 3 i tillegg legger til at de har vært initiativtaker til flere prosjekter der de har fått med fylkeskommunen og andre relevante aktører. Selv om denne typen sosial kapital er viktig, kan det også by på utfordringer. Det kan for det første det være krevende å dra nytte av nettverkssamarbeidet og for det andre kan for mange brobyggende koblinger fremmedgjøre den sosiale prosessen. Dermed utvikles det ikke gjensidighet og tillit (Malecki, 2012; Rypestøl, 2022).

Intervjuene viser at det finnes ulike typer relasjoner og at det hele tiden er behov for at folk møtes, prates og deler historie sånn at respekt og vennskap kan være med å styrke den relasjonelle dimensjonen av sosial kapital (Nahapiet & Ghoshal 1998, s. 244).

Som en informant så fint beskrev samhandlingsstrukturen:

«... det kommer jo an på menneskene, det kommer ikke så an på #vårtagder, men det kommer an på menneskene som ønsker å gjøre en jobb. Altså selve begrepet i seg selv tror jeg ikke har så stor verdi hvis ikke det ligger noen mennesker bak begrepet.» (Informant 2)

For å få til vellykkede samarbeidsrelasjoner og økt innovasjonskapasiteten har nyere forskning kommet frem til at sosial kapital bør bestå av flere komponenter som både svake og sterke bånd, samt ulike aspekter av tillit. Lykkes man med å utvikle den relasjonelle dimensjonen i sosial kapital, vil den ifølge litteraturen ha selvforsterkende effekter som igjen er med å styrke aktørens samhandlingsvilje (Normann et al., 2014).

På en slik selvforsterkende måte forteller informant 6 om sitt arbeid og hvordan hen får delta i denne kollektive ressursen:

«Jeg har vært med på aktiviteter både direkte og indirekte som har gjort en forskjell for samfunnsutviklingen i regionen, ved at jeg har i veldig mange sammenhenger har blitt invitert med eller fått lov til å være med delvis å ta imot folk som jobber med overordnede visjoner og planer eller fått lov til å dykke litt inn i dette med ungdom og utenforskap.» (Informant 6)

Det som kan trekkes ut fra dette intervjuet er at det er preget av høy grad av tillit som igjen skaper gjensidig forpliktelse. Dette samsvarer godt med forskningen som har kommet frem til at nordiske land har høy grad av tillit og sosial kapital, dermed er det lettere å utvikle gjensidig forpliktelse mellom nettverksaktørene (Normann et al. 2014).

5.2.3 Tillit vs. makt

Tillit kommer frem som en viktig komponent ved den relasjonelle dimensjonen og er en forutsetning for etablering av sosial kapital både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Tillit kan, ifølge Wollebæk og Seggaard (2011) forklares som egenskaper som å ha positive forventninger til andres atferd og intensjoner i situasjoner som det er vanskelig å kontrollere. Tillitsaspektet forutsetter at man kan stole på at motparten holder det som er lovet og at kontroll ikke er nødvendig. Altså handler tillit om å ta å risiko, der man overlater ansvaret for noe i andres hender og sitter ofte igjen med usikkerhet. På grunn av at tillit krever mye av oss, så kan det ta tid å bygge opp tillit, men det åpner opp for mange muligheter (Luhmanns 1968, referert i Wollebæk & Seggaard, 2011).

Som allerede fremstilt i kapittel 2, er tillit en viktig faktor for å ivareta og utvikle relasjonell sosial kapital. Tabellen under viser ulike aspekter av tillit som påvirkende faktorer for sosial kapital. Oversikten er inspirert av Wollebæk og Seggaard (2011).

	Partikulær tillit -styrker samarbeid med kjente	Generalisert tillit -Styrker samarbeide med ukjente
Sammenbindende tillit -likehetstrekk som styrer	Stole på familie og nære venner	Medlemmer av i samme gruppe med samme interesse
Overskridende tillit -Mangfold som styrer	Kollega jeg stoler på som har annen bakgrunn og er ulik meg selv	Nordiske land scorer høyt på tillit- derfor er det lett å stole på nordmenn

Tabell 7 Ulike kombinasjoner av tillit. Inspirert av Wollebæk og Seggaard, (2011).

Selv om litteraturen beskriver tillit som noe som oppstår både mellom individer og på et overordnet samfunnsnivå (Wollebæk & Seggaard, 2011), kan tillit både være partikulær og generalisert i tillegg til at den kan være sammenbindende og overskridende. I en sosial kapital sammenheng kan spesielt «bonding» i høyere grad være preget av partikulær tillit hvor kvaliteten er å styrke samarbeid med det kjente. Denne formen for tillit er det flere funn på i datamaterialet som igjen kan i stor grad forklares med at det oppleves som mindre risikabelt å stole på noen som er kjent. Et eksempel hvor en informant forteller at hen ofte får henvendelse og blir involvert i nye prosjekter.

«Ledelsessystemet videresender invitasjonen videre til meg for jeg representerer mange, de lokale organisasjoner og den type ting, også spør de om jeg kunne tenke meg å være med inn i en sånn stedsutvikling- og nærmiljøgruppe for kommunen.» (Informant 4)

Et annet eksempel som beskriver godt tillitsrelasjonen mellom aktørene. Refleksjonene til informanten er følgende:

«Men så tror jeg mye av det som er årsaken til at vi blir invitert er jo at vi som kommune har vi høy tillit til hverandre vil jeg si, at vi leverer det vi sier vi skal levere til næringslivet.» (Informant 3)

Tillit kan være basert på egne formål og egne fordeler, men den er også tuftet på sosial forpliktelse hvor følelsen av tilknytning er selve formålet. I flere av intervjuene kommer det frem at det er tilsynelatende høyere grad av tillit i og mellom aktørene i de store kommunene, og at kommuner generelt har tillit til fylkeskommunen. På et individnivå er det ofte den partikulære tilliten som er med å styrke samarbeid i kjente rammer, men i intervjuene kommer det frem flere tilfeller der tilliten kan tolkes mer som av en generalisert og sammenbinde type. Som vil si at tilliten til en viss grad er basert på likhetstrekk med et kommunalt samarbeid, tolket som medlemmer av en gruppe med i stor grad sammenfallende interesser (Schiefløe, 2015: Wollebæk & Segard, 2011). En informant beskriver opplevelsen av medvirkning:

«Jeg ble spurt om innspill på teams møter gjennom pandemien og jeg var med en stund, men så var det ikke behov for at jeg var med hele tiden. Det virket litt sånn pragmatisk, men det perfekte finnes ikke. De vil gjerne drøfte det med flere av oss. Det oppleves som at et er høy grad av medvirkning, for jeg kan påstå at det er sjeldent at jeg har kjent så mange navn på fagfolk i fylket som de siste to årene.» (Informant 4)

Et annet eksempel på overskridende og generalisert tillit:

Jeg liker ærligheten i det ambisjonsnivået de har presentert så langt i større planer som jeg kanskje leser mer enn de fleste andre innbyggere. Gjennom måten jeg har blitt invitert inn på mindre og større seminarer og har fått lov til å medvirke så føler jeg de mener å gå den veien gjennom å involvere folk til å bygge seg et #vårtagder stemning som er litt forankret i bakken.» (Informant 4)

Selv om det kommer frem flere eksempler på denne typen tillit på et individ- og gruppenivå, viser det seg at opplevelsen av tillitaspektet på et samfunnsnivå spriker fra dette. Flere informanter forteller om at de ikke kjenner seg igjen i strategier og plandokumenter som kommer fra fylkeskommunen og som gjelder egen kommune. Det som kommer frem, er at kommunene på et overordnet nivå opplever ikke at de blir spurt og dermed ikke får muligheten til å medvirke i like stor grad på de satsingene som er viktig for egen kommune. En informant beskriver det slik:

«Det fylkeskommunene kommer med regional plan som man planer som man stusser på og ikke kjenner seg igjen. Her har det vært veldig dårlig medvirkningsprosess, utfallet har blitt

massive kritisk på samhandling med kommunen og noen kommuner nektet å vedta planen. Her har fylkeskommunen sittet med GIS-verktøy og funnet ut her bor det mange mennesker og derfor trenger man et bysenter. Det kan virke som de ikke har vært og sett.» (Informant 7)

Det en annen informant forteller bekrefter godt dette tillitsaspektet:

«De greide ikke å plassere oss riktig, det er jo fordi at man ikke har vært her. De har ikke orientert seg om hva som faktisk er her. Nå nylig fikk vi et nytt kjøpesenterstrukturplan der vi ikke kjenner oss igjen. Man omtaler steder i vår kommune som vi ikke skjønner hva i all verden er det som har foregått, vi skjønner ikke helt hva som har foregått i Kristiansand for å si det pent. Det er en utfordring i forhold til #vårtagder, fordi at når du da stedsnevner en del steder og man ikke har vært i god nok kommunikasjon med vertskommunen, så har du en utfordring.» (Informant 3)

Tillit er en viktig faktor og en forutsetning for å få til samhandling i et nettverk, der Wollebæk og Seggaard (2011) argumenterer for at tillit i relasjoner er selvforsterkende der vil flere av tillitsaspektet kunne bidra til å styrke et nettverkssamarbeid (s. 33). Den samme informanten legger til:

«Klarer man å møtes ofte nok og ta tak i tingene også forebygge og drømme, så er man på riktig spor, for i hvert fall bygger man tillit som er premiss for å kunne samarbeide. Hvis man har færre møtepunkter, færre samhandlingsarenaer så oppstår det hver sitt og man snakker ikke sammen, koordinerer ikke ting, kommer kanskje til å satse på det samme, men man trenger kanskje ikke å gjøre alltid. Så kan man konkurrere litt, det er jo greit å konkurrere litt om lokalisering. Så om man klarer å ha paraplyen høyt nok sånn at man favner mange nok, så er man på et bra spor.» Informant 4

Selv om flere informanter beskriver høy grad av både partikulær og generalisert tillit er det tilsynelatende den sammenbindende bånd type tillit som er mest fremtreden. Den overskridende tillit virker mer fraværende og vanskeligere å få til. En informant forteller hvordan det de jobber for å få med aktører fra det private næringslivet:

«Det er gjennom tillit vi kan få med oss aktørene fra næringslivet. Det handler om å bli personlig kjent og bygge relasjoner og tillit.» (Informant 5)

Det en annen informant forteller kan se ut til å støtte denne bestrebelsen:

«Jeg opplever at det har utviklet seg en kultur for å stille opp. Det vil si at når jeg snakker med ledelsen i de store energiselskapene er de gjennomgående positive til å stille opp. De synes at det er nyttig å ha en vei inn til vår politisk ledelse. For det er jo det vi tilbyr når noen trenger det.» (Informant 10)

Selv om overskridende tillit fremkommer til en viss grad frem oppleves dette tillitsaspektet vanskelig på noen områder. Flere informanter forteller at de opplever i liten grad gjensidig tillit. Det ser ut som om det både er den partikulære og overskridende tilliten som er fraværende i disse tilfellene. Det kommer det frem at det generelt oppleves at tillit gis til de med høy grad av sosial kapital, mens tillit til fagpersoner og deres kunnskap er lav. Selv om en forventer å oppleve overskridende partikulær tillit innad fra egne rekker, kommer det frem flere utsagn som viser at dette ikke alltid er tilfelle. En informant beskriver egne opplevelser på denne måten:

«Skjør og manglende tillit til faglige anbefalinger fra egne ansatte. Jeg opplever ikke at vi jobber kunnskapsbasert hva gjelder samhandlingsfeltet, og det fremstår ikke som at det er tillit til faglige vurderinger fra egne ansatte på området.» (Informant 5)

Den samme informant stiller seg spørrende:

«Organisasjonen har manglende kompetanse på samhandling og samskaping. Men får vi gjort noe med dette, dersom det ikke er tillit til ansattes faglige vurderinger av at vi er for dårlige på dette feltet?» (Informant 5)

Det kommer i flere av intervjuene frem tilfeller hvor det ser ut som at manglende tillit også gjenspeiler rolleforståelse og mandat de som jobber i kjernen av #vårtagder. En informant gir beskriver utfordringen:

«Selv om organisasjonen har satt sammen medlemmer i strategisk råd med høy sosial kapital og posisjon og mulighet til å navigere systemene på topp, har organisasjonen vært i tvil på hvordan de skal følge opp anbefalingene. Så de blir egentlig ikke fulgt opp. Det strategiske

råd er ganske frustrert for de har gitt masse råd og anbefalinger om ting som bør jobbes med, men det tas ikke videre i egen organisasjon.» (Informant 5)

Dette samsvarer godt med Grimens teori (2009, referert i Wollebæk & Seggaard, 2011) om at tillit er treleddet. Det at tillit kan være gitt til fordel av egne interesser, selv om dette skulle være tilfellet vil det å vise noen tillit baserte handling med få forholdsregler, i tillegg til usikkerheten man må leve med ved å overlate ansvaret for noe i andres varetekt. Dette tilfellet kan disse funnene ha sammenheng med at tillit tar tid å bygge opp, fordi det innebære både sårbarhet og risiko for motparten.

«Det oppleves om organisasjonen ikke har tillit til de rådene de får, men har isteden stor tillit til sjefene rundt omkring. Man lytter ikke til innspillene fra gulvet, og tar det ikke seriøs på samme måte. Det oppleves så institusjonalisert at man ikke blir hørt på de faglige vurderingene man kommer inn for å gjøre.» (Informant 5)

«Fylkeskommunen anser næringslivet og politikerne som flaskehals på en del ting, derfor kan det også se litt sånn at en har lavere sosial kapital og dermed ikke får tillit til de faglige rådene man gir.» (Informant5)

Det ser ut som at manglende tillit kan ha utslag i forhold til maktaspektet når det kommer til strategiske råd, sine forventninger til egen rolleforståelse og mandat. Det kommer frem at nettopp deres uklare rolle i det strategiske råd oppfattes som en trussel både på politisk- og ledernivået i egen organisasjon. Makt er relasjonell og produktiv, informanten refererer til Foucault og beskriver utfordringen slik:

«Rollen til medlemmer av strategiske råd er uklar og vil oppfattes som en trussel av både det politiske nivå, men også ledelsesnivået i egen organisasjon. Strategiske råd har blitt satt sammen på bakgrunn av en vurdering av deres sosiale kapital og uformelle makt. Om man setter sammen en håndfull toppledere med høy sosial kapital, vil de oppnå en høy grad av uformell makt. Den uformelle makt er voldsomt produktiv, og kan påvirke utviklingen i en region. Utviklingen skjer allerede i stor grad gjennom en serie uformelle nettverk som beveger seg på tvers av sektorer og organisasjoner. Derfor må rollen og mandatet til strategisk råd tydeliggjøres i mye større grad. (Informant 5)

Dette viser at makt også er en viktig faktor i en sosial kapital setting. Fordi makt er kilden til å fremme egen agenda og måloppnåelse kommer det spesielt til uttrykk i samhandlingsstrukturer fordi det handler om organisasjoner og mennesker på ulike nivåer av organisasjonene (Bolman & Deal, 2018, s.234).

Funnene i intervjuene viser til at det er bevissthet rundt maktaspektet i egen organisasjon. Videre viser intervjuene at de med makt vet hvordan de skal navigere i systemet for å få gjennom ting selv om disse ikke har noen formell maktposisjon. Det argumenteres for at man må være veldig strategisk for å få til ting.

Tabellen viser aspekter av makt og kilder til makt som påvirkende faktorer for sosial kapital, samt funn som kan knyttes til teorien.

Kilder til makt	Indikator	Maktutøvelse- funn fra intervjuene
Posisjonsmakt	Ledere eller andre i sentrale posisjoner som er bundet til den strukturelle maktposisjonen.	Fylkeskommunen er ikke rigget for å kunne gi bort betydelig påvirkningsmakt i utviklingsarbeid derfor bør fylkeskommunen ta en tydelig eierrolle.
Kontroll over belønninger	Nøkkelpersoner i politikken og stammehøvdinger bruker sin fordeler.	Politiske røster inn nasjonalt er kjempeviktig, de må frem snakke og være tilgjengelig formidler er veldig viktig, her opplever jeg at de er på banen.
Informasjon og ekspertise	De som har fagkunnskap og er eksperter og får uformell makt.	-Så er det «kongen på haugen» igjen i en del sammenhenger. Det handler om at i visse fagfelt er det veldig sterk eierskap. -Det settes stor tillit til PwC kunnskap med å etablere samhandling strukturen. -Akademia og analytisk kunnskap: vår rolle er kjempeviktig for å opprettholde den legitimiteten som en kunnskapsaktør som faktisk er basert på vitenskap. Det trenger samfunnet vårt, men da må vi evne å formilde og posisjonere den rollen.
Allianser og nettverk	Nettverksbygging og pleie av tette relasjoner og allianser.	Har man klart å få plassert de nøkkelpersonene med nødvendig sosial kapital sammen. Det er snakk om folk med en viss autonomi og handlingsrom og sosial kapital i tett kontakt med hverandre sånn at de kan videreutvikle kapitalen

Tilganger til og kontroll over agendaer	Enkelte personer og grupper får adgang til beslutningsarenaer.	De med makt vet hvordan de skal navigere i systemet for å få gjennom ting. Det er ikke alltid at det er disse som sitter i ledelsen. Man må bli super strategisk for å få til ting
Personlig makt	Den enkelte person, gjennom attraktivitet og sosial dyktighet får unik innflytelse.	Medlemmene i strategisk råd er satt sammen av topledere eller andre nøkkelpersoner med høy grad av sosial kapital og uformell makt.

Tabell 8 Oversikt over ulike kilder til makt inspirert av Bolman & Deal (2018) og funn knyttet til maktaspektet

Ifølge litteraturen oppstår det ofte interessekonflikter når ressursene blir knappe, det som kan skje er at motstridende grupper bruker ulike kilder til makt for å få det de vil. Selv om dette er tilfellet beskriver Foucault (1975, referert i Bolman & Deal, 2018) makt som ikke negativ i seg selv, for makt er produktive og virkelighetsskapende (s.234). Ifølge forfatterne finnes maktaspektet på alle nivåer i organisasjoner, nettverk, samhandlingsstrukturer og familier (Bolman & Deal, 2018). Det beskriver godt det informant 5 hevder at det ikke finnes et makt fritt rom. Informanten beskriver det videre hvorfor det er krevende å det kan være vanskelig å få til en samhandlingsstruktur:

«Det finnes ingen flat struktur i utgangspunktet. Man er alltid i ulike grader av asymmetriske maktrelasjoner. Derfor er makt noe som a) først må anerkjennes og b) dernest gis bort. Da får du reell samhandling. Men fylkeskommunen er ikke rigget for å kunne gi bort betydelig påvirkningsmakt i utviklingsarbeid (på dette tidspunkt), derfor bør fylkeskommunen ta en tydelig eierrolle.» (Informant 5)

Informanten beskriver også ansvarsforholdet mellom fylkeskommunen og #vårtagder som uklar og forteller at aktørene i regionen som regel viser fylkeskommunen eller andre store aktører som starter denne type samhandlingsarena som 'eiere' av arenaene, før de selv velger å bidra i utviklingsarbeidet. Dette funnet tyder på at fylkeskommunen som har en sentral posisjon med autoritet også bør følge de strukturelle kriteriene som ligger i maktaspektet. For selv om de til rette legger for samhandlingsstrukturen gjennom sekretariatene i de ulike foraene, er spørsmålet om de bruker sin posisjonsmakt eller sin myndighet for å få til en samhandling (Bolman & Deal, 2018, s.236).

En annen informant forteller om de forventninger hen har til fylkeskommunens rolle i samhandlingsstrukturen, kan sees i sammenheng med funnet om tydeligere eierrolle og maktposisjon:

«Man er ofte litt usikker på fordelingsnøkkelen og derfor er det viktig at fylkeskommunen har overordnet styringsrolle for å skape en balanse når det kommer til arealregningsskapet. Hvis ikke kan dette skape konflikter mellom kommunene.» (Informant 7)

Gjennomgående funn er at kommunene på en eller annet måte samhandler uavhengig av #vårtagder, der flere av informantene forteller at de er usikre om samhandlingsstrukturen har en avgjørende effekt for å få til regionale satsninger. Det mange av informantene ser ut til å være enige om var at sammenslåingen til én fylkeskommune er med å gi positive effekter. Det er funn som ser med å understøtte fylkeskommunes «myndighet». En informant forteller følgende:

«Etter sammenslåingen har Agder fylkeskommunen blitt mer slagkraftig organisasjon, som regional aktør og at vi har blitt ett Agder det har vært veldig viktig. Jeg synes også at de har jobbet godt, både ledelse og politikere for å befeste fylkeskommunens posisjon i regionen. Jeg tror nok at vi har blitt en tettere region, ut ifra måten vi opplever at vi blir tatt imot på ute og hvordan vi opplever at det snakkes om hverandre.» (Informant 1)

Selv om funnene tilsynelatende viser at det er god stemning, hvor folk snakker med hverandre og ikke om hverandre, kommer det frem i flere intervjuer at endringsarbeidet til en viss grad avhenger av hvilke typer personligheter som sitter og faktisk har vilje og evne til å samarbeide. Dette kan sees i sammenheng av de egenskapene Cross og Thomas (2009, referert i Schiefloe, 2015), der de beskriver nettverksorganisasjoner ofte som *fragmenterte* og preget av det de kaller for *dominans*. Deres argumenter om at nettverk kan bære preg av funksjonelle, skiller og subkulturer av faglige klynger som skaper barrierer for fornyelse og innovasjon. I tillegg kan slike kulturer kan det være vanskelig å få til endringsarbeid, fordi noen sentrale aktører holder fast på eksisterende måter gjøre ting på.

En informant beskriver dette slik:

«Føler at det er god stemning, vi snakker med hverandre og ikke om hverandre gjennomgående. Så er det "kongen på haugen" igjen i en del sammenhenger. I visse fagfelt er

det veldig sterk eierskap. Vi kunne for all del vært mer opptatt av å dele, for da hadde vi involvert flere.» (Informant 10)

Slike tilfeller er det gjerne de som sitter på kilden til makt gjennom deres fagkunnskap og ekspertise som får «styre» gjennom at de sitter på uformell makt. Konsekvensene er at disse gruppene er med å ekskludere andre og dermed forhindre samhandling. Andre tilfeller som kommer frem i intervjuene er at konsulentfirmaer også ser ut som å sitte på høy grad av uformell makt gjennom deres fagkunnskap og evne til å løse viktige problemer. I et av intervjuene kommer frem at det var et konsulentfirma som hadde utviklet samhandlingsstrukturen, i det samme intervjuet kom det også frem at de ansatte som prøvde å gi motsatt råd ikke fikk gehør. Funnet kan muligens beskrive teorien om dette maktaspektet. Informanten forteller åpent om hendelsen:

«Jeg kalte inn til et krisemøte uker etter at jeg startet, der jeg tydelig la frem at en slik rigg lar seg ikke gjennomføre i praksis, men fikk ikke gehør. Det ble sagt at dette var bestemt og vedtatt, altså ingen omkamp på riggen.» (Informant 5).

Et annet motstridende funn var at akademia også, ifølge informanten, gitt samme beskjed om at det ville være vanskelig å gjennomføre en samhandlingsrigg på den måten, men det så ikke ut som om dere faglig kunnskap og ekspertise var kilde til makt. Dette kan kanskje forklares med at analytisk kunnskap er vanskelig å forstå og dermed blir det lettere for aktører å forfekte rådene man får. Funnet koblet til dette trekket er at akademia opplever at dere rolle er viktig for å opprettholde legitimiteten som en kunnskapsaktør, men presiserer med at de må da evne å formidle og posisjonere den rollen. En informant beskriver denne utfordringen på denne måten:

«Utfordringer ligger i det at forskere og offentlig organisasjoner egentlig ikke helt forstår hverandre. Snakker litt forbi hverandre. Organisasjoner opplever at akademia ikke forstår behov om praktiske løsninger, dermed blir de sett på som vanskelige å ha med å gjøre. Og motsatt opplever nok forskere at dere forskningsresultater ikke blir hensyn tatt og ignorert av organisasjoner. Dermed blir det uforenlig formidling og forståelig overføring.» (Informant 1)

En offentlig ansatt beskriver den samme utfordringen fra sitt ståsted:

«Det er et stort sprik når det gjelder kunnskap når man skal gjøre noe og praksisen når man operasjonalisere. Jeg tror at organisasjonen ikke forstår hva forskerne sier, også er det forskningsfeltet som egentlig ikke klarer å gripe fatt i problemstillingen til det offentlige godt nok. Kanskje forskningsfeltet griper i feil problemstilling.» (Informant 5)

Denne kilden til uformell makt gjennom *informasjon og ekspertise* ser ut til å styres av andre faktor også, dermed er maktspektet overlappende. Slike funn underbygger at det kan være andre kilder til makt, som *personlig makt* som gjør at enkelte personer og grupper får avgang til beslutningsarenaer (Bolman & Deal, 2018, s. 237). Slik forteller en informant:

«Føler at vi blir godt lyttet til som aktør i det strategiske råd, det er det å tilgjengelig gjøre den kompetansen i større grad. Både gjennom det at vi deltar på konferanser og videreutdannelse. Det viser seg at endringene skjer så fort at arbeidslivet søker etter å samarbeide med universitet fordi de trenger hjelp. Da er det jeg som kan videreformidle hva kan vi bidra med, hvilke kompetanser trenger arbeidslivet, hvordan til rette legge for det utover det vi allerede gjør, er det forskningsprosjekter som vi kan samarbeide om.»
(Informant 1)

Med kunnskap om at ikke all makt er negativ og ekskluderende, er det mulig å bruke kilder til makt som et virkemiddel for å fremme utvikling og samhandling (Bolman & Deal, 2018, s.236). Men som en informant fortalte er dette totalt på tvers av det vi sier man skal gjøre som organisasjon eller hva loven sier er måten å gjøre det på, men utvikling er relasjonelt. Videre legger informant til:

«Skal du få til endringer så handler det om det relasjonelle. Så da er spørsmålet om man har klart å få plassert de nøkkelpersonene med nødvendig sosial kapital. Det er snakk om folk med en viss autonomi, handlingsrom og sosial kapital i tett kontakt med hverandre sånn at de kan videreutvikle kapitalen.» (Informant 5)

5.2.4 Oppsummering og delkonklusjon

Den relasjonelle dimensjonen i sosial kapital har kvaliteter som ligger i selve relasjonene mellom nettverksaktørene. Faktorer som svake og sterke relasjonelle bånd, tillit- og

maktaspekter er grunnlaget for å sosiale prosesser og dermed fundamentet for å etableringen av sosial kapital.

Oppsummert kommer det frem at det ligger en kultur for å «stille opp» blant tverrsektorielle regionale aktører, selv om funnene viser til at mange av disse er fraværende i samhandlingsstrukturen #vårtagder. Videre viser funn fra intervjuene at aktører i det offentlige som i kraft av sine roller blir påvirket av Regionplan Agder 2030 verdsetter og prioriterer deltagelse på møtearenaen i større grad. Motsatt kommer de frem at beslutningstakere, eller de som sitter i nøkkelposisjoner, i mindre grad prioriterer deltagelse. Argumentasjonen kan beskrives med «arenakonflikt» der de samme menneskene og tematikk gikk igjen på de ulike plattformene.

Viktig forutsetning for å kunne lykkes med å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital er ulike aspekter av tillit og makt. Disse faktorene ligger som kvaliteter i relasjonene mellom deltagerne av samhandlingsnettverket- og samfunnet generell. Spesielt forståelsen om at tillit i relasjoner er selvforsterkende kan være et viktig bidrag for å styrke arbeidet med samhandlingsstrukturer (Wollebæk og Seggaard, 2011).

Selv om komparative studier viser til høyere grad av tillit i nordiske land (Wollebæk & Seggaard, 2011, s.33), viser funn fra de ti intervjuene at tillit har flere fasetter og kan være overlappende. Funnene viser at det er i større grad tillit mellom aktørene i kommune, der de største kommunene viser til størst grad av både overskridende og generalisert tillit. Et interessant funn er at tillit innad i organisasjonen med tilsynelatende stor grad av likhetstrekk, ikke gjenspeiler teorien om partikulær tillit. Det handler om tillit til faglig råd fra egne rekker og faglig råd fra akademia. Som drøftet viser disse trekkene til ulikheter i form av hvordan offentlig og forskerne klarer å snakke samme «språk». Tillit til det ukjente som akademisk kunnskap, både i og utenfor organisasjonen er et viktig premiss for å få til komplekse endringsarbeid som etableringen av samhandlingsstrukturen #vårtagder.

Dette trekket overlapper også maktaspektet, der nettopp dette med «språklige» utfordringer skaper en viss grad av usikkerhet. Sett bort ifra dette, ville akademia ifølge maktteorien sittet på kilde til uformell makt gjennom deres kunnskap og ekspertise.

Makt skjer på alle nivåer i organisasjonen i relasjoner mellom individer, grupper nettverk. Fordi makt ofte er midlet til å fremme egne interesser og måloppnåelse blir den sett på som negativ, men makt kan også være uformell der den brukes til å skaffe innflytelse for å fremme gjensidighet og samarbeid (Bolman & Deal. 2018, s.236).

«Klarer man å møtes ofte nok og ta tak i tingene også forebygge og drømme, så er man på riktig spor, for i hvert fall bygger man tillit som er premiss for å kunne samarbeide. Hvis man har færre møtepunkter, færre samhandlingsarenaer så oppstår det hver sitt og man snakker ikke sammen, koordinerer ikke ting.» (Informant 4)

Så i hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Gjennomgående virker det tilsynelatende at aktører på Agder samhandler med hverandre uavhengig av #vårtagder samhandlingsstrukturen, spesielt gjeldende er det for næringslivsaktørene. Selv om både tillit- og maktaspektet viser til mange positive effekter, er det flere potensialer som kan trekkes frem der det er behov for korrigering. Fordi fylkeskommunen i liten grad har klart å involvere de ikke-kommunale aktørene og tilsynelatende ikke har funnet sin form og struktur vil dette gjenspeile samhandlingsstrukturen.

5.3 Den kognitive dimensjonen av samhandlingsstrukturen

I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Viktige indikatorer på den kognitive sosial kapitalen er hvorvidt fylkeskommunen gjennom #vårtagder initiativet har klart å til rette legge for at aktørene i samhandlingsstrukturen skal samles om felles forståelse og at disse forplikter seg til samme prioriteringer. Regionplan Agder 2030 er målet og #vårtagder nettverksstruktur er virkemidlet for å samles om de felles utfordringer som er på Agder (Agder fylkeskommune, 2023).

Faktorer som formelle og uformelle normer og verdier vil bli trukket frem og drøftet opp mot funn fra intervjuene.

5.3.1 Formelle og uformelle normer og verdier

Nyere studier innen sosial kapital viser at forankring handler om hvorvidt nettverksaktørene har utviklet en form for felles forståelse og deler de sammen sett av verdi og normer (Nahapiet & Ghoshal s.244). Fordi både organisasjoner og nettverk består av enkeltindivider og grupper, kan disse også til en viss grad styres gjennom institusjonalisering som handler om formelle lover og uformelle normer og verdier (North, 1990, referert i Rypestøl, 2022).

Ifølge Wollebæk og Seggaard (2011) er det viktig å kunne historien for å kunne forstå omfanget av sosial kapital fordi det er en ressurs som er tidkrevende å utvikle. De viser til studier som til nå peker i retning av at sosial kapital er et produkt av historiske, strukturelle og institusjonelle faktorer (s. 45). For å få til en forankring i «kulturen» er det behov for både tid og tålmodighet, fordi høy grad av kognitiv sosial kapital er observert i nettverk der medlemmene deler kultur, «språk» og kulturelle koder (Rypestøl, 2022).

I en kjent studie viser Putnam (1993) til at endringsarbeid og det å institusjonalisere politisk atferd tar lang tid. «*Two decades are time enough to detect the impact of institutional reform on political behavior, but not trace its effects on deeper pattern of culture and social structure.*» (Putnam,1993, s. 185)

At det tar tid å skape felles forståelse og retning, kommer frem i intervjuene også. På spørsmålet om hvordan informantene opplever at fylkeskommunen gjennom #vårtagder har klart å skape en felles forståelse for de utfordringene som er i regionen, kommer det flere ulike svar. Funn viser en varierende grad av felles forståelse som kan direkte knyttes til arbeidet gjennom samhandlingsstrukturen #vårtagder. De fleste respondentene synes at det var for tidlig å si noen om effekter av nettverksstrukturen, fordi de opplever som at det er litt i «støpeskjeen» ennå. En mulig forklaring som kommer frem som kan ha påvirkning på dette er pandemien. En informant forteller om hvordan dette arbeidet har vært:

«*Den største utfordringen vi har er nok å få med alle innbyggerne med oss på den felles forståelsen om at det er flere områder som på klima og miljø der ting går for sakte i forhold til det grønne skiftet. Jeg mener at dette henger litt sammen med at vi har hatt to år med pandemi. Jeg tror det satt oss litt tilbake i det at vi skulle bygge et nytt Agder, vi skulle bygge #vårtagder.*» (Informant 6)

Utfordringen med forankringsarbeidet av #vårtagder er det flere funn på fra intervjuene. Et eksempel på dette er fra et intervju der en informant stiller seg spørrende om #vårtagder hadde kommuniserte tydelig nok til aktørene både innenfor og utenfor samhandlingsstrukturen at forankring tar lang tid og er et langsiktig arbeid. Videre tar informanten opp utfordringen med å etablere felles forståelse når mange aktører på tvers sliter med å snakke samme «språk». Hen utdyper:

«Dialogen på tvers av sektorer oppleves ofte som sprikete i forståelsen. Det er slik at nå man ikke forstår hverandre, så oppfattes den andre bare som «sur», «vanskelig» eller «de liker ikke oss». (Informant 5)

En annen kandidat forteller at det er generelt vanskelig både å kommunisere med og til hverandre, og sier at det er kan være årsaken til å vi ikke klarer å forenes om felles oppfatninger. Videre legger informanten til:

«Det utløser noe så enkelt som språk, som gjør at vi kan bedre kan snakke sammen. Vi forstår kunnskapen og hvordan den kan omsettes. Det å utnytte nettverket handler også om hvordan vi snakker i nettverkene, hvordan vi klarer å formidle vår egen kunnskap og kompetanse og bidrag inn i de nettverkene. At vi er i stand til å snakke et språk som samfunnet rundt oss forstår og synes er relevant og viktig.» (Informant 1)

«Med kommunikasjon tenker jeg at det er så komplekst at man ikke klarer å både kommunisere ut til de aktørene som skal være med og de som er med. Hva er forskjellen mellom det ene og det andre? Den måten som det kommuniseres på er blitt for vanskelig uoversiktlig fremdeles.» (Informant 1)

Mange av informantene forteller om språklige barrierer i form av å snakke forbi hverandre og kompleksiteten ved kommunikasjon når de blir spurt om sin opplevelse av en felles forståelse. Dette samsvarer med det teorien beskriver om at kognitiv sosial kapital blir påvirket av det språklige aspektet og hvordan kulturelle koder blir uttalt (Rypestøl, 2022). Språklig barriere ble også drøftet i kapittel 5.2.2, der trekket ble drøftet opp mot maktaspektet. Dette viser til tydelig indikasjoner om at språk og kommunikasjon er en kompleks faktor. Dermed kan det være krevende å få til en felles forståelse hvis aktørene i regionen ikke «lærer» seg å snakke samme språk. Dette tydelig i flere av intervjuene, der informantene uttaler at selv om Agder

er en liten region, er det allikevel krevende å samles om felles forståelse. Informanten utdyper dette:

«Når det kommer til den kognitive avstanden, altså om region har klart å forenes om samme tankegang settes det et stort spørsmålstegn. For geografien og infrastruktur spiller en rolle, men samtidig som det også koker ned til viljen og evnen til de som sitter i de funksjonene i de beslutningsorganene som skal få det til.» (Informant 1)

Den kognitive avstanden tydeliggjøres i et av intervjuene. Her beskriver respondenten at det har vært for kort tid etter fylkeskommunens sammenslåing til å gjøre endringsarbeid. Det kan også forklare at det har vært krevende å få til en god forankring av satsningene i Regionplan Agder 2023

«Vi har jo det eksempelet at ordførere rundt om i kommunen og fylkesordføreren møter på mange steder, men som klarer man ikke å gå tilbake og få den forankringen i sin egen kommune og kommunestyret. Det kan også være vanskelig i en egen bedrift også, så det er en sånn krevende oppgave her i forhold til å og treffe på nok informasjon ut til å få en god forankring.» (Informant 6)

Denne utfordringen kan være relatert til funn gjort i et annet intervju, der informanten forteller om en opplevelse av at fylkeskommunen gjennom #vårtagder har klart å skape en felles forståelse om Agders felles utfordringer og målsettinger for noen, men ikke for alle. Hen påpeker at det ikke var mulig å se at selve samhandlingsstrukturen hadde bidratt til å nå målene i Regionplanen. Informanten argumenterer med å si:

«Forankringen er ikke god nok. Samhandlingsstrukturen ble lansert for raskt, og var for dårlig forankret, både i regionen, men særlig internt i organisasjonen. Samhandlingsstrukturen var dessuten ikke samskapt med regionens aktører. Det ble gjort en forankringsrunde – og dette er ikke godt nok for en struktur av denne størrelse og med de ambisjoner som følger.» (Informant 5)

Et annet funn kan tolkes på samme måte, der #vårtagder blir oppfattet som et verktøy for iverksettingen av Regionplanen og ikke direkte et virkemiddel for å skape felles forståelse og satsinger. Informanten legger til hen opplever at Agder fylkeskommune har forståelse for de

utfordringer som ligger i Østre Agder og forteller at de har en ganske sammenfallende virkelighetsoppfattelse. Informanten legger til:

«Det vi synes er veldig viktig var at vi stor grad ble involvert i jobbingen med den fremtidige regionplanen. Så det tror vi bidro til et godt eierskap i store deler av fylket. På mange felt ser vi at utviklingen har gått i tråd med Regionplan Agder. Så kan man alltid diskutere om det er på grunn av regionplanen eller andre faktorer, men det samsvarer godt mellom utviklingen og ønsket utvikling.» (Informant 10)

Selv om det er flere funn som beskriver utfordringer rundt både etableringen av samhandlingsstrukturen og dannelsen av felles forståelse blant regionens aktører, er det også mange funn som viser til positive ringvirkninger av at fylkeskommunene har blitt slått sammen. Det er generelt enighet om at sammenslåingen har gjort Agder fylkeskommunen mer slagkraftig som organisasjon og som regional aktør. Det kommer frem at dette har vært viktig for å samles om felles satsinger.

«Mer positiv kraft i fylkeskommunen. Det har skjedd veldig mye med sammenslåingen, det er helt riktig å ha ett fylket. Enig med Regionplan 2030, men det kan godt spisses mer. Fylkeskommunen kunne godt tatt en større rolle når det kommer til det koordinere rollen.» (Informant 7)

En informant i en sentral roll forteller at hen ikke opplever at #vårtagder er godt nok forankret ned til den enkelte kommunes representanter som igjen greier å formidle det videre. En annen informant legger til at det ikke kan kommuniseres nok at man ønsker å gå en felles vei. Det er nettopp disse handlingene som kan være med å bygge den kognitive sosiale kapitalen:

«... man kan ikke kommunisere nok at man ønsker å gå en felles vei og være til for alle, så det å forankre denne type satsing enda mer inn, ikke bare mot ledere, mellomleder som sitter i næringsmiljøgruppene, men mot ungdommens bystyre i kommunene. Det å få den oppvoksende generasjon tydelig inn og kommunisere med og for de i #vårtagder det blir viktig, og det er jo fremtiden.» (Informant 4)

Flere av intervjuene viser at selv om aktørene i Agder er klar over og er enige om at det er flere regionale utfordringer som er vanskelige å jobbe med, viser undersøkelsen også at det er krevende å få alle regionale aktører til å prioritere ressurser til samme tid. Flere av

informantene etterlyser næringslivet i samhandlingsarenaer og de stiller seg spørrende om fylkeskommunen har klart å være relevant nok. En informant forteller at næringslivet i dag oppfatter fylkeskommunen som perifer. En annen informant beskriver situasjonen slik:

«Jeg sitter også som styreleder i private virksomhet og det er tydelig at de er opptatt av sin virksomhet, men ser nok ikke helt sin posisjon og rolle i det regionale utviklingen og regionalplanen. Så igjen, har ikke budskapet nådd frem til de små private virksomhetene (SMB). Så har man næringsforeninger og klynger som er tett koblet på fylkeskommunen, store bedrifter som kjenner til virkemiddelapparater som fylkeskommunen er en del av. Men den gjevne SMB har nok ikke #vårtagder og regional utvikling på agendaen.» (Informant 1)

«De mindre aktørene i næringslivet må forstå hvor viktig dette er. For små bedrifter er det vanskeligere å sette av nok tid til å delta på sånne ting. Utfordringene er å få til den felles forståelsen om at #vårtagder er et prosjekt for å løfte vår region» (Informant 6)

Det kommer frem i flere av intervjuene at endringsarbeidet med å løse de store samfunnsutfordringene går for seint. Mange av informantene ønsker å se resultater fremfor konkrete handlinger fylkeskommunen gjør gjennom #vårtagder samhandlingsstrukturen. Mens det ser ut som om pandemien har forsinket endringsarbeidet og forankringen inn mot de lokale kommunene og bystyre rundt omkring i regionen, peker andre respondenter på at fylkeskommunen inviterer bredt til felles møter med spennende og viktige temaer. Selv med pågående arbeidet, forteller en informant følgende:

«De er ikke med på det samme laget i like stor grad og vi ser jo det når vi inviterer til felles møter med spennende og viktig tema, så er det kanskje ikke nødvendigvis de riktige aktørene som kommer. Selv om vi allerede ser at noe er styrket, så er det for tidligst å si at dette er en stor suksess, men vi er på riktig spor tenker jeg.» (Informant 6)

Flere funn i intervjuene peker på at Agder er fragmentert på den måten at regionen består av både store, mellom store og mindre kommuner. En informant oppsummer og beskriver hvorfor hen tror det er en utfordring å samles om en felles vei:

«Den største utfordringen er at Agder i seg selv er ganske fragmentert, regionen består av en veldig stor kommune, mellomstore kommuner og flere mindre kommuner. Det gjør at det blir

ganske skjevt i forhold til når vi skal påvirke ulike saker og jobbe med ulike saker. Det tenker jeg er en utfordring som Agder har og når man da skal lage en plan som skal favne både stor kommune og disse andre kommunene så kan det være at planene blir for generelle, fordi det er så ulikt grunnlag for å kunne samle seg.» (Informant 3)

5.3.2 Oppsummering og delkonklusjon

Den kognitive dimensjonen i sosial kapital er med å beskrive selve innholdet i relasjonene i nettverksgrupper og organisasjoner. Kognitiv sosial kapital er en ressurs som blant annet fremmer endringsviljen til medlemmene i en nettverksgruppe, eller i dette tilfellet de ulike regionale aktørene. Ifølge Nooteboom et al., (2007, referert i Rypestøl, 2022) kan for høy grad av konsensus i nettverksgruppene føre til blindsoner og ekskludering, dermed forhindre mulige utvikling og innovasjon i regionen.

Så, hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Det er mange trekk i sosial kapital som overlapper hverandre, spesielt påvirker flere aspekter ved makt hvordan uformelle normer og verdier utvikles. Det at samhandlingsstrukturen skal favne bredt og på tvers av fag og sektorer, gjør at barrierer som språk det vanskelig å utvikle felles forståelse. Denne utfordringen kan sees i sammenheng med det Wollebæk og Seggaard (2011) har kommet frem til, at kvaliteter som delte formelle og uformelle normer og verdier utvikles ikke over natta. Kognitiv sosial kapital er en ressurs som er tidkrevende å utvikle og er betinget av historiske, strukturelle og institusjonelle faktor (s.45).

Et annet funn er at forståelse og meningsdannelse går hånd i hand. At aktørene ikke forstår hverandre og snakker samme «språk» ser ut til å skape en kognitiv avstand. Det handler om aktørenes vilje og evne til å prøve å forstå hverandre, og innsatsen de bringer inn for å skape felles forståelse og gjensidig forpliktelse. Hindringer som dette vil kreve større innsats med å få alle til å bidra, når kognitiv avstand blant dem som sitter i de beslutningsorganene er med å påvirke negativt til samhandling og arbeidet med Regionplanen Agder 2030.

Viktige indikatorene som kommer frem i funnene er at offentlige aktører i stor grad deler den samme forståelsen om utfordringene som er skissert i Regionplan Agder 2030. Utfordringen ligger i at planene kan være for generelle. Fordi Agder er en fragmentert (informant 3) region

er det kanskje behov for å gjøre tilpasninger for at de som sitter i beslutningsorganene skal kjenne seg igjen. En annen utfordring er at fylkeskommunen kanskje ikke har klart å gjøre seg relevant nok for næringslivsaktørene, og dermed blir den kognitive avstanden til disse aktørene større.

For å lykkes med å utvikle kognitiv sosial kapital, må fylkeskommunen i større grad evne å samle de ulike aktørene på tvers, og jobbe med å bygge ønsket kultur. Gode ringvirkninger etter fylkessammenslåingen og nettverksbasert arbeid gjennom #vårtagder viser til en viss grad at de endringer som har skjedd går i riktig retning. Forståelsen er bygd på en informants utsagn:

«Jeg opplever at Agder fylkeskommune har forståelse for våre utfordringer. Vi har en virkelighetsoppfattelse som er ganske sammenfallende.» (Informant 10)

6 KONKLUSJON OG VEIEN VIDERE

I dette avsluttende kapittelet vil jeg først trekke frem delkonklusjonene på forskningsspørsmålene og deretter kort presentere hovedfunnene knyttet til strukturell, relasjonell og kognitiv sosial kapital som er analysert og drøftet frem i forrige kapittel.

Videre vil jeg bruke det analytiske rammeverket for sosial kapital som verktøy for å argumentere frem i hvilken grad fylkeskommunen har fått til en koordinert endring gjennom #vårtagder samhandlingsstrukturen og om #vårtagder er en fremtidsrettet nettverksmodell for samfunnsutvikling eller bare et luftslott?

“Two decades are time enough to detect the impact of institutional reform on political behavior, but not trace its effects on deeper pattern of culture and social structure.”

(Putnam, 1993, s. 185)

I sin studie «Making Democracy Work» beskriver Putnam (1993) at endringer og utvikling av samfunnet og institusjonelle systemer ikke er lett å drive frem og vanskelig å evaluere. Selv om dette tilfellet, er det allikevel nyttig å gjøre en evaluering. En «fot i bakken» kan gi viktig

innsikt for å gjøre nødvendige justeringer underveis. For er det noe historien forteller oss så er det at endringsprosesser er krevende, men at de samfunnene som evner å bygge opp sosial kapital har bedre forutsetninger for å lykkes med omstilling og arbeidet med å løse komplekse samfunnsutfordringer (Wollebæk & Seggaard, 2011).

Forskningsspørsmålene er knyttet til de ulike dimensjonene i sosial kapital og dermed tar hvert forskningsspørsmål for seg ulike faktor og trekk ved sosiale prosesser. Før jeg skal svare på problemstillingen, vil jeg først oppsummere mine tre delkonklusjoner og deretter presentere mine hovedfunn under hvert av forskningsspørsmålene.

1. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Slik funnene er drøftet frem i lys av litteraturen, fremkommer det flere indikasjoner på at fylkeskommunen til en viss grad har jobbet systematisk med å tilrettelegge for å styrke strukturell sosial kapital gjennom informasjonsdeling og tilrettelegging for at ulike aktører møtes. Funnene viser at mange informanter viser til nytteverdien av å delta på nettverksmøtene for å etablere nye relasjonelle koblinger (svake bånd) til andre regionale aktører. Blant disse var det noen som først og fremst så nytten av å pleie eksisterende relasjoner (sterke bånd). Uavhengig av kvaliteter i nettverksbyggingen fremkom trekk ved strukturelle dimensjonen i sosial kapital som viser til positive effekter gjennom #vårtagder samhandlingsstrukturen.

Et positiv trekk som kom frem i undersøkelsen var at disse møtearenaene ble sett på som viktige for å styrke allerede etablerte koblinger. Denne egenskapen og kvaliteten ved sosial kapital gjør koordinering av samhandling mellom aktører på tvers av fag og sektor lettere. Selv om fylkeskommunen til en viss grad har lyktes med å tilrettelegge for interaksjon og relasjonsbygging, kommer det frem at dette stort sett gjelder offentlige aktører. Funnene viser at #vårtagder samhandlingsstruktur og møteforaene ikke oppleves som relevante nok for at aktører fra næringslivet ønsker å prioritere sine ressurser.

Hovedfunn:

- To fremtredende funn var at de som sitter i funksjoner i beslutningsorganene som allerede jobbet i ulike nettverk så mindre nytte av å prioritere nettverkssamlingene.

- Mens de som ikke hadde ledende stillinger (ildsjeler), men som i kraft av sine roller fikk jobbe med relasjonsbyggende aktiviteter opplevde større nytteverdi og synergieffekt av å delta på nettverkssamlingene.
- Arenakonflikt: flere av informantene trakk frem at det var mange av de samme menneskene og tematikk som gikk igjen på de ulike plattformene. Blant annet ble det foreslått bedre koordinering mellom KS og fylkeskommunes som plattform for informasjonsdeling og møtearena.
- Næringslivsaktører (SMB) er i stor grad fraværende, dette skaper store skjevheter og dermed en konkret hindring for kollektivt samspill og innovasjon.

2. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke relasjonell sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

Den relasjonelle dimensjonen peker på de kvalitetene som ligger i de sosiale relasjonene mellom nettverksaktørene. Gjennomgående viste funn i intervjuene at mange regionale aktører på Agder til en viss grad samhandlet med hverandre uavhengig av #vårtagder samhandlingsstrukturen. Det som kommer frem er at de fleste samarbeid som involverer næringslivsaktører skjer i den enkelte kommune og ikke så mye på tvers av kommunegrensene, utenom det interkommunale samarbeidet gjennom Østre Agder-samarbeidet.

Viktige trekk ved denne dimensjonen er at tillit er en viktig forutsetning i sosiale prosesser og avgjørende for å bygge sosial kapital. Tilsynelatende virker det som om tillitsfaktoren i stor grad blir påvirket av fragmenteringen som ligger i den tverrsektorielle samhandlingsstrukturen som er på Agder. Det vil si «fremmedgjøring» i form for språklige barrierer og ulike maktspekter som er tilstede i både i horisontale og vertikale nettverk (Putnam, 1993, Wollebæk & Segard, 2011, s. 34).

Selv om både tillit- og maktspektet viser til mange positive effekter, er det flere potensialer som kan trekkes frem der det er behov for korrigerende. Fordi fylkeskommunen i liten grad har klart å involvere de ikke-kommunale aktørene, vil det være mer krevende å få til tillitsrelasjoner på tvers av fag og sektor som er selvforsterkende og kan bidra til å styrke nettverksamarbeid (Wollebæk & Segard, 2011, s. 33).

Hovedfunn:

- Det er en kultur for å «stille opp» blant tversektorielle regionale aktører, selv om funnene viser til at mange av disse er fraværende i samhandlingsstrukturen #vårtagder.
- Funnene viser at det er i større grad tillit mellom aktørene i kommune, der de største kommunene viser til størst grad av både overskridende og generalisert tillit.
- Tillit innad i organisasjonen med tilsynelatende stor grad av likhetstrekk, gjenspeiler ikke teorien om partikulær tillit. Det handler om at tillit til faglige råd fra egne rekker og faglige råd fra akademia ikke er til stede.
- Fragmentering i form av tverrfaglighet og «språklige» utfordringer gjør det vanskelig for de ulike regionale aktørene å bygge gjensidig tillit og felles forståelse.
- Ulike former for makt, og kilder til makt, er tett koblet til tillit, nettverk og sosial kapital.
- Mye bonding sosial kapital der de som har en aller annen form for makt kanskje bruker møtearenaer som mulighet til å bygge allianser for å «pleie» eksisterende relasjoner.

3. I hvilken grad, og på hvilken måte har fylkeskommunen lyktes i å tilrettelegge for å styrke kognitiv sosial kapital gjennom nettverksmodellen #vårtagder?

De kognitive trekkene ved sosial kapital handler om hvordan formelle og uformelle normer og verdier har formet kulturen innad i nettverksgrupper og –organisasjoner. Dette er en ressurs og drivkraft for å motivere og mobilisere nettverksaktører til kollektive handlinger gjennom felles forståelse og gjensidige forpliktelse. Kognitiv sosial kapital er tidskrevende å utvikle, samt at den er betinget av historiske, strukturelle og institusjonelle faktorer (Wollebæk & Segard. 2011, s.45).

Analyse av funnene viser at regionale aktører på Agder har samme oppfattelse om de regionale samfunnsutfordringene, men at de ikke deler samme visjon og verdier. Dette kan ha noe med at Agder er en fragmentert region og at de språklige utfordringene gjør det vanskelig å danne felles forståelse. Det kommer frem at disse utfordringene er med på å påvirke flere trekk og dimensjoner i den sosiale prosessen. Så for å lykkes med å forsterke kognitiv sosial kapital, må fylkeskommunen i større grad evne å samle de ulike aktørene på tvers, finne felles språk og jobbe med å bygge ønsket kultur. Gode forutsetninger som gir positive ringvirkninger, er fylkessammenslåingen og nettverksbasert arbeid gjennom #vårtagder. Funn viser at endringene som har skjedd til en viss grad peker i riktig retning.

Hovedfunn:

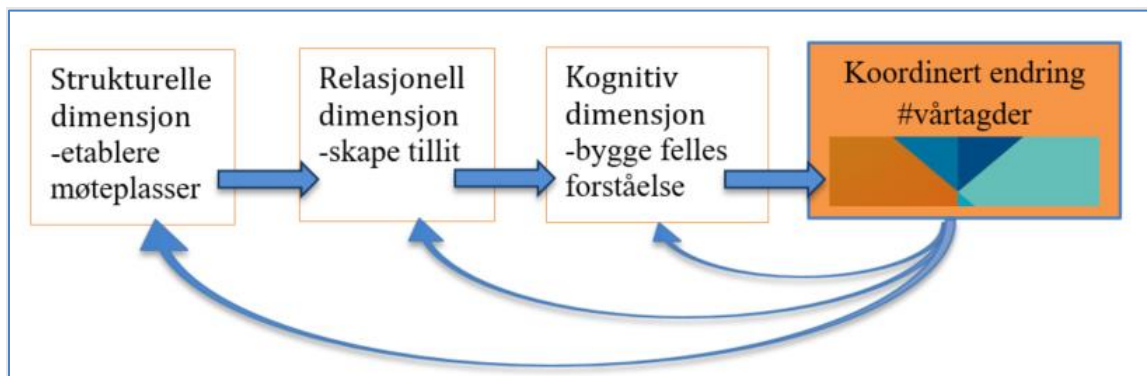
- Det at samhandlingsstrukturen skal favne bredt og på tvers av fag og sektor, skaper språklig barrierer som gjøre det vanskelig å utvikle felles forståelse og kultur.
- Viktige indikatorene som kommer frem i funnene viser at offentlige aktører i stor grad deler den samme forståelsen om utfordringene som er skissert i Regionplanen Agder 2030.
- Strategisk råd har hatt utydelig mandat som har ført til forvirring, forsinkelser og frustrasjon i arbeidet med etableringen av #vårtagder samhandlingsstrukturen.
- I fylkeskommunesammenslåingen, der to ulike kulturer fusjoneres, har ikke tiden vært tilstrekkelig for å gjøre endringsarbeid.
- Det kommer frem at geografiske avstander, men også sprik i endringsviljen, til de som sitter i funksjoner i beslutningsorganene gjør det krevende å samles.

I hvilken grad fylkeskommunens initiativ med #vårtagder har lyktes med å stimulere til endringer i hvordan regionale aktører samarbeider, samhandler og samskaper, er viktige indikatorer for hvorvidt fylkeskommunen har fått til en «koordinert endring» gjennom nettverksmodellen #vårtagder. Den sosiale prosessen kan sees på som en interaktiv prosess, der effekten av koordinert endring er med å styrke samhandlingsstrukturen og oppgradere den sosiale kapitalen som ligger i regionen. Det vil si at vellykkede samarbeid vil kunne skape selvforsterkende effekter og sterke bånd mellom ulike aktører (Norman et al., 2014).

«Social capital refers to features of social organization such as networks, norms and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit.» (Robert Putnam, 1993, s.167).

Med utgangspunkt i forskning om å bruke trekk ved sosial kapital som et virkemiddel for å oppgradere regionale ressurser som viljen og evnen til å jobbe med bærekraftig samfunnsutvikling gjennom tverrsektoriell samhandling (Rypestøl, 2022). Gjennom å bruke sosial kapitalens tre dimensjoner som et analytisk rammeverk har jeg evaluert #vårtagder samhandlingsstrukturen fra et innovasjonsperspektiv. Resultatet er på ingen måte to streker under svaret, men slik Putnam (1993) beskriver sosial kapital åpner den opp for å utvikle evne og vilje til å samhandle, dermed viser den til positive trekk for arbeidet med samfunnsutvikling (Wollebæk & Segard, 2011, s.27).

Figuren viser sosial kapital som en interaktiv prosess, der de ulike dimensjonen til en viss grad overlapper hverandre, er selvforsterkende og styrker hverandre.

Figur 4. Dannelse av sosial kapital gjennom den sosiale prosessen for å muliggjøre en koordinert endring. Analytisk modell er inspirert av «Analytical framework of the role of social relations in regional industrial restructuring» Rypestøl, 2022

Slik sosial kapital har blitt fremstilt og redegjort, kan sosial kapital komprimeres ned til tre komponenter som *nettverk* i den strukturelle dimensjonen, *tillit* i den relasjonelle dimensjonen og *normer* i den kognitive dimensjonen. Der de to viktigste byggesteinene i sosial kapital er nettverk og tillit (Wollebæk og Segard, 2011).

Ved å se på sosial kapital på denne måten, kan vi se hvilke hindringer og muligheter som ligger til i et lokalsamfunn eller region. Å skape samhandling i et komplekst og fragmentert region som Agder, der effekten av bærekraftig samfunnsutvikling krever tverrfaglig samarbeid mellom ulike regionale aktører både fra offentlig- og privatsektor, academia, andre aktører som frivillighet og organisasjoner, er ikke enkelt. Fordi organisasjonsnettverk, som i dette tilfellet Agder regionen, er fragmentert og de regionale utfordringene er territorielt grenseoverskridende, kan dette være en krevende oppgave for en nyetablert fylkeskommune.

Hindringer som mål- og interessekonflikter, kultur- og rolleforståelse, «språklige» barrierer både mellom kommunene, næringslivet og det offentlige ser ut til å være noen av årsakene til at det har vært og er krevende å mobilisere, involvere og samle ulike aktører i samfunnet til store felles satsinger innen sosial bærekraft og regional samfunnsutvikling.

Faktor som tillit virker også til å være fragmentert i direkte relasjon til maktaspektet.

Datamaterialet viser til flere funn som peker på ulike aspekter ved tillit og makt i ulike roller

og posisjoner i ulike grupper, nettverk og organisasjoner. Dermed ser det ut som at maktaspektet er mer utpreget i slike regionale samhandlingsstrukturer enn i et isolert organisasjonsnettverk (Cross & Thomas, 2009, referert i Schiefloe, 2015).

Et annet viktig funn som Cross og Thomas (2009) presiserer, og som til en viss grad også er gjeldende i dette tilfellet, er barrierer som *dominans*. Det handler om at sentrale aktører, som sitter i posisjoner med uformell makt, holder fast på tidligere sannheter og tradisjoner.

Dermed er deres endringsmotstand en hinder for å jobbe frem nye måter å løse komplekse samfunnsutfordringer på (Schiefloe, 2015). Ifølge Foucault (1975, referert i Bolman & Deal, 2018, s. 234) finnes makt i alle nivåer i organisasjoner, dermed finnes det ikke noe makt fritt rom. Videre argumenterer han for at makt politisk sett ikke alltid er negativ og ekskluderende, men at den kan være produktiv og virkelighetsskapende (s. 234). Sett fra et samfunnsperspektiv vil det kanskje være mulig å bruke den produktive makten og kilder til makt som et virkemiddel for å fremme utvikling og samhandling?

6.1 Veien videre

Denne oppgaven har kanskje til en liten grad bidratt til nye perspektiver og nye måter å koble flere teorier og fagfelt på. Likevel har funn fra de ti intervjuene, sett i lys av nettverk- og sosial kapital teorier, gitt verdifull innsikt om hvordan tverrsektorielle aktører tenker og handler i samhandlingsstrukturer. Det har vært både krevende og nyttig å analysere deres atferd fra et sosial kapital perspektiv. Utfordringene ligger i det at flere trekk ved sosial kapital og dimensjonene har en overlappende effekt, og det er dermed ikke alltid lett å isolere funn som er koblet til de ulike dimensjonene i sosial kapital.

Er det mulig at fylkeskommunen kan bruke den innsikten som har kommet frem i oppgaven for å bedre koordinere og påvirke de sosiale prosessene til fordel for arbeidet om bærekraftig samfunnsutvikling i regi av Regionplan Agder 2030?

Ifølge litteratur innen innovasjon og sosiale nettverk avhenger innovasjonskapasitet til en viss grad av sosiokulturelle grunnlag. Tilsynelatende er det slik at økonomiske aktører opptrer og nærer ideologisk og sosialt innenfor egne kulturelle rammer. Ifølge Knudsen (2016, s.128),

gir dette kulturelle rammeverket føringer for hvordan det er legitimt å opptre, dermed preges den økonomiske atferden av formålsrasjonell atferd som igjen kjennetegner kapitalismen. Nyere forskning utvider denne tankegangen med å vise til at innovasjon ikke skjer innenfor kulturelle rammer, men i bruddflatene mellom dem (Knudsen, 2016, s.129).

Denne sosiokulturelle forståelsen gir oss nyttig kunnskap om hvilke motivasjoner næringslivsaktører styres etter og hvilke virkemidler som kan iverksettes for å stimulere disse til å delta i tverssektorielle samhandlingsstruktur.

Kan høyere grad av overskridende tillit og positiv delegerende makt konstruktivt skape nødvendig drivkraft og engasjement, i både horisontale og vertikale nettverk, for å styrke sosial kapital i samfunnet? Dette spørsmålet har jeg selv ikke nok innsikt til å svare på, for både teorier innen makt og motivasjon er brede og oppfattende. Derfor kan det være interessant å utforske nærmere hvordan motivasjon forholder seg til maktaspektet i et sosial kapital kontekst.

7 REFERANSELISTE

- Agder fylkeskommune (2023, 03. mars). #vårtagder- Regional struktur for samhandling i Agder. <https://agderfk.no/vare-tjenester/regionplan-agder-2030/vartagder/regional-struktur-for-samhandling-i-agder/>
- Agder fylkeskommune (2023, 03.mars). Utfordringer og muligheter for Agder i 2019. Utfordringer og muligheter for Agder i 2019 - Agder fylkeskommune (agderfk.no)
- Agder fylkeskommune. (2023). Regionalplan Agder 2030. *Attraktiv, samskapende og bærekraftig*. https://agderfylkeskommunen.no/_f/p1/i4d721a77-52f4-49e3-ba9e-42cb0c5a8b4e/regionplan-agder-2030.pdf
- Bolman, L. G., Deal, T. E., Skaug, M., & Thorbjørnsen, K. M. (2018). *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse: strukturer, HR, politikk og symboler* (6. utg., p. 558). Gyldendal.
- Fitjar, Isaksen, A., & Knudsen, J. P. (2016). Politikk for innovative regioner (p. 288). Cappelen Damm.
- Fløysand, & Sjøholt, P. (2007). Rural Development and Embeddedness: The Importance of Human Relations for Industrial Restructuring in Rural Areas. *Sociologia Ruralis*, 47 (3), 205–227. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2007.00438.x>
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Guribye. (2018). Co-creation of Linking Social Capital in 'Municipality 3.0' *Journal of Civil Society*, 14(1), 77–93. <https://doi.org/10.1080/17448689.2017.1402857>
- Hernes, G. (2007). Med på laget: om New Public Management og sosial kapital i den norske modellen (Vol. 2007:09, p. 154). Fafo.
- Hvinden, B., et al (2005). *Sosial kapital*. Norges Forskningsråd.
- Jacobsen, D. I. (2014). Interkommunalt samarbeid i Norge: Former, funksjoner og effekter. Bergen: Fagbokforlaget
- Jacobsen, D.I. (2015) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* (3.utg.). Cappelen Damm.
- Karlsen, J. (2010) Regional complexity and the need for engaged governance, *Economiaz*, 74, 91-111
- Malecki, E. J. (2012). Regional Social Capital: Why it Matters. *Regional Studies*, 46(8), 1023-1039. doi: 10.1080/00343404.2011.607806

- Nahapiet, & Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *The Academy of Management Review*, 23(2), 242–266.
<https://doi.org/10.2307/259373>
- Normann, R. H., Fosse, J. K., Isaksen, A., & Jakobsen, S.-E. (2014). Kunnskapsgrunnet for klyngeprogrammene og delmål 3: «Flere innovative næringsmiljøer» (pp. 93). R&D-report 1/2014. Kristiansand: Agderforskning.
- Putnam, Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy* (pp. XV, 258). Princeton University Press.
- PwC. 2019: «*Evaluering av Regionalplan Agder 2020*». Rapport. PwC AS
- Regjeringen. (2022, 01.juni) *Bærekraftsmålene*. https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-byggeiendom/plan_bygningsloven/planlegging/fagtema/baerekraft_i_planlegging/id2846205/?expand=factbox2846212
- Regjeringen. (2018). Rapport fra ekspertutvalg. Regionreformen. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/2ac32be8629541259acade7d15d9451e/regionreform---rapport-fra-ekspertutvalget.pdf>
- Regjeringen. Meld. St. 40 (2020–2021). *Mål med mening— Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-40-20202021/id2862554/?ch=1>
- Rypestøl, J. O. (2022). Exploring the social dimension of regional industrial restructuring. In *Rethinking the Social in Innovation and Entrepreneurship* (pp. 43-66). Edward Elgar Publishing.
- Røiseland, A. & Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring – governance på norsk* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Schiefloe. (2015). Sosiale landskap og sosial kapital: nettverk og nettverksforskning (2. utg., p. 284). Universitetsforl.
- Wollebæk, D. Seggaard, S.B. (2011). Sosial kapital- hva er det og hvor kommer det fra? *Sosial kapital i Norge* (s. 25-49). Cappelen Damm akademisk.

Vedlegg nr. 1 Intervjueguide

Masteroppgaven har som hensikt å forske på effekten av bruk av nettverksmodell som et virkemiddel for å øke samhandlingsgraden blant tversektorielle aktører på Agder.

- Anonymitet
- Tid: 30-45 min
- Lydopptak

Intervjuguide

Bakgrunn

1. Ditt arbeid og rolle:

Samfunnsutvikling

2. I hvor stor grad opplever du at #vårtagder skaper en felles forståelse for Agder sine felles utfordringer og målsettinger?

Svært liten grad	Liten grad	Nøytral	Stor grad	Svært stor grad
------------------	------------	---------	-----------	-----------------

- Er du enig i prioriteringene og målsettingene som er satt i Regionplan 2030?
 - Opplever du at #vårtagder bidrar til en mer helhetlig samfunnsplanlegging for regionen i helhet?
3. Kan du nevne noen tiltak/ aktiviteter som er satt i gang der du mener har gjort en forskjell for samfunnsutviklingen i region?
- Har du vært direkte/ indirekte involvert?

Samhandling/sosial kapital

4. Kan du fortelle litt om med hvem, hvor og hvordan din organisasjon skaper endring og resultater?
5. I hvor stor grad blir ditt arbeid påvirket av samhandlingsstrukturen #vårtagder? (direkte/ indirekte gjennom forumene eller nettverkene).

Svært liten grad	Liten grad	Nøytral	Stor grad	Svært stor grad
------------------	------------	---------	-----------	-----------------

- Har du deltatt i noen av samlingene som har blitt arrangert?
- Hvis ja, fikk du noen nye relasjoner (utvidelse av egen nettverk)?

6. Hvordan opplever du at samhandlingsstrukturen #vårtagder drar nytte av interaksjonen med andre?
7. I hvor stor grad opplever du at disse «sosiale aktiviteter» er med å skape synergieffekt og nye relasjonelle koblinger mellom aktørene? (nettverksbygging)

Svært liten grad	Liten grad	Nøytral	Stor grad	Svært stor grad
------------------	------------	---------	-----------	-----------------

8. I hvor stor grad prioriterer du/din organisasjon deltagelse i samhandlingen i disse foraene/nettverkene?

Svært liten grad	Liten grad	Nøytral	Stor grad	Svært stor grad
------------------	------------	---------	-----------	-----------------

9. Hvilken av koblingene gjennom nettverksmodellen #vårtagder har vært de viktigste for din virksomhet og arbeidet med å løse samfunnsutfordringer?

Effekt/nyttig

10. Hvor stor nytte ser du av å samles med andre kommuner, sektorer og bedrifter fra hele regionen på denne måten?

Svært lite viktig	Lite nyttig	Nøytral	Nyttig	Svært nyttig
-------------------	-------------	---------	--------	--------------

11. Hvor nyttig/ relevant opplever du #vårtagder som plattform for samhandling.

Svært lite viktig	Lite nyttig	Nøytral	Nyttig	Svært nyttig
-------------------	-------------	---------	--------	--------------

- a. Etter din mening, oppnår #vårtagder sitt formål om å etablere arenaer for samhandling?
- i. -Faglig nettverksstruktur
 - ii. -Fora/arena/møteplasser
 - iii. -Koblinger og nettverksbygging

12. Hvorvidt mener du at samhandlingsstrukturen #vårtagder har bidratt til en mer positiv holdning til regionalt samarbeid?

13. Etter din mening, bør noe vært gjort annerledes? Noe du savner med dette samhandlingsstrukturen eller forventninger du har for videre arbeid?

Vedlegg nr. 2 Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

Regional samhandlingsstruktur- samfunnsutvikling i Agder

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forske på om samhandlingsstrukturen og nettverksmodellen **#vårtagder** faktisk bidrar til å fremme samfunnsutvikling i Agder regionen? I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet for studien er å se på etableringen av samhandlingsstrukturen og nettverksmodellen **#vårtagder** og hvordan denne regionale samhandlingen på tvers av sektorer og fagområder kan være et virkemiddel for å løse komplekse samfunnsutfordringer, og samtidig styrke Agders posisjon nasjonalt. Studien skal basere seg på kvalitativ tilnærming gjennom intervjuer og dokumentanalyse. Hensikten med innsiktinnhenting gjennom intervjuer og analyse av disse er å finne sammenhenger og koblinger som er blitt dannet i arbeidet med den regionale samhandlingsstrukturen. Analysearbeid av nettverk og sosial kapital vil forhåpentlig si noe om **#vårtagder** har fått ønsket effekt som fremtidsrettet nettverksmodell for samfunnsutvikling eller om det bare er et luftslott.

Studien reiser forskningsspørsmålet: **#vårt Agder - får vi effekter i regionen?**

-Ett luftslott eller en fremtidsrettet nettverksmodell for samfunnsutvikling?

Studien gjennomføres som en masteroppgave i Innovasjon og kunnskapsutvikling ved institutt for arbeidsliv og innovasjon, Universitet i Agder.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

UiA og KS Agder er ansvarlig for prosjektet. Prosjektet gjennomføres av studenten Janthra Haugen. Veileder Jon Paschen Knudsen, professor ved Universitetet i Agder, er prosjektansvarlig.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får henvendelse om å delta på bakgrunn av at du eller din organisasjon har direkte eller indirekte deltatt i arbeidet med samfunnsutviklingen i regionen og sees som relevant og viktig

brikke i det regionale samhandlingsstrukturen på Agder. Rekruttering av respondenter skjer som et strategisk utvalg basert på antatt relevans for tematikken i studien.

Hva innebærer det for deg å delta? Deltagelse innebærer at du må stille til et intervju, hvor du vil få spørsmål som tar utgangspunkt i en intervjuguide. Spørsmålene vil blant annet omhandle nettverksbygging, samhandlingsarenaer, samarbeid med andre, forventninger og evalueringer av samhandlingsstruktur etc. Intervjuet påregnes å ta fra 30-45 min. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd, dette for å sikre rett etter gjengivelse av informasjon.

Det er frivillig å delta Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 01.juni 2023, oppgaven i løpet av 3 uker bli godkjent. Etter sluttprosjektet vil all informasjon som innhentes blir anonymisert, derav lydopptak (hvis dette er aktuelt) vil bli slettet etter transkribering fra tale til tekst. På grunn av forskning vil anonymisert informasjon og datamaterialet ikke bli slette, men gjenbrukt til f.eks forskning.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitet i Agder har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene

- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Veileder Jon Paschen Knudsen, professor på institutt for arbeidsliv og innovasjon UiA, epost: jon.p.knudsen@uia.no, mobil +47 958 97 605
- Masterstudent Janthra Haugen, epost: janthra.haugen@gmail.com
- Vårt personvernombud: Trond Hauso, personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Jon P. Knudsen
Veileder)

Janthra Haugen
Masterstudent

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Regional samhandlingsstruktur-samfunnsutvikling i Agder*» og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger fra intervjuet kan benyttes i endelig publikasjon
- at opplysninger fra intervjuet kan benyttes i videre forskning

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet
